

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ПЯТНІЦА, 11 красавіка 1986 г. № 15 (3321) © Выходзіць з 1932 г. © Цана 10 кап.

Да 25-годдзя
КАСМІЧНАГА
СТАРТУ
ЮРЫЯ
АЛЯКСЕЕВІЧА
ГАГАРЫНА

Г. Міско. Партрэт Ю. Гага
рына.

ТЫЯ БЕСКАМПРА-
МІСНЫЯ словы, што прагучалі на XXVII з'ездзе КПСС, мабілізуюць і нас, музыкантаў. Мабілізуюць на крытычную ацэнку сваёй справы, на вызначэнне надзённых задач і перспектыв творчасці.

Найпершы клопат мастака — высока несці годнасць сваёй прафесіі. Бездакорна валодаць сваім рамяством для гэтага мала. Творчаму саюзу, кожнаму творцу неабходна ўсведамляць і ўзняць сацыяльную ролю таленту, сацыяльную каштоўнасць таленавітага твора. Бо толькі эстэтычна высокая творчасць здатная паспраўднаму ўплываць на душу чалавека, фарміраваць асобу. А што можа быць больш важным для музыканта-грамадзяніна?

Беларуская музыка сёння — шматжанравае мастацтва, чулае да падзей жыцця, звязанае з фальклорнай глебай, з песняй інтанацыяй. Свет беларускай музыкі — гэта свет нашай гісторыі, намяці, сучаснасці. Фундаментальны каштоўнасці музычнай культуры рэспублікі памножаны сёння партытурамі, нашых старэйшых калег і настаўнікаў: араторыяй «Бітва за Беларусь» А. Багатырова, балетам «Маленькі прынец» і сімфоніяй № 5 «Да Свету» Я. Глебава, Чацвёртай («Віцебскай») сімфоніяй Л. Абелівіча, операй «Сцяжынаю жыцця» і інструментальнымі канцэртамі Г. Вагнера. З'явіліся новыя творы, прысвечаныя тэмам рэвалюцыі, Радзімы, барацьбы за мір. Варта адзначыць, што ў Беларусі падтрымліваецца сталая традыцыя героіка-патрыятычнага выхавання слухача песняй. У гэтым важная роля твораў У. Алоўнікава, Ю. Семянікі. Радзе, што ў праграмах з'езда кампазітараў у Маскве гучалі творы А. Багатырова, Я. Глебава, Ю. Семянікі, Г. Вагнера, С. Картэса, Л. Захлеўнага, Э. Ханка, У. Дарохіна.

Разам з тым, паглядзеўшы на нашу музычную рэчаіснасць непрадужыта, пераконваемся,

што сапраўднымі мастацкімі адкрыццямі яна небагатая. На парадку дня — найважнейшая праблема якасці, праблема адбору высокамастацкага, таленавітага з плыні ўсярэдненай «паўсядзённай музычнай прадукцыі». І гэта не толькі наша праблема. Хіба не перагружаны некаторыя сталічныя ўзроўню пленумы і фестывалі музыкой, частка якой магла б і

няў моладзі спарадзіла надзвычай шырокую плынь музычнага дылетантызму. Напярэпрафесійнае эпігонства на эстрадзе падмяніла мастацтва, дэзарыентавала густ моладзі. Выхаванне культуры пачуццяў павінна памагчы нам засцерагчы маладых ад пакланення безаблічнаму штампу. Прымітыўныя копіі павінны адступіць перад высокім у мастацкіх адносінах музычным арыгіналам.

ваць музычную культуру ўсебакова. Лічу, што наспеў час правесці ўсеагульнае пленум Саюза кампазітараў, прысвечаны праблемам музычна-эстэтычнага выхавання моладзі.

Якім жа чынам мы, кампазітары, спыраем далучэнню моладзі да вялікага мастацтва, да выразных сродкаў буйных музычных форм? На жаль, дапа-

мога нашы недастатковыя, што асабліва адчуваецца ў музычным тэатры. Вельмі вострая ў рэспубліцы праблема музычна-сцэнічных жанраў. З аднаго боку, опер і балетаў — пішацца мала, асабліва на сучасныя тэмы. З другога — работы беларускіх аўтараў гадамі чакаюць паставак на сцэне Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР. Хіба не дзіўна, што, напрыклад, опера С. Картэса «Матухна Кураж» гучыць у тэатрах Каўнаса і Кішынёва, але не пастаўлена ў Мінску? З балетам Я. Глебава «Маленькі прынец» пазнаёмліся ў Хельсінкі, у Маскве, у Горкім, а мінчане гэткай магчымасцю не атрымалі... Тэатр не мае ў рэпертуары класічных беларускіх опер Я. Цікоцкага, А. Багатырова. Не першы год чакаюць паставак опера «Француск Скарына» Д. Смольскага, балет У. Кандрусевіча «Крылы памяці». Словам, у рэпертуарнай палітыцы тэатра цяжка ўгледзець зацікаўленыя адносіны да развіцця нацыянальнага музычнага мастацтва. (Не магу тут не сказаць пра плён-

ныя кантакты нашых кампазітараў з Дзяржаўным тэатрам музычнай камедыі БССР: сёння ў яго афішы «Несцерка» і «Судны час» Р. Суруса, «Дзяніс Давыдаў» А. Мдзівані, у планах — пастаўка «Мільянершы» Я. Глебава).

Недастаткова настойлівыя нашы захады па стварэнні камернага опернага тэатра — лабараторыі тэатральнай работы для аўтараў і выканаўцаў. Вядома, для эксперыментальных работ кампазітараў не патрабуюцца філарманічныя залы і вялікія тэатральныя сцэны. Есць праблема выканання і сімфанічных твораў. У рэспубліцы два сімфанічныя аркестры. Дзяржаўны акадэмічны іграе пераважна прэм'еры, аркестр Дзяржтэлерадзе БССР не мае рэгулярных канцэртных выступленняў і робіць запісы музыкі, якія, на жаль, трансліруюцца рэдка.

Трэба сказаць, што Сімфанічны аркестр Дзяржтэлерадзе БССР пад кіраўніцтвам Б. Райскага шмат працуе з кампазітарамі, запісы нашай музыкі зроблены на добрым якасным узроўні. Аднак дасюль, на жаль, калектыву належным чынам не ўкамплектаваны спецыялістамі, інструментамі. Гуказапісваючая апаратура не адпавядае сучасным патрабаванням. Саюз кампазітараў не першы раз даводзіць гэта да кампетэнтных устаноў і чакае вырашэння пытанняў.

Нявырашаныя пытанні ёсць і ў такой важнай галіне, як харавое выканаўства. Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла БССР практычна знікла з поля зроку музычнай грамадскасці. Чым займаецца некалі славетны калектыв? Цікавыя выканаўцы — хор Беларускага тэлебачання і радыё — выступаюць са справаздачным канцэртам перад шырокімі слухачамі толькі раз на год. Зусім слушная трывога за харавыя традыцыі, якія ў нашай рэспубліцы апошнім часам затухаюць. Харавая музыка не мае папулярнасці ў маладзёжным асяроддзі. Мабыць, арганізацыя харавога

ПРЭСТЫЖ ПРАФЕСІІ

не гучаць публічна? Бяздарныя творы на «патрэбную» тэму — непатрэбныя нікому! Пра гэта, дарэчы, гаварылі з трыбуны VII з'езда савецкіх кампазітараў многія мае калегі.

Яшчэ нельга нам, кампазітарам, забываць не толькі дзеля чаго мы пішам музыку, а і для каго. Вось тут не адмежаванна нам ад праблемы: музыка і моладзь. Не сакрэт, што ў духоўным свеце маладога нашага сучасніка музыка займае зусім не тое месца, якое магла і павінна была б займаць. Многае ў музычных густах моладзі выклікае трывогу. Кампазітараў не можа не насцярожваць стыхійнае, бяздумнае захалпенне слухачоў поп-музыкай. Да таго ж, частка з іх мяркуе так: усё, апроч апошняй навінкі-шлягера, састарэла. Опера, раманы, джэз — усё! Такое меркаванне, за якім хаваецца поўная адсутнасць культуры, невуцтва, не толькі засмучае: яно — небяспечнае для духоўнага здароўя моладзі.

Так, за апошнія дзесяцігоддзе стыхія бытавых захалпен-

Асабліва трывожыць нас сярэдня школа, старэйшыя класы. Калі сёння тут не ведаюць і не слухаюць музыку кампазітараў-класікаў, творы сучасных аўтараў, дык заўтра гэтыя маладыя людзі развучацца слухаць і спяваць патрыятычную песню. З гэтым мыршыцца нельга!

Школьная рэформа ў дзеянні. А дзе ж адчувальныя перамены ў музычна-эстэтычным выхаванні школьнікаў? Мастацтва (музыка, жывапіс, пазізія) мае быць неад'емнай часткай агульнай адукацыі. Адпаведныя заняткі павінны праводзіцца ў школах сістэматычна не менш чым 2—3 разы на тыдзень. Толькі калі сфарміруецца ў моладзі патрэбнасць у характэрна, у музыцы, — тады з'явіцца і жаданне слухаць І. С. Баха, В. Моцарта, П. Чайкоўскага, Д. Шастаковіча, наведваць канцэртныя залы і тэатры, адрозніваць музыку ад нямузыкай. Гэта — агульнанародная справа, і неабходна разві-

мога наша недастатковая, што асабліва адчуваецца ў музычным тэатры. Вельмі вострая ў рэспубліцы праблема музычна-сцэнічных жанраў. З аднаго боку, опер і балетаў — пішацца мала, асабліва на сучасныя тэмы. З другога — работы беларускіх аўтараў гадамі чакаюць паставак на сцэне Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР. Хіба не дзіўна, што, напрыклад, опера С. Картэса «Матухна Кураж» гучыць у тэатрах Каўнаса і Кішынёва, але не пастаўлена ў Мінску? З балетам Я. Глебава «Маленькі прынец» пазнаёмліся ў Хельсінкі, у Маскве, у Горкім, а мінчане гэткай магчымасцю не атрымалі... Тэатр не мае ў рэпертуары класічных беларускіх опер Я. Цікоцкага, А. Багатырова. Не першы год чакаюць паставак опера «Француск Скарына» Д. Смольскага, балет У. Кандрусевіча «Крылы памяці». Словам, у рэпертуарнай палітыцы тэатра цяжка ўгледзець зацікаўленыя адносіны да развіцця нацыянальнага музычнага мастацтва. (Не магу тут не сказаць пра плён-

РЭПАРТАЖ У НУМАР

СУЗОР'Е ГАГАРЫНА ЗЗЯЕ НАД ПЛАНЕТАЙ

Гэты дзень — надзіва сонечны, не па-вясноваму спякотны — добра памятаем усё мы. 12 красавіка 1961 года ўвайшло назаўсёды ў памяць і тых, хто ўжо тады пераступіў не адну сваю жыццёвую вярсту, і сённяшніх саракагадовых, хто яшчэ сядзеў за школьнымі падручнікамі. Неяк нечакана для ўсіх пачаўся новы падлік часу — касмічны. Крыху пазней з'явіцца паніжце «сузор'е Гагарына», народжанае нязгаснай фантазіяй пазтаў, а тады на вуснах планеты было толькі яго імя — Юрыя Аляксеевіча Гагарына, хлапца са Смаленшчыны. І, здавалася, прырода не выпадкова пастаралася, каб гэты першы дзень касмічнай эры запомніўся чалавецтву такім сонечным. Бо і сам Гагарын быў увасабленнем сонца, радасці, аптымізму, усяго харошага на зямлі.

Калі недарэчная выпадкова саць заўчасна забрала перша-

га касманаўта з жыцця, Генадзь Бураўкін напісаў шчырапрачулюю, па-мужчынску суровую «Паэму расстання», дзе хоруша выявіў гэтую паяднанасць:

Ен любіў сонца,
Ен сам быў падобны да сонца,
Якім яго дзеці малююць —
З шырокай усмешкай
І вачамі, поўнымі святла.
Ен яго бачыў
і далёка-далёка —
За вёскай,
над соснамі.
І блізна-блізна —
ля самага крыла.

З таго ж памятнага красавіцкага дня неўпрыкметку пачалася спачатку гагарынская, а потым касмічная тэма ў літаратуры і мастацтве. Да увасаблення вобраза першага касманаўта планеты, для спасніжэння воблікаў тых, хто поруч з ім штурмаваў касмічныя высі, па-

чалі звяртацца і беларускія творцы. Паэтам было прасцей, яны пісалі, як кажучь, па гарачых слядах падзей. Мастакам жа, скульптарам патрэбен быў пэўны час, каб асэнсаваць жыццёвы матэрыял, надаць яму належнае ідэйна-мастацкае напўненне.

Своеасаблівы часавы бар'ер павінен быў пераадолець і Іван Міско, вядомы скульптар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР, а сёння, бадай, адзіны творца ў Беларусі, хто так паслядоўна і мэтанакіравана працуе над увасабленнем менавіта касмічнай тэмы.

— Дваццаць пяць гадоў назад, — прызнаецца Іван Акімавіч, — нават і падумаць не мог, што калі-небудзь вазьмуся за яе. Чым запомнілася дванаццатае красавіка? Ды нейкай агульнай радасцю, святочнасцю, што перадалася і нам, тагачасным студэнтам Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута... А пачалося ўсё са знаёмства з Пятром Клімуком.

Знаёмства гэтае неўзабаве перарасло ў сяброўства. І не толькі з Клімуком, але і з іншымі касманаўтамі. І. Міско стаў часта наведваць Зорны гарадок, а касманаўты, бываючы ў Мінску, пачалі завітваць у майстэрню скульптара. Кожная такая паездка ў Зорны —

І. Міско. Медаль, прысвечаны 20-годдзю палёту Ю. Гагарына.

не гасцяванне, а перш за ўсё праца, якая прыносіць добры плён.

Сёння на творчым рахунку І. Міско — дзесяткі работ, у якіх у той ці іншай ступені ўвасаблена касмічная тэма. У першую чаргу гэта бюсты касманаўтаў, нашых землякоў. Спачатку І. Міско працаваў над бюстам П. Клімука, які, як вядома, устаноўлены ў Брэсце (архітэктар С. Баткоўскі). Пазней, калі не адзін палёт здзейсніў У. Кавалёнак, яму выпаў гэтакі ж гонар. Бюст касманаўта з'явіўся ў цэнтры Крупак (архітэктар С. Мусінскі). Але І. Міско не адмаўляецца і ад малых скульптурных форм. У прыватнасці, ён аўтар некалькіх юбілейных медалёў, якія выканаў па за-

казе камандавання і палітадзела Цэнтра падрыхтоўкі касманаўтаў імя Ю. А. Гагарына, а таксама па ўласнай ініцыятыве.

Цікавы па вобразна-стылявым вырашэнні медаль-планкетка, прысвечаны 20-годдзю палёту Ю. Гагарына. За знешняй прастатой — удалая спроба паказаць першы палёт чалавека як подзвіг у гісторыі ўсяго чалавецтва. Усім знаёмы партрэт Гагарына, пададзены на фоне зямнога шара. Тут жа крылатае выказванне першага касманаўта: «Мы запалілі зару касмічнай эры». На другім баку лічбы «1961—1981», а так-

таварыства спрыяла б вырашэнню гэтых праблем?

Не радуе і становішча беларускай музычнай эстрады. Рэспубліканскае тэлебачанне і радыё скардзяцца на недахоп новай музыкі ў так званых лёгкіх жанрах, на невысокіх эстэтычных узроўнях эстрадных песень. Шчыра прызнаемся: эстраднай музыкі, музыкі «для адпачынку» ў нас пішацца мала. У нейкай меры гэта звязана з тым, што падрыхтоўка спецыялістаў для эстрады вядзецца ў «мінімальних дозах» — у Мінскім музычным вучылішчы. У рэспубліцы няма эстраднага аркестра, які непасрэдна ўплываў бы на творчасць у гэтай галіне. Аркестр Мінскага дзяржаўнага цырка, зразумела, не можа ў поўным аб'ёме займацца канцэртнай работай. Аб'яцанне ж Міністэрства культуры БССР стварыць эстрадны аркестр так і застаецца дасюль толькі аб'яцаннем.

Для таго, каб высока несці годнасць прафесіі, трэба строга, патрабавальна паглядзець на сваю працу. Ці заўсёды нашы просьбы наконт павелічэння асігнаванняў, выдавецкага лістажу грунтоўца на цвярозай ацэнцы якасці музыкі? Ці дастаткова ўмеем распарадзіцца нявыкарыстанымі рэзервамі прапаганды нашай творчасці?

Сёння ў нашым творчым саюзе працуе актыўны атрад кампазітараў, якія ўплэўнена пераймаюць эстафету ад старэйшых калег. Гэта В. Войцік, Г. Гарэлава, У. Дарохін, Л. Захлеўны, Э. Зарышкі, В. Іваноў, А. Мдзівані, В. Пomaзаў, Ф. Пыталеў, К. Цесакоў, Л. Шлег... Ад іх шмат у чым залежыць заўтрашні дзень беларускай музыкі.

Кампазітарам рэспублікі трэба заняць дастойнае месца ў працоўным страі. Клопаты і справы краіны — гэта і наш клопат. Цяпер, калі ў нашым грамадстве ідзе мажорны працэс абнаўлення, добрыя змены маюць адбыцца і ў нашым творчым асяроддзі.

Ігар ЛУЧАНОК, народны артыст рэспублікі, старшыня праўлення Саюза кампазітараў БССР.

І ЗНОЎ— «СОН У ЛЕТНЮЮ НОЧ»

3 16 па 27 красавіка на сцэне Мінскага Дома афіцэраў пройдуць гастролі Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра Эстонскай ССР. Амаль два гады мінула пасля апошняй сустрэчы мінчан з творчасцю гэтага адметнага калектыву. Гледачы беларускай сталіцы і сёння, напэўна, памятаюць святочны, «ігрысты» «Сон у летнюю ноч» В. Шэкспіра, спектаклі «Людзі, я люблю вас!» К. Камісарова, «Шчаслівы востраў» М. Куліша і іншыя работы талінскай рускай драмы, паказаныя ў жніўні 1984 года.

І вось — новая сустрэча. У інтэр'ю няштатнаму карэспандэнту штотыднёвіка галоўны рэжысёр тэатра Мікалай ШЭНКО ськазаў:

— Мінулыя два гады былі надзвычай цікавыя і насычаныя. Найперш, мы працягвалі курс на амаладжанне трупы тэатра. Калі вы памятаеце, большасць роляў у камедыі «Сон

у летнюю ноч». (Спектакль гэты, дарэчы, па шматлікіх просьбах зноў будзе паказаны ў Мінску) выконвалі маладыя актёры — выпускнікі маскоўскіх і ленінградскіх тэатральных інстытутаў. Моладзь спраўдзіла нашы спадзяванні і актыўна ўвайшла ў рэпертуар... Па-другое, пасля вялікага перапынку мы звярнуліся да рускай класікі — да жыватворнай крыніцы, без якой не можа існаваць паўнацэннае творчае жыццё тэатра. Я паставіў драму М. Лермантава «Маскарад». Да гэтага твора я ішоў доўгія гады, пераадольваючы мноства сумненняў. «Маскарад» вымагае вытанчанага актёрскага самавыўлення ў адзінстве з гранічна акрэсленай рэжысёрскай канцэпцыяй... Першыя судзімы нашай працы будуць мінчане — прэм'еру мы сыграем у вашым горадзе.

У гастрольную афішу ўключаны і спектакль «Начная спо-

ведзь» па п'есе А. Арбузава. Гэты твор, што закранае важныя пытанні, прысвечаны 40-годдзю Перамогі і адзначаны на рэспубліканскім і ўсеагульным конкурсах.

Надзвычай важнай была для нас праца над спектаклем «Адказнасць», прысвечаным XXVII з'езду КПСС. Мы літаральна трапілі пад абаяльнасць аўтара — буйнога партыйнага і гаспадарчага дзеяча, Героя Сацыялістычнай Працы Вальтара Янавіча Удана. Узнятыя ў п'есе праблемы — не з газет вычытаны і аўтарам не прыдуманы. Вальтар Янавіч колькі гадоў назад стварыў першае ў краіне, тады яшчэ эксперыментальнае раённае аграпрамысловае аб'яднанне. Сёння РАПА — будні сельскай гаспадаркі, а ў той час укараненне новых метадаў гаспадарання было працэсам драматычным. І Удам з нечаканым для пачынаючага аўтара майстэрствам перадаў гэты драматызм у сваёй п'есе. Прачытаў над спектаклем, мы наведвалі гаспадарні Пярнускага раёна, партыйнай арганізацыяй якога кіруе В. Удам, гутарылі з калгаснікамі, удакладнілі дэталі сцэнічнай дзеі. Апроч вырашэння мастацкіх задач, актёрам давялося заглябіцца ў досыць далёкі ад іх паўсядзённага жыцця свет — свет эканамічных выкладаў, гаспадарчага разліку і перабудовы эканамічнага механізму. Мы імкнуліся стварыць публіцыстычны спектакль, а ў ім неадпачувальна нават самая маленькая хлусня.

Пакажам мы мінчанам і музычны спектакль. Думаецца, ён нарадзіўся ў выніку натуральнага развіцця тэатра. У нас ніхто не дэклараваў менавіта музычную пастаноўку, ніхто не прымаў павышаных абавязанняў па бальканта, не збіраліся мы і падмяняць аперату, тым больш — оперу. Проста ў калектыве прыйшоў малады таленавіты кампазітар Аві Нядзвецкі і зарыў сваёй любоўю да музыкі групу маладых актёраў. Ён напісаў сучасную па гучанні маладзёжную оперу на паэтычны цыкл Р. Бёрнса «Вясёлыя жабракі», якую паставіў рэжысёр А. Цукерман. Другую частку спектакля сілалі камічныя міні-оперы, створаныя А. Нядзвецкім раней на вершы С. Маршака (рэжысёр М. Лур'е). Спектакль атрымаўся яркі, эксперыментальны.

На заканчэнне хочацца падкрэсліць надзвычай цесную і цёплую творчыя сувязі нашага тэатра з Беларуссю, з Мінскам. Бадай, ніводзін горад, акрамя хіба што Рыгі, так падрабязна не знаёмы з развіццём творчага працэсу ў нашым калектыве, — мы прыязджаем да вас чацвёрты раз. Што ж, тым больш адзначна задача паўстае перад намі... Мы ўсведамляем гэтую адказнасць і прыкладзем усе намаганні, каб дастойна прадставіць тэатральнае мастацтва Эстоніі ў сталіцы братаў рэспублікі.

М. АЧАКОУСКАЯ.

«МІНСКАЯ ВЯСНА»

Трэці раз праводзіцца ў сталіцы Беларусі гэты фестываль музычнага мастацтва. Учора, 10 красавіка, адбылося яго адкрыццё. Па традыцыйнай праграме «Мінскай вясны» складоўца пераважна з твораў беларускіх кампазітараў. За сем фестывальных дзён у Беларускай дзяржаўнай філармоніі і ў зале на Залатой Горцы прагучаць сімфанічныя творы Я. Глебава, Д. Смольскага, Г. Вагнара, А. Мдзівані, У. Дарохіна, В. Войціка, В. Пomaзава, У. Дамарацкага; адбудуцца вечары

харавой і камернай музыкі. «Мінская вясна» пазнаміць з прэм'ерамі; у яе рамках прайдзе аўтарскі канцэрт лаўрэата прэміі ЛКСМБ В. Іванова; з новай праграмай выступіць ансамбль «Кантабіле»; спектаклі на музыку савецкіх, у тым ліку беларускіх, кампазітараў пакажа Дзяржаўны тэатр музыкамедыі БССР.

У канцэртах удзельнічаюць беларускія выканаўцы і госці Мінска. Фестываль завершыцца творчай дыскусіяй.

С. ВЕТКА.

МАЛЫЯ ГАСТРОЛІ ЯРМОЛАЎЦАЎ

Як правіла, калектыву Маскоўскага тэатра імя М. М. Ярмаолавай на мінскай сцэне выступае штогод ці з ім, ці раней вясной. Так званыя малыя гастролі вядомага калектыву звычайна працягваюцца некалькі дзён. Сёлетні прыезд ярмаолаўцаў у беларускую сталіцу ў гэтым сэнсе не выключэнне.

На сцэне Мінскага акруговага Дома афіцэраў гастролі працягнуцца да пятнаццатага красавіка. Афіша таксама не скажаць, к-б была багатая коль-

касцю назваў, тым не менш тры прывезеныя спектаклі даюць уяўленне аб разнастайнасці рэпертуару маскоўцоў.

Спектакль па творах В. Шуншына «Таварышы-грамадзяне» пазначаны, як жанравыя сцэны. «Эксцэнтрычны дэтэктыв» П. Шэфера па жанру «парадасальная камедыя». Ярмаолаўцы паказваюць сатырычную камедыю С. Міхалкова «Што напісана пяром».

С. ЛУКАШЭНКА.

ТВОРЧЫЯ КАНТАКТЫ

У Малдаўскай дзяржаўнай кансерваторыі адбыўся канцэрт з твораў беларускіх кампазітараў Л. Шлег і Р. Суруса. Іх камерна-вакальны і камерна-інструментальныя творы, урыўкі з оперы Р. Суруса выканалі салісты беларускіх тэатраў Г. Нікіцін, В. Цішына, М. Адамовіч, А. Аляксеева, У. Гародкін, М. Марэці.

Дарэчы, паміж беларускімі і малдаўскімі кампазітарамі і-

нуюць трывалыя творчыя сувязі. Нядаўна ў мінчан у гасцях пабываў лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Малдаўскай ССР, заслужаны дзеяч мастацтваў рэспублікі кампазітар Я. Дога. У Нішыніве з поспехам на сцэне тэатра оперы і балета ідзе опера заслужанага дзеяча мастацтваў БССР С. Картэса «Маркітантка».

Н. ЗАХАРАВА.

НА АТРЫМАННЕ ДЗЯРЖАЎНЫХ ПРЭМІЙ СССР

Камітэт па Ленінскіх і Дзяржаўных прэміях СССР у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры пры Савецкім Міністэрстве СССР апублікаваў спіс кандыдатаў, дапушчаных да ўдзелу ў конкурсе на атрыманне Дзяржаўных прэміяў СССР 1986 года.

Саюзам кінематографістаў БССР на атрыманне прэміі прадстаўлены аўтарскі калек-

тыву чатырохсерыйнага тэлевізійнага мастацкага фільма «Бацькі і дзеці» (рэжысёр В. Нікіфарав), створанага на кінастудыі «Беларусьфільм» па заказе Дзяржтэлерадыё СССР.

Саюзам мастакоў СССР і Саюзам мастакоў Беларусі на атрыманне прэміі вылучаны Г. Паплаўскі за цыкл ілюстрацый да твораў В. Быкава і серыю станковых калюровых аўталітаграфій «Час доўгіх нажоў».

Скульптар у майстэрні.

сама: «XX-годдзю першага па-лёту чалавека ў космас».

Шмат уражанняў дала скульптару паездка ў Германскую Дэмакратычную Рэспубліку, дзе ён не адзін жніўні дзень правёў з нямецкім касманаўтам З. Іенам, працуючы разам са скульптарам Х. Мішам над яго бюстам.

Гэтыя ж красавіцкія дні ў Івана Акімавіча таксама радасна-турботныя. Ён зноў прыехаў у Зорны гарадок, дзе да 25-годдзя гагарынскага палёту прымеркавана адкрыццё дзвюх мемарыяльных дошак — Ю. Гагарыну і акадэміку С. Каралёву. Права ажыццявіць гэты ганаровы заказ выпала беларускаму скульптару.

Касмічная тэма ў творчасці

І. Міско. Маці герояў.

І. Міско даўно стала галоўнай, і тут уражае скульптурная кампазіцыя, што аб'яднае ў сабе воблікі мацярок П. Клімука, Ю. Гагарына, П. Купрыянава, У. Кавалёнка, якія выхавалі дзяцей, што сталі ўвасабленнем мужнасці і гераізму народа. Тым самым створаны аб'ектывны вобраз Маці, з'явіўся сапраўдны гімн чалавечасці, душэўнай дабраце, стойкасці.

Барэльф «Інтэркосмас» — гэта ўжо з сённяшніх творчых планаў скульптара, якія пакрысе знаходзяць сваё мастакоўскае ажыццяўленне. Задума значная і смелая. І. Міско мяржае размясціць партрэты ўсіх савецкіх і замежных касманаўтаў, якія ляталі па праграме «Інтэркосмас». А гэта больш чым трыццаць чалавек. Зноў

жа неабходна захаваць не толькі знешняе падабенства касманаўтаў, але і адмовіцца ад звычайнага «фатаграфавання». Працуе ён і над кампазіцыяй, прысвечанай удзельнікам савецка-французскага палёту.

...Майстэрня І. Міско — без перабольшання — нагадвае калі не музей касманаўтыкі, дык адзін з яго раздзелаў: шматлікія накіды работ, завершаныя творы, шматлікія здымкі, на якіх пазнаеш воблікі савецкіх і замежных касманаўтаў. Кожны з гэтых людзей выказвае самую шчырыя словы і пажаданні скульптару, які шмат робіць, каб пакінуць мастацкі летапіс касмічных будняў, якія сёння даўно сталі працай у імя прагрэсу, працай у космасе ў мірных мэтах.

Многа тут дыпламаў, юбілейных медалёў і значкоў — узнагароды камандавання і паліт-аддзела Цэнтра падрыхтоўкі касманаўтаў імя Ю. А. Гагарына. Сярод іх юбілейны памятный медалі «50 год Ю. А. Гагарыну» і пасведчанне: «Камандаванне, паліт-аддзел Цэнтра падрыхтоўкі касманаўтаў імя Ю. А. Гагарына ўзнагароджвае Міско Івана Акімавіча памятным медалём «50 год Ю. А. Гагарыну» за вялікі ўклад у падрыхтоўку і ажыццяўленне пілатуемых касмічных палётаў і стварэнне серыі вобразаў касманаўтаў».

Мастацтва таксама працуе на

космас. Ва ўвасабленне касмічнай тэмы такі важкі ўклад уносіць беларускі скульптар І. Міско. Калі дзякуючы паплечнікам і прадаўжальнікам першага касманаўта не гасне сузор'е Гагарына над Зямлёй, дык намаганні творцаў справы першапраходцаў занатоўваюцца для гісторыі. Сімвалічны сэнс набываюць у сувязі з гэтым заключныя радкі «Паэмы расстання» Г. Бураўкіна:

Прарэжа памяць чырванабрай
стронгай
Гадоў успененых перакаты.
І ляжа на вагі гісторыі строгай
Наш горды і кляты век
дваццаты.

І будзе ён, пад рэнтгенам нібы,
Пад чыстым паглядом нашых
патомнаў —
І лускою асыплюцца патухлыя
німбы,
І незаўважаныя зоркі замігнць
папацімку.

І Рэвалюцыя ў ім будзе біцца,
як сэрца.
Будзем кропелькамі крыві ў ім
пульсаваць
мы самі.

І навені думка ленінская
застанецца.
І ўсмешка гагарынская —
таксама.

Сапраўды, вечна чалавецтву сагравацца ўсмешкай Юрыя Аляксеевіча Гагарына, верачы ў самае лепшае і добрае на зямлі. Верачы ў мірны космас!

А. ВІШНЕЎСКІ.
Фота Ул. КРУКА.

Працягваецца VIII Мінскі абласны конкурс народных калектываў, прысвечаны XXVII з'езду КПСС. Тое, што праходзіць ён у дні, калі стартваў другі Усесаюзны фестываль народнай творчасці, прысвечаны 70-годдзю Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, на-

лектываў. ідэйна-мастацкага ўзроўню нумароў.
У адзін з дзён агляду наш фотакарэспандэнт Уладзімір Крук наведаў мінскі Палац культуры тэкстыльшчыкаў, дзе на гэты раз выступалі аркестры горада-героя Мінска і вобласці.

II Усесаюзны фестываль народнай творчасці

Дорыць майстэрства прысутным народны цымбальны аркестр Рэспубліканскага Палаца культуры прафтэхадукцыі

ПРЫНОСІЦЬ АГЛЯД РАДАСЦЬ

дае гэтаму творчаму саборніцтву асаблівы энас. Ужо дэманстравалі сваё майстэрства народныя і ўзорныя вакальна-інструментальныя ансамблі, эстрадныя, духавыя, цымбальныя аркестры і аркестры народных інструментаў, народныя акадэмічныя хоры і ансамблі.

Конкурсныя выступленні праходзілі на сцэне Палаца культуры і тэхнікі Мінскага аўтазавода, Палаца культуры тэкстыльшчыкаў, Палаца культуры Мінскага трактарнага завода імя У. І. Леніна... Адбылося нямала сустрэч, што засведчылі павышэнне выканаўчага майстэрства самадзейных ка-

Выступае народны камерны аркестр народных інструментаў Маладзечанскага ГДК.

Летаць народнаму камернаму аркестру народных інструментаў Маладзечанскага гарадскога Дома культуры, якім кіруе Р. Сарока, споўнілася дзесяць гадоў. За гэты час калектыв прымаў удзел у многіх конкурсах і аглядах. На гэтай справаздачы была паказана таксама разнастайная і змястоўная праграма.

Народны цымбальны аркестр Рэспубліканскага Палаца культуры прафтэхадукцыі (дырэктар Г. Ермачэнкаў) — лаўрэат рэспубліканскага фестывалю

моладзі, прысвечанага 60-годдзю камсамола Беларусі, Усесаюзнага агляду самадзейнай мастацкай творчасці, прысвечанага 40-годдзю Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, удзельнік культурнай праграмы «Алімпіада-80», XII Сусветнага фестывалю моладзі і студэнтаў у Маскве. Конкурсная праграма складалася з твораў, розных па сваім жанравым тэматычным кірунку, але асабліва хораша прагучалі беларускія народныя творы і

творы беларускіх кампазітараў. Змястоўную праграму падрыхтавалі удзельнікі народнага аркестра народных інструментаў Мінскага дзяржаўнага педагогічнага інстытута імя М. Горкага (кіраўнік заслужаны работнік культуры БССР У. Перацяцка), а таксама народнага аркестра народных інструментаў Беларускага політэхнічнага інстытута (кіраўнік Р. Пармон), іншых калектываў.

С. ЛАШУТКА.

ПОСТУП ТЫДНЯ

ВЫСТАЎКІ, ЛЕКЦЫІ, СУСТРЭЧЫ...

Міжнароднаму году міру прысвячаецца сёлета традыцыйнае свята — Усесаюзны тыдзень выяўленчага мастацтва

Урачыстае адкрыццё Тыдня адбудзецца ў рэспубліканскім Палацы мастацтваў, дзе разгорнецца выстаўка дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва «Гармонія і аспрэдждзе». У кіназатрахах «Масква» і «Кастрычнік» глядачоў чакае сустрэча з сучасным беларускім жывапісам, у зале Саюза мастакоў БССР будуць паказаны лепшыя творы ў жанры наюрморту. Жыхары вёскі Назловічы Слуцкага раёна пазнаёмяцца з беларускай станковай графікай. Персанальныя экспазіцыі твораў вядомага скульптара М. Кандрэцэва адкрыюцца ў калгасе «Чырвоны сцяг» Валожынскага раёна.

Цікавай аб'яце быць выстаўка аднаго дня ў Траецкім прадмесці Мінска, дзе прадэманструюць свае творчыя пошукі члены маладзёжнага аб'яднання пры Саюзе мастакоў БССР.

Графічную экспазіцыю твораў беларускіх мастакоў «Мы будзем камуністамі», прысвечаную XXVII з'езду КПСС, мярнуецца паказаць у розных нутках рэспублікі з дапамогай вагона-выстаўкі, у выставачных залах Гомеля, Віцебска, Брэста, Магілёва і Гродна будуць прадстаўлены творчасць мясцовых мастакоў.

Надзвычай насычана будзе праходзіць Тыдзень у рэспуб-

ліканскім Палацы мастацтваў. Тут можна пабываць на дэманстрацыі мадэлей мастацкіх трыкутаных вырабаў Бабруйскага камбіната прыкладнога мастацтва і набыць сувеніры з Мастацкага фонду БССР, пазнацца за працай народных майстроў і прыняць удзел у конкурсе дзіцячага малюнка...

Аматараў выяўленчага мастацтва чакаюць сустрэчы з вядомымі беларускімі майстрамі пэндзля і рэза. Для наведвальнікаў гасцінна адчыненыя дзверы творчых майстэрняў І. Міско і М. Рыжанкова, Л. Шчамілёва і Г. Паплаўскага...

У гарадах і вёсках рэспублікі будзе прагучаць асабліва цікавыя лекцыі, з якімі выступяць вядучыя мастацтвазнаўцы. Гаворка пойдзе пра віды і жанры, стан і развіццё выяўленчага мастацтва, пра творчасць асобных майстроў.

Тыдзень выяўленчага мастацтва — гэта своеасаблівы агляд пошукаў і здобыткаў творчасці вялікага атрада беларускіх мастакоў, цікавая і дзейная форма набліжэння духоўных багаццяў да шырокай грамадскасці.

Мікола ГАНЧАРОВ, сакратар праўлення Саюза мастакоў БССР.

ВЕЧАРЫ, СУСТРЭЧЫ

На філалагічным факультэце Мінскага дзяржаўнага педагогічнага інстытута імя А. М. Горкага адбыўся вечар, прысвечаны 90-годдзю народнага пісьменніка Беларусі, Героя Сацыялістычнай Працы Кандрата Крапівы.

Уступным словам вечар адкрыў загадчык кафедры беларускай літаратуры А. Семяновіч. Уважліва слухалі прысутныя выступленне А. Рагулі, які расказаў пра творчы шлях старэйшыны савецкай літаратуры.

З чытаннем баек юбіяра выступілі ўдзельнікі конкурсу на лепшае мастацкае чытанне твораў К. Крапівы, члены народнага тэатра чытальнікаў

«Жывое слова» А. Камок, С. Бачыла, Л. Капуста, А. Гармаза, С. Сіванова, В. Шырвель, М. Філіповіч.
У заключэнне былі паказаны ўрыўкі з п'есы К. Крапівы «Врама неўміручасці» ў выкананні народных артыстаў ССРСР З. Стомы і Г. Макаравай, заслужанага артыста рэспублікі П. Дубашынскага.
А. ЛУГОУСКІ.

90-годдзю з дня нараджэння Майсея Кульбака — юрэйскага паэта, прэзаіка і драматурга, быў прысвечаны вечар, што прайшоў у Доме літаратара. Уступным словам вечар адкрыў і вёў сакратар праўлення

Саюза пісьменнікаў Беларусі В. Зуёнак.
Затым выступіў крытык А. Кучар. Ён спыніўся на разглядзе паэтычнай спадчыны пісьменніка.

Будучы вучнем Смілавіцкай сямігодкі, пазнаёміўся з М. Кульбакам Я. Семянон. Ён падахвоціў юнага паэта да творчасці. Я. Семянон прачытаў урыўкі з паэмы М. Кульбака «Беларусь» у сваім перакладзе.
З успамінамі пра М. Кульбака выступілі З. Азгур, Р. Рэлея, інжынер Мінскага вытворчага аб'яднання «Гарызонт» В. Пумненскі.

На вечары прагучалі творы М. Кульбака і песні.
Л. ЮРЧЫК.

Выступае Раман Тармола.

Аўтарскі вечар Рамана Тармолы, прысвечаны 50-годдзю творцы, прайшоў у Доме літаратара. Адкрыў і вёў вечар лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР А. Грачанікаў.

Сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР В. Зуёнак уручыў юбіяру прывітальны адрас праўлення СП БССР і Ганаровую граматы Саюза пісьменнікаў рэспублікі.

Кампазітар А. Чыркун пазнаёміў прысутных са сваімі песнямі, напісанымі на вершы Р. Тармолы.

Творы юбіяра гучалі ў выкананні беларускіх артыстаў. Цёпла сустрэты прысутнымі, выступіў Р. Тармола.

Тэкст і фота УЛ. КРУКА.

Другі год дзейнічае ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» клуб цікавых сустрэч, якім кіруе пісьменнік Л. Левановіч. Нядаўна выдаўцы сустрэліся з дэлегатам XXVII з'езду КПСС, народнай артысткай рэспублікі М. Захарэвіч. Яна расказала аб рабоце форуму камуністаў.

аб сваіх творчых планах на будучае. Гасцямі клуба былі лаўрэат Дзяржаўнай прэміі ССРСР і БССР акадэмік Р. Гарэцкі, доктар фізіка-матэматычных навук, прафесар Р. Жбанкоў, член Вярхоўнага суда БССР А. Нічыпаровіч, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР У. Стальмашонак. У планах клуба — новыя сустрэчы з выдатнымі працаўнікамі народнай гаспадарыні, дзеячамі навукі і культуры.
А. БЯСЭДЗІН.

Чарговы вечар з цыкла «Акцёр — тэатр — кіно», які праводзіць Дом работнікаў мастацтваў, прысвечаны сустрэчы з артыстам Тэатра-студыі кінаакцёра Іванам Мацкевічам. Віноўніка ўрачыстасці прадставіў прысутным і вёў з ім дыялог галоўны рэжысёр тэатра, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Б. Луцэнка.

Слова пра творчасць І. Мацкевіча сказалі заслужаны дзеяч мастацтваў рэспублікі В. Нікіфараў, В. Рубінчык, калега па сцэне С. Кузьміна.

Былі паказаны фрагменты з фільмаў «Вазьму твой боль», «Хлеб пахне парохам», «Зорнае хлопчык» з удзелам І. Мацкевіча, а таксама ўрыўкі са спектакляў, у якіх І. Мацкевіч выступіў разам са сваімі таварышамі С. Туравай, І. Нарбекавай, У. Січаром і іншымі.
Г. АНТОНЕНКА.

НОВАЯ РАБОТА КРАСНАПОЛЬЦАЎ

Сцэна са спектакля.

У народным тэатры Краснапольскага раённага Дома культуры адбылася прэм'ера спектакля «Таблетку пад язык» па п'есе А. Макаёнка. Новая работа калектыву прысвечана XXVII з'езду КПСС.

Пастаноўку спектакля ажыццявіў рэжысёр народнага тэатра В. Ермаловіч. Сцэнаграфія А. Дзевятчанкі. Ролі ў спектаклі выконваюць артысты народнага тэатра В. Кананкоў, Л. І. В. Галакціёнава, В. Разгонаў.

У. Падзінака, У. Краўчанка, Н. Баранова і іншыя.

Калектыву народнага тэатра вялікую ўвагу надае культурнаму абслугоўванню сельскіх працаўнікоў. Са сваім новым спектаклем ён пабывае ва ўсіх гаспадарках раёна. «Таблетку пад язык» ужо прагледзелі рабочыя саўгасаў «Палужскі», «Дружба», калгаснікі калгаса імя Леніна і імя Дзяржынскага.

Тэкст і фота А. ГОЛЬША.

З УЗНАГАРОДАЙ!

За заслугі ў развіцці і ўмацаванні дружалюбных сувязей грамадскасці рэспублікі з народамі замежных краін і актыўны ўдзел у грамадскім жыцці Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР прысвоіў загадчыцы аддзела культуры Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі РАМАНОВІЧ Алене Канстанцінаўне ганаровае званне заслужанага работніка культуры Беларускай ССР.

За вялікі ўклад у прапаганду беларускай савецкай літаратуры сярод працоўных ЧССР і актыўную перакладчыцкую дзейнасць Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР узнагародзіў члена Саюза пісьменнікаў Чэхаславакіі ЖЫДЛІЦКАГА Вацлава Яраслававіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

ШКОЛЬНИКАМ АБ ЛІТАРАТУРЫ

Аляксей Дудараў і Іван Чырынаў былі гасцямі вучняў і настаўнікаў Узды. Госці гаварылі пра надзённыя пытанні развіцця беларускай літаратуры, пра падрыхтоўку да з'езда пісьменнікаў. Прысутным было цікава даведацца аб творчых планах пісьменнікаў, атрымаць адказы на пытанні, якія тычацца іх творчасці.

В. ЛЯСУН.

ТВОРЧАСЦЬ Івана Навуменкі займае адметнае месца ў беларускай літаратуры. Яго кнігі добра вядомы чытачам не толькі ў рэспубліцы, але і далёка за яе межамі. На мастакоўскім рахунку аднаго з вядучых беларускіх літаратараў — дзесяткі твораў. Сярод іх — зборнікі апавяданняў, аповесці, трылогія, у якую ўвайшлі раманы «Сасна пры дарозе», «Вецер у соснах», «Сорак трэці», а таксама раманы «Смутак белых начэй», «Летуценнік», шматлікія літаратурна-крытычныя артыкулы, манаграфічныя даследаванні «Янка Купала. Духоўны воблік героя» і «Якуб Колас. Духоўны воблік героя».

І. Навуменка займаецца актыўнай навуковай і грамадскай дзейнасцю. Ён — акадэмік АН БССР, віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук БССР, стар-

іншымі пытаннямі задумаўся, а ў чым жа вытокі п'яства, якое ўзяло ў палон некаторых людзей. Можна, упершыню для сябе так прама задумаўся...

Працуючы ў акадэміі, не магу не бачыць, што некаторыя інстытуты ў пэўным сэнсе адарваны ад вытворчасці. Ды і вытворчасць у многім адарвана ад навукі. З'езд «ударыў» па кансерватызме мыслення, па застоі, па нейкай нерухомасці, якая бывае — не ўсюды, вядома, але бывае.

Зразумела, многія навуковыя калектывы працуюць паспяхова, але сама актыўнасць спадае ад таго, што шмат з вынайзенага імі старэе маральна, пакуль укараняецца. Такое назіраецца і ў сельскай гаспадарцы, і ў навукова-вучэбным працэсе. Ды і ў пісьменніцкай гаспадарцы дае аб сабе знаць гэтая хвароба страху перад новым. Правільна

пісьменнікі часцей пачаюць выяжджаць у калгасы, прытым выяжджаць вялікімі творчымі групамі, будуць браць шэфства. І не толькі над асобнымі калектывамі, як гэта практыкуецца цяпер, а і над абласцямі. Гэта актывізуе грамадскае жыццё творчага саюза рэспублікі, якое ў многім застыла.

Канечне, не трэба чакаць, што адразу пасля падобнай паездкі ці шэфскай сустрэчы пісьменнік сядзе і «выдасць» раман. Але ўражання аб убачаным спатрэбяцца. Трэба аднавіць і практыку сацыяльных заказаў. Успомнім гады першых пяцігодак, калі ўзніклі такія творы, як «Узнятая цаліна» М. Шолахава, «Брускі» Ф. Панфёрава, «Час, наперад!» В. Катаева, у беларускай літаратуры — «Спалох на зогнах» П. Галавача, «Над ракою Арэсай» Я. Купалы. Можна

выяўленне, бытавую плынь. Над гэтымі пытаннямі і павінен будзе падумаць новы склад кіраўніцтва творчага саюза.

— А над чым вы цяпер працуеце?

— Нядаўна выйшаў мой раман «Летуценнік». Ён друкаваўся ў «Полымі», а цяпер выдалены і кнігай. Пакуль што раман крытыкай незаўважаны. Разумею, некаторую катэгорыю чытачоў я пакрыўдзіў, хоць, вядома, не кідаю камень ва ўвесь жаночы агарод. Раман «Асенняя мелодыя» ў пэўнай ступені як бы працяг «Летуценніка».

Некалькі зыходных момантаў у сувязі з гэтымі творамі. Мы часам забываем, што мы ўжо далёка не тыя беларусы, якімі былі, скажам, пяцьдзесят гадоў назад. І беларусы, як і іншыя нацыі краіны, сталі

вяршэння. І, на жаль, новага рамана я пакуль што не бачу. Можна, хіба што вазьмуся за працяг трылогіі. Там яшчэ ёсць што дапісаць. Яна, па сутнасці, не закончана. Калі хопіць сіл — будзе ўжо не трылогія, а тэтралогія.

— Іван Якаўлевіч, як узнікла, дарэчы, у вас задума напісання рамана «Сасна пры дарозе», а потым і наступных твораў з гэтага цыкла?

— Кожны піша пра тое, што ён лепш за ўсё ведае. Для мяне і майго пакалення — гэта вайна. Тым больш, што я сам і ў падполлі быў, і ў партызанах, а потым і на фронце. Перажытае трэба было неяк выказаць. Нават на валаску ад смерці быў, калі ў сорак дзевяці арыштавалі...

Часопіс «Маладосць» — там тады працаваў Іван Пташнік — загадаў мне апавяданне. У Васілевічах ёсць чыгуначная будка, лес... Туды я любіў хадзіць з малку, ведаў усе ваколцы. З будкі добра было відаць наша мястэчка. Калі вуліцай прайсці, яно зусім не так бачылася, а тут быццам зялёны востраў сярод хлебнага масіву. Захацелася неяк прыставаць гэтыя ўражання да партызанскіх часоў, да складаных падзей вайны.

Пачаў пісаць апавяданне. Будка, сасна... Напісаў старонак трыццаць і адчуваю — няма канца. Папрасіў у Пташніка адтэрміноўку. Гавару, што атрымаецца аповесць. Але і сто старонак мінуў — канца па-ранейшаму няма. Прайшоў год, сацыяльны заказ выкананы не быў, а я адчуў, што ўжо пішацца не аповесць: адна падзея замяняе другую, павялічваецца колькасць персанажаў. З'явіўся абагульнены вобраз Крамера. З вобразам Крамера ў рамане ўзнік канфлікт, інтрыга.

Магчыма, мне і не варта было пісаць тры раманы, хапіла б і двух. Але захацелася ўзнавіць усю гісторыю партызанскага руху ў маіх мясцінах. Працаваў у архівах, сустракаўся з былымі партызанамі, шмат ездзіў па мясцовасці. Расказаў, як складалася партызанскі рух у раёне Мазыра, Калінкавіч, Васілевіч, Хойнік, Даманавіч. Атрымалася ў нейкай меры тыповая карціна...

Сам адчуваю, што не ўсё мне аднолькава ўдалося. Крыху «справісае» ў трылогіі другая кніга, першая і трэцяя лепш удаліся. «Вецер у соснах», дарэчы, я крыху паправіў. Магчыма, яшчэ ўнясу сям'я-такія папраўкі, але ў цэлым я прыхільнік таго: як напісана — так і павінна застацца.

— У апошні час — перш за ўсё ў аповесці «Інтэрнат на Нямізе», рамане «Смутак белых начэй» — вы зноў звяртаецеся да юнацтва свайго пакалення. Гэтае вяртанне было і ў вашых ранніх творах, а таксама ў трылогіі. Але тады, як мне здаецца, аўтар глядзеў на ўчынкі сваіх герояў у асноўным вачыма іх равеснікаў. Цяпер на сваіх герояў вы ўжо глядзіце з вышнімі сённяшняга вопыту. Адсюль быццам нават нейкая паблажлівасць у ацэнцы. Апошнія па часе напісаныя вашы творы адзначаюцца нават самай формай апавядання.

— Манера і стыль пісьменніка мяняюцца. Вядома, не так, каб зусім не пазнаць яго. Я свядома пачынаў з лірычных, романтичных твораў. Але ніколі не бачыў сябе толькі романтикам, лірыкам. Не трэба забываць, што пісьменнік па сутнасці той жа самы арыст. Арыст у тым сэнсе, што я магу зразумець вас, другога чалавека, трэцяга... І я ведаю як вы маглі б сябе паводзіць у тых ці іншых абставінах.

Ужо «Сасна пры дарозе» рэч лірычная, але разам з тым і эпічная. З'явіўся Крамер, іншыя героі. Гэта ўжо аб'ектыўная манера пісьма. Пазнейшыя мае творы сапраўды больш рэалістычныя і больш эпічныя. Залішне, праўда, дэталізаваць я не люблю, гэта, як мне здаецца, вядзе да бытапісальніцтва. Аднак у маіх апошніх апавяданнях ёсць (Заканчэнне на стар. 6—7).

«Час аббуджае думку творцаў»

Іван НАВУМЕНКА

шыня Вярхоўнага Савета БССР. Як кожны сапраўдны творца, І. Навуменка пытанні развіцця літаратуры звязвае з жыццём. Цяпер, калі ў краіне ўзяты курс на паскарэнне ва ўсіх галінах жыцця, пісьменнік думае аб дні заўтрашнім, жыве новымі планами.

З лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі БССР і прэміі Ленінскага камсамола Беларусі І. Навуменкам гутарыць наш карэспандэнт.

— Пісьменнік расказвае пра свой час... Гэта — аксіёма. Але цяпер, калі прыняты гістарычныя рашэнні XXVII з'езда КПСС, вызначэнне гэтае набыла асаблівы сэнс. Што, на вашу думку, Іван Якаўлевіч, павінна ў бліжэйшы час зацікавіць літаратуру, прыцягнуць увагу старэйшых і маладзейшых пісьменнікаў? Па сутнасці, час ставіць свае асаблівы сацыяльныя задачы, ад якога не мае права адмаўляцца сапраўдны літаратар. На гэтым, пэўна, будзе засяроджана ўвага і на з'ездзе пісьменнікаў рэспублікі...

— Сапраўды, кожны пісьменнік жыве ў сваім часе. Маё пакаленне прыйшло ў літаратуру недзе ў сярэдзіне п'ятдзясятых гадоў і мы былі «вадаларамі» думак і пачуццяў сваіх чытачоў — у пэўным сэнсе гэтага слова, — відаць, гадоў дзесяціп'ятнаццаць. Потым нам на змену прыйшлі іншыя. Паняцце пакалення звязана з тым перыядам, калі пісьменнік востра адчувае свой час. Усе мы жылі ў палоне ўбачанага ці зведанага ў час вайны.

Сённяшні час, калі адбыўся XXVII з'езд нашай партыі, які вельмі востра, праўдзіва, пераканальна паставіў усе праблемы нашага жыцця, абуджае думку творцаў. Па сутнасці, партыяй сказана тое, што мы самі адчувалі ці прадчувалі. Толькі, магчыма, не так ясна, як гэта сказана на з'ездзе. Пісьменнікі не могуць не звяртацца ў сваёй творчасці да гэтых праблем, і абавязкова з'явіцца творы, у якіх яны будучы закрануць ва ўсёй вастрыні.

Нядаўна я закончыў вялікае апавяданне — недзе старонак трыццаць востра — «Якая доўгая вайна, якое будзе друкавацца ў «Маладосці». Поруч з

адзначалася на з'ездзе, што часта літаратары слаба ведаюць жыццё працоўных калектываў, рэдка бываюць у іх.

Раней праводзіліся дэкады беларускай літаратуры ў іншых саюзных рэспубліках, Маскве, Ленінградзе, цяпер чамусьці мы пра гэта забылі. Правільна гавораць рабочыя, што пісьменнік павінен наказацца перад сваім чытачом. Гэта ж свята. Я па сённяшні дзень не магу забыць паездку ў 1966 годзе ва Узбекістан, калі праходзіла Дэкада беларускай літаратуры. Цяпер арганізуюцца Дні літаратуры, калі ў творчую групу ўваходзіць па адным літаратары ледзь не з кожнай саюзнай рэспублікі. Раней жа дэкада — гэта прадстаўленне сваёй літаратуры, мастацтва, культуры ў іншай рэспубліцы, паказ таго, чаго мы дасягнулі. Ці адленасці, ці па нейкай іншай прычыне, але дэкады перасталі праводзіцца.

Ніколі не забуду, як праходзіла перадваенная Дэкада беларускага мастацтва ў 1940 годзе ў Маскве. Тады я быў падлеткам, хлапчуком, але якім святам здавалася гэтая дэкада і для нас, ды і, мабыць, для масквічоў. Памятаю выпадак, пра які неяк вычытаў, а потым, працуючы ва ўніверсітэце, заўсёды расказваў студэнтам. Адзін лейтэнант — ён служыў недзе на Далёкім Усходзе — марыў, калі будзе ў Маскве, абавязкова пабываць у тэатры. Купіў білет на спектакль па п'есе Кандрата Крапівы ў пастаноўцы тэатра імя Янкі Купалы. Пры ўваходзе ў залу даведаўся, што спектакль будзе ісці на беларускай мове. Вельмі засмуціўся — беларускай жа мовы не ведае. Але білет перка, як кажуць, пайшла на сустрэчу. Маўляў, паглядзіце крыху, а калі не спадабаецца, забяром у вас білет і грошы вернем. Да самага канца лейтэнант з залы так і не выйшаў, а пасля яшчэ дзякаваў: «Я ўсё зразумеў. Адчуў сустрэчу з сапраўдным мастацтвам».

Мастацтва, літаратуру трэба прапагандаваць умела, мэтакіравана. Будзе добра, калі

нагадаць і іншыя. Гэта былі творы так званых сацыяльнага заказа.

Праўда, паняцце сацыяльны заказ нельга ды і не трэба разумець прасталінейна. Па заказе «Рэвізора», вядома, не напішаш. Але нельга не ўспомніць цікавую думку, выказаную Уладзімірам Лычом Леніным у час гутаркі з Кларай Цэткін. Пісьменнік асоба творчая, самастойная, гаварыў Ільіч, ён піша адпаведна свайму светаразумею, уяўленню пра ідэал, але мы балышавікі і мы павінны свядома і мэтакіравана фарміраваць літаратурны працэс. «Фарміраваць літаратурны працэс», на маю думку, — значыць стварыць адпаведныя ўмовы для творчай працы пісьменніка.

Не варта забываць, што кожны пісьменнік — па сутнасці своеасаблівы ўпаўнаважаны свайго раёна. Бадай, адзін Віктар Казыко — наколькі я ведаю — мае на Палесці хаціну, дзе можа жыць месяцамі, вывучаючы жыццё. Было б добра, каб раёнае кіраўніцтва паклапацілася аб дапамозе сваім землякам-літаратарам у стварэнні адпаведных умоў для творчасці, каб быў нейкі сталя куток, дзе можна было б пажыць некалькі месяцаў на радзіме.

Я, напрыклад, увесь час чэрпаю натхненне з родных мне Васілевіч. Пасля кожнай паездкі нешта прывожу. Ці апавяданне, ці задуму іншага твора. І гэта не выпадкова, бо добра ведаю там жыццё, змены, якія адбываюцца. Трэба аднавіць і практыку творчых камандзіровак, каб пісьменнік мог паехаць у тую мясцовасць, дзе ён нарадзіўся. Цяпер гэтым правам карыстаюцца толькі тыя, хто больш прабіўны, але ж такія паездкі асабліва неабходны аўтару сталаму, творча вопытнаму.

На жаль, Саюз пісьменнікаў рэспублікі гэтымі пытаннямі мала займаецца. Збяромся, пагаворым, а потым кожны, як кажуць, у сваю ракавіну. А што можа напісаць аўтар, які гадамі ходзіць толькі мінскімі вуліцамі, у лепшым выпадку зазірае ў магазіны. Вось і ўсё веданне жыцця. Для паэта, магчыма, гэтага і хапае, але празаік павінен адчуваць паўнату жыцця, яго шматграннае

1. Мастакоўскае спасціжэнне свету? Які сэнс укладваецца? А прости: што кожны чалавек успрымае свет па-свойму, але не кожны можа яго перадаць: у музыцы, у маляванні, у скульптуры, у літаратуры. Бо на гэта трэба талент — не толькі прыроджаны, а выхаваны, трэніраваны.

2. Недастаткова. Першае: мы мала пішам сапраўднай, добрай літаратуры, такой, што выходзіла б, у якой была б душа і філасофія часу. Другое: наш побыт не прывучвае, а адвучвае чытаць літаратуру, гэтану памагае найбольш тэлебачанне: яно не пакідае на чытанне часу, ператварае літаратуру ў схему. Трэцяе: школа не выконвае выхавальнай функцыі літаратуры, бо карыстаецца толькі ўрыўкамі з яе.

3. У такой ступені як трэба, з сучаснай — нічога.

4. Не толькі сёння, а скрозь, заўсёды: аналізаваць літаратуру, раскрываць яе, памагаць чытанню і разуменню. А сёння — асабліва, бо век наш не чакае, бяжыць, а трэба быць з ім упоравень.

Юрка ГОЛУБ:

1. А ці памятаеш, балесны, як яно да цябе набліжалася? Тое, яно, што неўзабаве ўспыхне, як...

У хаце пахне белымі дрывамі, чырвоным агнём печы, сіняватым мелам на кухоннай сцяне. Але ўсё гэта існуе само па сабе па-за дзіцячай свядомасцю: яно дыхне ў душу потым, праз гады. Затое тады зрок навечна адбіў для сябе марозную папараць на шыбіне, прасвечаную навывёрт застайным прахуканым сонцам.

І цяпер зусім не дзіўна, што той малюнак усплыў над словамі першага касманаўта: «З трапяткім хваляваннем углядаўся я ў гэты новы і нязвычны для мяне свет, стараючыся ўсё разгледзець і запомніць».

Дадам яшчэ: «Разгледзець і запомніць адзіны для ўсіх і для цябе таксама свет у такім ракурсе, каб пасля той, пераведзены на паперу, выглядаў не як нейкая арыфметычная колькасць зор у небе, напрыклад, а каб з радка было чуто, як «зорка зорцы голас падае...»

У гэтым бачыцца так званая звышзадача. І каб дасягнуць хоць бы першай яе прыступкі, трэба караскацца з учэпістай тваі ўласнай забітасці, саматужніцтва, інертнасці, каб потым не стала ажно часу зірнуцца назад: страшнавата зробіцца — жыцця не хапіла на тое спасціжэнне...

2. Ідэальная, канечне, карціна — з кнігай і стары, і малы! Далёка яшчэ да ідэалу, охо-хо...

Напярэдадні IX пісьменніцкага...

Але давай пра літаратурную віну. Несалодкі занятак, відаць, — усведамляць, як не ўдалося напісаць задуманае. Сядзіць яно ў табе, як пчалінае джала, а ты малады, здаровы — кроў з малаком — бяссільны, каб між тым выцягнуць яго на свет божы. «Нокаць» на сябе, як на каня, ці што?..

І «нокаюць» некаторыя, і пасля такіх высілкаў з'яўляецца пісаная праўда. Але гэтая саматужная не мастацкая праўда не працуе на чалавека. А

стым і нудным творам. Чытаеш, кінеш, а потым, каб забіць час, зноў бярэш да рук гэтую «штуку». Быццам той чамадан без ручкі: і валачы цяжка, і кінуць шкада. Але ж сказаў зэльвенскі шафёр: «На добры страўнік зубіла кінь — і то спажыве».

Ды было і такое, што чужыя радкі і думкі штурхалі цябе да дзеяння і не грэх прызнаць — да ілюзій. Намагнічвалі добрую зайздрасць. Як ілюстрацыя да сказанага пра пра-

стычнай партыі Беларусі, з якім выступіў М. М. Слюнькоў, сказана: «З поля зроку партыйных камітэтаў і арганізацый не павінны выпадаць такія актуальныя пытанні, як выхаванне высокай культуры міжнацыянальных адносін, пачуцця непаруўнага яднання беларускага народа з вялікім рускім і іншымі брацкімі народамі нашай многанациональнай Радзімы».

Несумненна, гэтыя словы адносяцца і да работнікаў перакладнага цэха літаратуры, пра-

У гэтым нумары штотыднёвіка на пытанні нашай анкеты, разасланай з нагоды набліжэння IX з'езду пісьменнікаў БССР, адказваюць Ян Скрыган, Юрка Голуб, Вячаслаў Рагойша.

Нагадваем пытанні анкеты:
1. Мастакоўскае спасціжэнне свету... Які Вы ўкладаеце сэнс у гэтае паняццё?
2. Сапраўднае мастацтва — адзін з магутных

сродкаў выхавання людзей. Ці заўсёды дастаткова наша літаратура выконвае гэтую функцыю?

3. Што з прачытанага ў апошні час запомнілася Вам, уразіла?

4. Якая, на Ваш погляд, найбольш важная задача стаіць сёння перад літаратурнай крытыкай?

БЫЦЬ УПОРАВЕНЬ

таму яна і бескарысная. Ды і нехта ж сказаў быў, што бескарысная праўда горш за карысную ману.

Ды яшчэ зададзенае пытанне мае шмат чаго ў сабе змясціць. Таму і прыгадваюцца тут словы В. Астаф'ева: «Шмат, яшчэ вельмі шмат белых плямаў на карце нашага грамадскага жыцця. Вось і вывучаць бы іх літаратуры. Мяне, напрыклад, даўно хвалююць пытанні жыцця нашай Украіны, узроўню яе культуры. Вось жыве чалавек у правінцы і сам не заўважае, як пачынае звывацца з яе закарэлым патрабаваннямі. Асабліва гэта разбэшчвае пісьменніка». І далей: «З'явіўся нават такі тып правінцыяльнага пісьменніка, кванца патрыята, які лічыць сябе амаль што мясцовай славуццю, а на справе шапку перад мясцовым начальствам і далей свайго носа не бачыць».

Вусціна робіцца, калі пра такое даведзенае настырны школяр-акселерат, перад якім часцяком з непрыхаваным апломбам выступае самазваная «славуцасць». Выступае пісьмова і вусна выступае.

3. Напомні сабе невядома ў каторы раз, што прачытана мала. Але ж зноў — што азначае «прачытана ў апошні час»? За пяцігодку, год, дэкаду?.. Ды ўрэшце, не ў гэтым справа. Было ж такое: сядзіш над тоў-

чытанае — раман Вячаслава Адамчыка «І скажа той, хто народзіцца». А ў ім (як і ў папярэдніх) чыталася сваё: бачылася далёкае, адзывалася душа людская, тарахцеў па заходнебеларускім бруку пераднавальнічны час. Асобныя раздзелы Адамчыкавай прозы чыталіся, як старонкі глыбокай і ўзрушанай паэмы жыцця. Вось дзе ёсць разгарнуцца крытычным аналізатарам. Але пра іх у часвёртым пункце анкеты.

4. Зусім не хочацца быць сведкам таго, як крытыка адчувае сябе ў ролі «зняважанай» аўтаркі. Грэшны: ужо няблага і тое, што некаторыя яе апалагеты маюць цяргенне і час аддаюць тваім жа сакім-такім радкам. Ды ўсё ж задача той жа крытыкі — быць рентгенам. І каб кожны без выключэння здымак, зроблены ёю, яскрава выяўляў голага караля ў прыгожым пісьменстве. Грунтоўней, чым было адзначана на XXVII з'ездзе КПСС пра важнейшую задачу крытыкі, гаварыць лішні раз няма патрэбы. Нарэшце.

Вячаслаў РАГОЙША:

Буду гаварыць пра тое, што мне бліжэй — пра крытыку. Дакладней — пра крытыку перакладу.

Спачатку — дзве цытаты. У справядзачным дакладзе ЦК КПБ ХХХ з'езду Камуні-

цаўнікоў службы сувязі, як нярэдка называюць перакладчыкаў.

А цяпер — цытата з «Рэзалюцыі XXVII з'езду КПСС па Палітычным дакладзе Цэнтральнага Камітэта КПСС»: «Літаратурна-мастацкая крытыка трэба скінуць з сябе заспакоенасць і чынашанаванне, у ацэнцы твораў кіравацца дакладнымі, эстэтычнымі і класавымі крытэрыямі, актыўней выступаць супраць бездзейнасці, параднага многалісання, дробязнага бытакапальніцтва, кан'юктуршчыны і дзяляцтва».

Бездзейнасць, мнагаслоўе, бытакапальніцтва, кан'юктуршчына, дзяляцтва... Усе названыя хваробы, якімі пакутуюць паасобныя творцы і творы арыгінальнай літаратуры, у той ці іншай ступені характэрныя некаторым перакладчыкам і перакладным творам. Гэтаксама сур'ёзны папрок усёй крытыцы ў заспакоенасці і чынапаклонстве стаеўца і крытыкі перакладу.

Уласна, хваробы перакладной літаратуры, як і літаратуры ўвогуле, можна было б хутчэй палічыць, а то і зусім вылучыць, калі б у нас існавала баявітая, патрабавальная, незалежная крытыка перакладу. На старонках друку час ад часу з'яўляюцца рэцэнзіі на перакладныя выданні, артыкулы

на праблемах перакладу — М. Ароўкі, Ю. Канз, В. Нікіфаровіча, К. Шэрмана, А. Яскевіча і інш. Нават тады-сяды выходзяць кнігі, прысвечаныя мастацкаму перакладу. Толькі ў апошнія гады апублікаваны «Майстэрства Аркадыя Куляшова-перакладчыка» М. Кенькі (1983), «Жыццёвасць традыцый» Я. Клімуца (1985), «Выход за круг» А. Яскевіча (1985), перавыдадзена даследаванне Д. Палітыкі «Янка Купала — перакладчык» (1985), артыкулы пра пераклад увайшлі ў зборнікі выбранай крытыкі А. Зарыцкага «За словам-падарункам» (1985) і Ю. Гаўрука «Ступень адказнасці» (1986). Па актыўнасці і ўзроўні крытычнай і тэарэтычнай перакладчыцкай думкі Беларусь сярод саюзных рэспублік займае далёка не апошняе месца. І ўсё ж, відаць, крытыка перакладу як сістэмы, як асобнай галіны літаратурнай дзейнасці ў нас пакуль што яшчэ няма.

Прычын тут шмат. Галоўная з іх, на маю думку, — адсутнасць спецыяльнай трыбуны, перыядычнага выдання, цалкам прысвечанага перакладной літаратуры. Ды што там асобны перакладчыцкі часопіс — у нас дагэтуль, у адрозненне ад усіх славянскіх рэспублік, адсутнічае спецыяльны агульнафілалагічны часопіс. Такія выданні выходзяць, бадай, ва ўсіх рэспубліках СССР. На Украіне, напрыклад, выдаецца некалькі такіх часопісаў: «Радянскае літаратурназнаўства», «Мовознаўства», «Народна творчыцка тэаграфія», «Украінская мова і літаратура ў школе». Апрача гэтага, два разы ў год выпускаецца зборнік «Тэорія і практыка перакладу». Не дзіва, што і перакладнаўцаў, у тым ліку крытыкам перакладу, ёсць там дзе разгарнуцца, ёсць дзе апэратыўна ўмяшчацца ў перакладчыцкі працэс. (Я тут наўмысна не называю літаратурна-мастацкія часопісы, якіх на Украіне непараўнана больш, чым у нас, і найперш — «Всесвіт», спецыяльнае перакладнае выданне).

Дзеля справядлівасці трэба сказаць, што ў нас падчас не выкарыстоўваюцца як след нават тыя абмежаваныя магчымасці, якія існуюць. Не проста, скажам, работнікам «Літаратуры і мастацтва» або іншых перыядычных выданняў знайсці крытыка, каб загадаць яму рэцэнзію на нейкае перакладнае выданне. Напісаць рэцэнзію (кваліфікаваную) на пераклад можа толькі чалавек, які, апрача здольнасцей літаратурнага крытыка, валодае дзвюма мовамі — арыгінала і перакладу, добра ведае творчасць аўтара арыгінала, мае дастатковыя па-

«ЧАС АБУДЖАЕ ДУМКУ ТВОРЦАЎ»

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 5). лірычны струменьчык, хоць у цэлым яны, калі можна сказаць, эпічныя.

— Вы — адзін з нямногіх пісьменнікаў, якія, плённа працуючы ў жанры рамана, не забываюць і на апавяданне. Чым прываблівае вас, Іван Якаўлевіч, гэты жанр? Ці пішаце цяпер новыя апавяданні?

— Цяпер, калі заканчваю чарговы раман, я, відаць, буду пісаць толькі апавяданні і невялікія аповесці. Апавяданне гэта вельмі харошы і мабільны жанр. Значэнне яго асабліва ўзрастае сёння, калі перад усім грамадствам пастаўлены новыя задачы. Апавяданне неабавязкова павінна

быць падзейным. Для мяне асабіста апавяданне пачынаецца з кавалка зямлі, які асабліва палюбіўся. Хочацца абавязкова людзей, каго ведаю, ці герояў, якіх выдумваю, прывязваць да гэтай мясціны.

Раней, праўда, пісалася лягчэй. У мяне нават ёсць некалькі апавяданняў, што з'явіліся за адну ноч. Цяпер узрост ужо не той і каб напісаць апавяданне, патрэбен месяц, а то і некалькі. Нашу ў душы задуму прыкладна шасці ці сямі апавяданняў. Трэба толькі сесці і напісаць іх.

Жанр апавядання падабаецца мне тым, што дазваляе

аўтару лепш выявіць свой стыль, сваё бачанне жыцця. Ды і мову дысцыплінуе. Яна павінна быць ёмістай. Ведаецца, як сёння на Захадзе паступаюць з мастакамі-абстракцыяністамі? Спачатку намалюй звычайную карову. Атрымаецца, тады можаш запісацца, як кажуць, у абстракцыяністы. У нас жа ёсць пісьменнікі, якія пішчуп аповесці, раманы, а звычайнае апавяданне напісаць не могуць...

— Вас ведаюць таксама і як драматурга.

— Я напісаў дзве драмы. Першая «Птушкі між малачак» ужо друкавалася ў «Полымі». Пры напісанні свядома кіраваўся прынцыпамі беларускай драмы, у прыватнасці, Кандрата Крапівы. Драматургі, якія чыталі яе, гавораць, што яна някеская. Відаць, я не надта прабіўны — тэатры маім творам не зацікавіліся. Прапанаваў было ў адзін тэатр... Дырэктару, нават з рэжысёрам не пагаварыў. Другую — «Вадзьяны млын» яшчэ буду дапрацоўваць.

— Таксама аб падзеях вай-

— Не, закранаю тэму сучаснасці. Калі гаварыць аб змесеце твора, дык ён пра тое, як са знікненнем старых вулачак, з'яўленнем дамоў-гмахаў нават норавы людзей мяняюцца. Кожны дом — гэта не проста дом, у ім ёсць своеасаблівае душа. Мяне гэта хвалюе. Знікае стары горад, з'яўляюцца новыя дамы аднастайнай забудовы, якія, як кажуць, ёсць і ў Томску, і ў Омску. Незвычайны чалавечы лёс я памясціў у звычайнасць, дзе вельмі ардыннарны норавы, учынкі людзей быццам запраграмаваны.

— А цяпер пытанне, якое задалі вам у час прэс-канферэнцыі на леташняй міжнароднай кніжнай выстаўцы-кірмашы. Як удаецца вам, Іван Якаўлевіч, спалучаць у адной асобе Навуменку-пісьменніка, Навуменку-літаратуразнаўцу, Навуменку-акадэміка, віцэ-прэзідэнта Акадэміі навук БССР?

— Неяк у Ільфа і Пятрова запыталі, як яны ўдвух могуць пісаць. Пятроў адказаў: «У той час, калі Ільф бегае па рэдакцыях, я вартую рукапіс. І, наадварот, калі я бегаю па рэдакцыях, ён сперажэ рукапісы». Гэта значыць, што пішу я, калі не займаюся дзейнасцю

віцэ-прэзідэнта, не хаджу ў Вярхоўны Савет БССР. Пішу тады, калі ёсць вольная часціна. Вядома, гэта нялёгка, і калі б я быў «чыстым» пісьменнікам, відаць, напісаў бы і лепш і больш. Але, з другога боку, работа — таксама ўзбагачае. Я не адчуваю недахопу ва ўражаннях, магу вывучаць жыццё.

— А як справы тычацца наоконт крытыка-літаратуразнаўчай дзейнасці? Вы неяк казалі, што марыце напісаць артыкул пра стыль «Дрыгвы» Якуба Коласа?

— Пастаянна дапісваю свае кнігі «Янка Купала. Духоўны воблік героя» і «Якуб Колас. Духоўны воблік героя». Па сутнасці, гэта не дзве кнігі, а кніг дзесяць. Пры перавыданнях у гаворцы пра Коласа з'явіўся раздзел аб пейзажнай лірыцы, расказаў пра Коласа-дзіцячага пісьменніка. Напісаў раздзела «Купала і міфы», «Купала і старажытнасць». Калі ўдасца, хацеў бы перавыдаць гэтыя кнігі дапоўненымі. Увогуле, павінен зазначыць, што жыццё і творчасць нашых народных песняроў мы яшчэ не

знанні ў тэорыі мастацкага перакладу. Не заўсёды знойдзецца такі крытык. А калі знаходзіцца — не заўсёды ахвотна адгукаецца на прапанову рэдакцыі: яго праца ацэньваецца гэтак жа, як і праца звычайнага крытыка, што мае справу з адным, а не двума, тэкстамі, з адной, а не дзвюма, мовамі... Вось чаму і не з'яўляюцца рэцэнзіі на большасць перакладных выданняў. А калі і з'яўляюцца, то часцей за ўсё гэта не аналіз перакладу, а развагі — больш ці менш цікавыя — пра сам арыгінал. Такі крытык звычайна гаворыць пра творы, што ўвайшлі ў кніжку, ацэньвае іх ідэйную скіраванасць, праблематыку, нават можа ўказаць на пэўныя мастацкія асаблівасці, але пра тое, як ператлумачаны гэтыя творы на беларускую мову, якая якасць самога ўзнаўлення — ні слова ці, у лепшым выпадку, пару слоў у канцы рэцэнзіі, накіраваныя: «Перакладчыку ў цэлым удалося перадаць своеасаблівае арыгінала сродкамі роднага слова». І ўсё!..

Думаецца, на пэўнае ажыццеленне крытыкі і павышэнне якасці мастацкага перакладу магло б паўплываць добра наладжанае выдавецкае рэцэнзаваанне рукапісаў літаральна ўсіх перакладаў. Цікава, чаму, у адрозненне ад арыгінальных твораў, рукапісы перакладных кніг, за невялікім выключэннем, не рэцэнзуюцца? А калі і рэцэнзуюцца, то чаму прывішчы рэцэнзентаў не паказваюцца, як гэта прынята, на адвароце тытулаў? Няўжо пераклад добрай кніжкі (а перакладаюцца ў нас, сапраўды, пераважна добрыя кнігі) — гэта абавязкова добры пераклад? Наўнае заблуджэнне!..

Перыёдыка, у тым ліку «Літаратура і мастацтва», нярэдка скардзіцца на няхват жывых і аб'ектыўных водгукаў на факты бягучага літаратурнага жыцця. Маецца на ўвазе рэцэнзаваанне кніжных навінак, пра што я ўжо казаў. Але чаму б у такім разе не публікаваць рэгулярна скарачаныя стэнаграмы (менавіта стэнаграмы, а не адвольна адрэдагаваныя пераклады) пасяджэнняў творчых секцый, нарад, пленумаў, на якіх абмяркоўваюцца гэтыя кніжныя навінкі? Прычым, абмяркоўваюцца, як правіла, зацікаўлена, жыва, палемічна — сапраўды крытычна! Ці не ідзе нежаданае асобных рэдакцый «выносіць смецце з хаты» ад тых жа заспакоенасці і чына-паклонства, на якія ўказана ў Рэзалюцыі з'езда? Калі гэта так, то пара не толькі літаратурна-мастацкай крытыцы, але і органам друку скінуць з сябе гэты непатрэбны груз.

даследавалі належным чынам. Мы ведаем кожны дзень Пушкіна: як ён яго пражыў, з кім сустракаўся, калі і пры якіх абставінах напісаў кожны свой верш... Пра Купалу і Коласа гэтага не ведаем. Асабліва пра Купалу. Цэлыя гадзі «прападаюць». Напрыклад, Купала свае першыя зборнікі напісаў, працуючы вінакурам. Як, пры якіх абставінах з'явіліся творы, што ўвайшлі ў кнігі «Жалейка» і «Гусяр»? Мы гэтага не ведаем, а сведкі ж пайшлі з жыцця.

Мяккую напісаць, як адлюстравана тэма Радзімы ў творчасці Купалы і Коласа, таксама раздзел «Купала і Колас у славянскім свеце». Захапіў Дуніным-Марцінкевічам. Гэта ж быў наш першы нацыянальны пісьменнік, і пра яго абавязкова хочацца раскажаць. Мабыць, буду пісаць эцюды і пра іншых пісьменнікаў. Адным словам, было б толькі жаданне.

— Пспехаў вам, Іван Якаўлевіч!

Інтэр'ю ўзяў
Алесь МАРЦІНОВІЧ.

У кожнага з нас у душы жыве вандрунік і даследчык. Кожнаму хочацца ведаць як гісторыю свайго краю, так і лёсы людзей, якія жылі тут калісьці, а таксама тых, якія жывуць і працуюць цяпер. І тым, хто ўздумае накіравацца ў цікавае падарожжа, каб пазнаць мінулае і сучаснасць Беларусі, добрым дарадцам і спадарожнікам паслужыць кніга Яраслава Пархуты «Жаваранак над полем».

«Далёкія падарожжы, пры-

КАБ НАРАДЖАЛАСЯ ПРАГА ПАДАРОЖЖАЎ...

гажосць і разнастайнасць відаў прыроды, веліч ледзяных пустынь, шырыня далягляду з вяршынь—усё гэта не толькі пакідае незабыўнае ўражанне, але пашырае і ўнутраныя гарызонты чалавека...»—так пісаў сусветна вядомы вучоны Ота Юльвіч Шміт, адзін з герояў гэтай кніжкі.

Дваццаць два падарожжы зрабіў Я. Пархута. І кожнае з гэтых падарожжаў прыводзіць нас на радзіму людзей, імёны якіх сягоння ўвайшлі ў гісторыю. Але пісьменнік цікавіць не толькі гісторыя, цікавіць яго і сучаснасць. Кніга Я. Пархуты расказвае пра лёсы людзей, якія ў час Вялікай Айчыннай вайны мужна абаранялі свой край, і пра тых, якія сягоння дбайна і рупна працай памнажаюць яго здабыткі. Гэтую кнігу можна адрасаваць чытачам розных прафесій і ўзростаў. Яна складаецца з нарысаў, кароткіх навел і лірычных замалёвак, якія знаёмяць нас не толькі з лёсам знакамітых людзей (М. Агінскага, А. Міцкевіча, П. Лепяшынскага, Ф. Багушэвіча,

Я. Пархута. Жаваранак над полем. Эцюды роднага краю. Мінск, «Ураджай», 1985.

Цёткі, Ф. Дзяржынскага), але і раскрываюць перад намі цудоўную панараму прыроды Беларусі. Можна пазайздросціць назіральнасці аўтара, яго ўменню бачыць прыгожае і незвычайнае ў здавалася б, зусім звычайных праявах жыцця. (Эцюды «Мурашыная паляна», «Свольна», «Воблака на паліне», «Каля старога яра»).

Цікава і змястоўна расказвае Я. Пархута і пра Элізу Ажэшка («Тыдзень бабінага лета»), дзе воблік пісьменніцы паўстае

перад чытачом з яе ўласных выказванняў пра сваю творчасць, пра адносіны да людзей і рэчаіснасці. Незабыўнай атмасферай далучэння да знаёмага нам да драбніц з твораў І. П. Мележа жыцця Палесся патыхае ад старонак, прысвечаных падарожжы па мележаўскіх мясцінах. Разам з Я. Пархутам чытач пройдзеца тымі сцежкамі, па якіх калісьці хадзіў І. П. Мележ, наведзе яго сяброў і знаёмых. Удала выкарыстоўваючы цытаты з «Палескай хронікі», пісьменнік знаёміць чытача яшчэ раз з біяграфіяй герояў І. Мележа, напаміны вядомыя эпізоды з іх жыцця. «Зіма ў Гліншчы» — так называецца раздзел кнігі, прысвечаны І. Мележу, які з'яўляецца, на нашу думку, найбольш павольна палашуцкая гаворка, знаёмая са старонак мележаўскіх кніг, мясціны, па якіх некалі хадзілі героі «Палескай хронікі», быццам ажываюць перад намі, дзякуючы апавяданням Я. Пархуты.

Аўтар не загрузвае кнігу падрабязнымі біяграфічнымі звесткамі. Ён падае толькі асобныя эпізоды з біяграфіі нашых слаўтых землякоў, і значна

больш увагі ўдзяляе звесткам краязнаўчага характару. Тыя нешматлікія факты, якія прыводзіць Я. Пархута пра жыццё Т. Касцюшкі, І. Чэрскага, В. Бялінскага-Бірулі, служашь нібы ўступам да біяграфій. Яны маюць на мэце зацікавіць чытача, заахвоціць яго бліжэй пазнаёміцца з лёсам і дзейнасцю гэтых людзей. Таму, нягледзячы на знешнюю прастату і даступнасць аўтарскай манеры апавядання, кніга Я. Пархуты патрабуе ад чытача пэўнага ведання «матэрыяла», пэўнага ўзроўню філалагічнай, зрэшты, і не толькі філалагічнай падрыхтаванасці. У кнізе прыводзіцца шэраг цікавых звестак, якія прымушаюць глыбей зазірнуць у гісторыю, па-іншаму ацаніць многія падзеі і з'явы. Далёка не кожнаму, напрыклад, вядома, што слаўты падарожнік і даследчык Сібіры І. Д. Чэрскі паходзіць з Віцебшчыны, далёка не кожны ведае і тое, што палыміны змагар за свабоду, выдатны палітычны дзеяч Рэчы Паспалітай Тадэвуш Касцюшка не толькі нарадзіўся на Беларусі, але і паходзіць са старажытнага беларускага шляхецкага роду, які ўпамінаецца яшчэ ў летапісах XV стагоддзя.

Дакументальная аснова, на якую абапіраецца большасць нарысаў Я. Пархуты, патрабуе ад пісьменніка асаблівай дакладнасці і уважлівасці як пры апісанні лёсаў герояў, так і пры тлумачэнні асобных этапаў іх біяграфіі. Зрэшты, гэта не так і складана, паколькі пра дзейнасць гэтых людзей напісаны шматлікія даследаванні і манаграфіі. Таму ў сур'ёзнай, зробленай на добрым мастацкім узроўні, кнізе трохі дзіўна чытаць наступныя звесткі пра лёс Паўлюка Багрыма, вядомага ўсім беларускага паэта, з творчасці якога да нас дайшоў толькі адзін верш: «Ды аднойчы хмарай навісла над Паўлюком бяда. Пра тое, што ён складае вершы, даведаўся навагрудскі земскі спраўнік, прычаў у Крошын, выклікаў Багрыма, доўга ў злосці тупаў нагамі і, нарэшце, загадаў юнаку напісаць наступнае: «Я... даю гэтую падпіску ў тым, што аз-

начаных вершаў ніколі ні перад кім і ні па якому загаду не буду і не маю права чытаць або перапісваць і даваць каму-небудзь. І ў сябе іх ніколі мець не буду. У адваротным выпадку падваргаю сябе найстражэйшаму асуджэнню і спажанню па законах, аб чым і падпісаюся. Павел Багрым». Але і гэтага прыгоннікам было мала. Неўзабаве Багрыма адправілі ў рэкруты». Як бачна нават з прыведзенага дакумента, Я. Пархута досыць адвольна тлумачыць агульнавядомыя факты. Сітуацыя, ад якой залежаў лёс П. Багрыма, была значна складанейшая, чым гэта стараецца давесці аўтар. Лёс паэта ў значнай ступені вызначыў шэраг палітычных і сацыяльных абставін таго часу. І Я. Пархута не можа гэтага не ведаць ці не разумець. Ці варта ў такім разе кнігу, адрасаваную шырокаму колу чытачоў, зводзіць да ўзроўню чытанкі для пачатковай школы?

Побач з сапраўды глыбокімі, змястоўнымі назіраннямі над жыццём навакольнай прыроды, побач з лірычнымі замалёўкамі, напоўненымі глыбокім эмацыянальным узрушэннем і мастацкім зместам, на жаль, сустракаюцца ў кнізе і лірычныя замалёўкі на ўзроўні школьнага сачынення на вольную тэму: «Лес быў — як падмалоджаны. За ноч новы серабрысты ўбор апранулі сосны. Іскрыстым інеем укрылі сябе бярозы. Нават стары дуб у ранішніх промнях фарсіста пабліскаў вясёлай сівізною. А на зямлі ляжала пухкая коўдра».

Аднак гэтыя дробныя недахопы не псууюць харошага ўражання ад кнігі. І таму, калі каму-небудзь захочацца пакінуць будзённыя справы і адправіцца ў падарожжа ў пошуках незвычайнага і неспазнаннага, калі захочацца пахадзіць па тых сцежках, па якіх хадзілі некалі слаўтыя людзі, пабачыць тыя краявіды, якія бачылі яны і якія бачылі іх, — вазьміце ў рукі кніжку Я. Пархуты. Яна робіць вельмі карысную і добрую справу — запрашае ў падарожжа па родным краі.

Галіна ТЫЧКО.

ПЕРАДЗ'ЕЗДАЎСКАЯ СПРАВАЗДАЧА

Раней, гадоў з трыццаць назад у абласцях практыкаваўся выпуск літаратурных зборнікаў, на старонках якіх была прадстаўлена творчасць аўтараў пэўнага рэгіёна. Цяпер чамусьці гэта добраахвотна забылася. І дарма. Прынамсі, у гэтым пераходнае зборнік «Краю мой — Нёман», толькі што выпушчаны выдавецтвам «Мастацкая літаратура». Падзагаловак кнігі — «Гродзеншчына літаратурная» — як кажуць, сам гаворыць за сябе: творчую справаздачу напярэдадні IX

з'езда пісьменнікаў рэспублікі трымаюць аўтары Наднямоння. Дарэчы, у прадмове «Галасы Наднямоння» народны пісьменнік Беларусі Васіль Быкаў даў ацэнку творчасці многіх з іх. Гэта — лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР Д. Бічэль-Загнетава і лаўрэат Літаратурнай прэміі Івана Мележа А. Карлюк, а таксама Ю. Голуб, Г. Дзімітрычоў, А. Іверс, А. Рудыка, М. Шаўчоў, Г. Шуціна, П. Лісіцын, А. Мацакоў, П. Савоська, А. Цыжкі і іншыя паэты і празаікі, творы якіх прадстаўлены ад-

паведна ў двух асноўных раздзелах зборніка. Змястоўным атрымаўся і раздзел «Успаміны. Крытыка. Спадчына». У гады маладосці вяртаецца З. Верас — «Старое Гродна», «Паўстанцкі шлях Францішка Багушэвіча» расочвае А. Жамойцін. «Роздум пра земляка» — эсэ А. Карлюка пра К. Каліноўскага. Шэраг публікацый — С. Мусіенкі, А. Пяткевіча, А. Цыжона, М. Дуброўскага — закранаюць розныя пытанні творчага жыцця кутка. Д. Бічэль-Загнетава гаворыць ухвальнае

слова пра Л. Геніюш і прапапоўвае яе неапублікаваныя вершы.

Завяршае зборнік раздзел «З усмехам» — шаржы К. Куксо і вясёлыя творы В. Горбача, А. Карлюка, А. Кудзіна, Д. Міхайлюка, С. Пярловіча, А. Рудыка, Я. Скрабковіча.

Нельга не пагадзіцца з В. Быкавым: «...змяшчэнне ў гэтай кнізе — пэўна творчасці аднаго з рэгіёнаў Беларусі, але значэнне яго, вядома, выходзіць далёка за межы рэгіянальнай з'явы. Гэта наш агульнанацыянальны здабытак, хоць і не вялікай, але значнай частка нашай духоўнай культуры».

П. ЛУКАШОУ.

Часопісы ў красавіку

«П О Л Ы М Я»

Проза прадстаўлена пачаткам аповесці В. Быкава «Кар'ер», апавяданнем А. Іапусціна «А салаўі ўсім спяваюць...». Змешчаны вершы А. Грачанікава, А. Письмянкова, Л. Пятруль, драматычная паэма М. Арочы «Шляхі і краты». Пад рубрыкай «Новыя пераклады» ў перакладзе Э. Агняцет прапануюцца вершы татарскага паэта Г. Тукая. У раздзеле «Публіцыстыка» — артыкулы Р. Платонава і А. Дзімітрука «Ідэалагічная экспансія імперыялізму» і А. Карлюка «Пра «святшчэнных кароў».

«Хвалі гамоняць пра легенды» — нарыс В. Лапціка.

«Калі падымаецца заслона...» — раздзелы з кнігі народнай артысткі БССР Г. Абухавіч у літаратурным запісе Т. Мушынскай.

Артыкул А. Слесарэнікі «Тут жыў Фрунзе» прапануецца пад рубрыкай «Старонкі нашай гісторыі».

Пра стан драматургіі разважае А. Петрашкевіч — «Хто і што ў заняпадзе?».

Да 100-годдзя з дня нараджэння З. Бядулі змешчаны артыкул М. Гіля «Не згасла яго зорка» і успаміны М. Пляўнікі «З дзіцячых гадоў».

Кнігі рэцэнзуюць П. Маналь, А. Марціновіч, К. Хромчанка, А. Жлутко, У. Ягоўдзік.

Завяршае нумар «Наш календар».

З вершамі выступаюць Р. Бялячыц, Р. Гармола, А. Сьс, Я. Мальчэўскал.

Друкуюцца апавяданні М. Філіповіч, П. Савоські, аповесць А. Цыжона «Дзе мой дом?».

«Выпрабаванне на сталасць» — нарыс У. Андрэевіча.

Змешчаны фотанарыс В. Ждановіча «Давай пасябруем, кам'ю-тэры!».

Чытачы пазнаёмяцца з урыўкам з дакументальнай аповесці У. Ліпскага «Урокі Купрэвіча», артыкулам А. Пятрунікава «Разам з народам».

У сувязі са 100-годдзем з дня нараджэння З. Бядулі прапануецца падборка матэрыялаў, падрыхтаваных В. Дзёнонскай, якія пашыраюць уяўленне аб творчасці майстра.

Напярэдадні IX з'езда пісьменнікаў Беларусі на анкету часопіса адназваюць маладыя літаратары — «Думаць пра будучыню».

«М А Л А Д О С Ц Ь»

З адным з вядучых беларускіх спартсменаў А. Каршэвічам знаёміць Д. Беленькі — «Прыручэнне непазаслухмянага мячына».

«Б Е Л А Р У С Ь»

Змешчана паведамленне пра XXVII з'езд КПСС. «Так будзем працаваць далей!» — выступленне дэлегата з'езда, брыгадзіра рудніка Трэцяга руднапраўлення вытворчага аб'яднання «Беларуськалій» імя 50-годдзя СССР Г. Савановіча.

Публікуюцца вершы Г. Бураўкіна, П. Панчанкі, А. Рудыка, апавяданне І. Жарнасек «Стэпка», нарысы М. Зьнічкова «Наетка на далоні Расіі», У. Фрэйдзіна «Дырктар», Т. Харавец «Надзейны дом сынамі».

«Сярэбраныя дуэты» — дыялог намесніка начальніка Нідскага метрапалітана Ю. Каламіяца і журналіста В. Панявіна.

«Мы, народы Аб'яднаных Нацый...» — працяг нататкаў А. Вярцінскага.

Слова пра творчасць З. Бядулі ў сувязі са 100-годдзем з дня нараджэння пісьменніка гаворыць В. Каваленка — «Абуджальнік і творца». Да 100-годдзя з дня нараджэння А. Мяснікова — нататкі Э. Іофе «З пакалення барацьбітоў».

Кнігу паэзіі У. Някляева «Насірозь» рэцэнзуе А. Марціновіч — «Сілавае поле таленту».

Разважання І. Шчарбанова «Адназначнасць адна на ўсіх» працягваюць рубрыка «Слоўнік маралі».

«Н Е М А Н»

У перакладзе Т. Лейка, Ю. Кабанкова, Б. Крывелевіча, В. Ліпневіча, А. Аўруціна, І. Навіцкага, Н. Цыпіса друкуюцца вершы маладых паэтаў Л. Дзінавіцкай, Л. Дранько-Майсюка, І. Багдановіч, С. Валадзько, А. Глобуса, В. Жданко, Г. Булына, С. Маналы, У. Мазго, Л. Паўлікавай, А. Письмянкова, А. Рудыка, М. Сноблы, А. Цыжона, П. Шрубца. У падборцы «Старонкі маладой паэзіі» прадстаўлены таксама Л. Вартавана, Г. Аўласенка, В. Чаркасава.

Змешчана гістарычная хроніка А. Петрашкевіча «Змова», (пер. аўтара), аповесць А. Цыжона «Вясёлка на вейнах» (пер. С. Пайны), апавяданне П. Васілеўскага «У дождж».

«Тут бы я нарадзілася» — падборка вершаў С. Яўсеевай.

Артыкул загадкаўна лабараторыі Інстытута тэхнічнай кібернетыкі В. Махнака публікуецца пад рубрыкай «Роздум пасля з'езда».

У раздзеле «Запіскі. Успаміны. Дакументы» — матэрыялы «Аперэцыя «Фальшгаўптман» Б. Марцінава і «Фамільны партрэт» Б. Клейна.

Думкамі напярэдадні пісьменніцкага з'езда дзеляцца Н. Гілевіч, В. Каваленка, В. Казько, А. Вярцінскі. Пытанні ўзаемаадносін літаратуры і фальклору разглядае М. Тычына — «Пачуццё караня». З рэцэнзіямі выступаюць У. Гніламедаў, А. Малыгін, Н. Радзівончык.

Есць падборкі «Учора, Сёння, Заўтра» і «Хроніка «Немана».

Пятрусь МАКАЛЬ

Выказаць слоў не стае пачуцці свае зямныя вам, верныя ногі мае — коні мае вараныя... Я перад вамі ў даўгу, калі пры запрэжаным ветры па мурату бягу, глытаючы кіламетры. Я ваш даўжнік і тады, калі налягае навала, а я пад напорам бяды стаю на зямлі трывала... Бегам сябе лячу: калі мяне вабіць штосьці, я не іду, а лячу да неспазнанага ў госці. Мая радня — вышыня. Не баючыся слоты, мяне ўздываюць штодня ногі —

мае самалёты. Як добра ў святальную сіню у чалавечым гаме, вярнуўшыся з зорных пустынь, адчуць, што зямля пад нагамі... Намацаваю, як дзіця, надзеі лядок крохкі. Метры майго жыцця — ног маіх пругкія крокі. Хадзі, чалавек, у багаж: ты ведаеш крокаў навуку, сэрца тваё на нагах заўжды — да апошняга стукі. Пранізвае навывлёт вецер шалёнай спешкі... Ты не крыўдуй, самалёт,— у трохі прайдуся пешкі.

А на Славіне*

ЦІШЫНЯ

А на Славіне — цішыня
У дыханні шчымліва гулкім.
Суднай вечнасці вышыня
Хлопцам нашым
Стала прытулкам.
У зеніт узняўся ўпрытык
Да абломкаў,
Што з сонцам мілююцца,
Абеліска гранітны крык,
Ад якога
Дунай хвалюецца,
Ад якога хвалюемца мы,
Дзеці тых, хто дамоў не вернецца...
У чаканні — нашы дамы:
Ім у чуд немагчымы верыцца.

Паядынак: зло і дабро.
З грому грознага вырасла ціша.
Промня сонечнага пяро
На каменных імёны піша.
Край бацькоўскі,
Тваіх сыноў
Абдымае зямля чужая...
Акапян...
Асадчук...
Іваноў...
Людства кветак ад іх прыезджае.
Дрогка дыхае вечным агнём
Гэты ўзгорак, свінцом шчэпаны,—
Тут нясуць і ноччу і днём
Каравул ганаровы
Цюльпаны.
Прыгняздзіўшыся на абеліску,
Раптам ціўкнула птушаня,
Так, што чутна здаля і зблізку...
А на Славіне —
Цішыня.

* Славін — узвышша на ўзбярэжжы Дуная, дзе ўзведзены помнік савецкім воінам-вызваліцелям Браціславы.

Стол

Хвала сталу,
Кухоннаму сталу,
Чыя вага такой вялікай стала!
...І я на тым настойліва стаю,
Што да стала свайго прыходжу стала.
Як ён уладна вабіў да сябе,
Як мы спяшалі да яго прыпасці,
Каб на яго з палёгкаю пакласці
Далоні, што набраклі на сябе.
Калі ўжо голад наталялі трохкі,
Усе —
Па абавязку праваты —
Мы рэшткі хлеба да апошняй крошкі
Рупліва накіроўвалі ў раты...
Служыў сталом
Часамі просты ўслон,

Які наспех выстругвалі з сасёнкі.
Так бульбяною парай вабіў ён,
Што беглі лыжкі ўсе
Наперагонкі.
Прыняўшы на сябе дарункі ніў,
Стол,
Як прастол маёй сям'і гаротнай,
Збіраў і грэў,
Радніў і бараніў
Ад стомы, ад знямогласці смяротнай.
Якім бы ён ні быў,
Усё адно
Ён быў раўнёй найлепшага банкета.
На пні — брызент,
На купіне — радно,
На мурату — пажоўклая газета...
Дыміліся яшчэ гармат ствалы,
А мы ўжо ў скаткі згортвалі дарогі.
І ссоўвалі святочныя сталы
Мы ўсе —
Бацькі і дзеці Перамогі.
Хаця спрадвеку думаем пра стол,
Ці накрываем мы яго, ці робім,
Ды ты не зазнавайся, стол,
Пастой!..
Ты — валадар,
Калі цябе аздобім

Нож

Не з самых лепшых слова нож,
Які ў грахах вялікіх вінны.
Ды і яму, сябры, мы ўсё ж
Адаць належнае павінны.
Адзін на аднаго глядзім
Часамі з пільнасцю дзорца.
Нажы,
Як людзі:
З іх адзін —
Сякач,
Другі — натхнёны творца...

ПРОЗА

АДАМ рыхтаваўся да гэтай паездкі, хоць і баяўся яе. Разумеў, што ад яе ён нікуды не ўцячэ, але адцягваў, як толькі мог. Адцягваў, бо не ведаў, што будзе пасля. Прадчуваў тое страшнае, што павінна было адбыцца, сам не хацеў верыць гэтаму і... адцягваў.

Такое было з ім і раней: раптам заны недзе пад сэрцам, затрывожыць нешта, месца сабе не знаходзіш. Горад вялікі, людзей шмаг, а ты — адзін. Адзін, як вецер у полі. І тады ён ішоў на вакзал, садзіўся ў аўтобус і ехаў дамоў. Шчаслівыя тыя людзі, якія ў цяжкую хвіліну могуць некуды паехаць. Яшчэ шчаслівейшыя тыя, хто можа паехаць дамоў.

Некалі ўсё было прасцей. Сабраўся і паехаў. І напляваць на тое, сустрэне цябе хто ці не сустрэне. А калі сустрэне — то як... Ён прыязджаў да цёткі, і яна была рада ўжо таму, што ён ёсць, што ён аб'явіўся.

Тады было добра. Праўда, тады гэта не разумелася. Чалавек заўсёды жыве сваім часам, і сённяшнія цяжкасці яму здаюцца самымі страшнымі. Наступае новы час, прыносіць новыя цяжкасці, нашмат большыя, чым ранейшыя, і толькі тады прыходзіць разуменне: то былі кветачкі, а цяпер настала пара ягадак. І, можа, нават яшчэ не настала — настае.

Адам ведаў і ведаў цвёрда, што для яго настала пара ягадак. Кавалішанька, мая вішанька... Вішанька-ягадка...

Чалавек — хто б ён ні быў — да канца дзён сваіх застанеца найўнім дзіцяці, якому заўсёды хочацца верыць, што варта зайсці за лес, што сінее ўдалечыні, і можна ўбачыць тое месца, дзе неба сходзіцца з зямлёй. І зазірнуць за край неба, падзівіцца: што там? Чалавек расце, мяжа, дзе неба злучаецца з зямлёй, адступае ўсё далей і далей, але не знікае жаданне зазірнуць туды, за край неба!

Адам зазірнуў за край «свайго неба» і ўбачыў тое, чаго не трэба было бачыць. Ён убачыў, што т а м, акрамя чарнаты, нічога няма. Ён застаўся адзін на адзін з чарнатой, і самому яму засталася растварыцца ў гэтай чарнаце, стаць нічым у гэтым моры чорных кропачак.

У чалавека бываюць хвіліны, калі здаецца, што ён адзін-адзін на ўсім

белым свеце, і нікому няма ніякай справы да таго, ці ён ёсць, ці яго няма. Сам чалавек нібы знаходзіцца ў своеасаблівым нейтральным стане, аб'якавы да ўсяго, што адбываецца кругом яго, што адбываецца з ім.

ца надзея чалавека, тое неба, на якое моліцца чалавек, моліцца, хоць парой і не ведае малітвы.

Адам быў настаўнік. Сухі асфальт мякка слаўся пад колы. Неба нізкім палагам абвісала над

Анатолий КУДРАВЕЦ

Прапаноўваючы чытачам «ЛіМа» ўрывак з аповесці, якая мае назву «Блакитны вярблюд», хачу сказаць, што гэта твор пра наша сённяшняе жыццё, — пра бацькоў і дзяцей, іх працу і адпачынак, каханне і нянавісць. Падзеі адбываюцца ў горадзе з экскурсамі на прыроду і... у мінулае.

АУТАР.

Дзіўна, але ў такія хвіліны ясна думаецца. У такія хвіліны чалавек не ўладны над сабой. У такія хвіліны скупярдыжы можа быць шчадрэй самага шчодрата, і трус смялей самага смелага.

Смае пагане ў прафесіях доктара і настаўніка — гэта тое, што яны адбіраюць ілюзіі. Адбіраюць невядомасць — тую тайну, на якой грымаець

дарогай, але стрыжы насіліся высока, абцягаючы недажджлівы дзень. Праўда, і радыё сёння абяцала «пераменную воблачнасць, без істотных ападкаў», але Адам болей верыў ім, стрыжам, чым паведамленню сіноптыкаў: стрыжы пераконвалі болей.

Машына ішла лёгка, паслухмяная кожнаму Адамаваму жаданню. Адам даўно звывся з месцам за рулём, яно

стала тым жа рабочым месцам, як і месца за сталом. Ехаў, механічна робячы тое, што патрабавалі дарога і машына, а сам думаў.

«Волга» лёгка абыходзіла аўтобусы, грузавыя машыны. Наперадзе ішоў рэфрыжэратар. Як лёг на асяваю лінію, так і не хацеў саступаць. Адам абышоў яго справа. Вадзіцель стрэчнага таксі бачыў усё гэта, пакруціў пальцам ля скроні, махнуўшы рукой назад, адкуль ехаў сам. Адам глянуў на спідометр: там было сто дваццаць. Трохі збавіў газ.

За паваротам пасля Валяр'янаў убачыў некалькі машын на ўзбочыне, «газік» на асфальце, людзей ля яго. Нешта здарылася, проста так не збіраюцца. Адам прыгкнуў «Волгу» ля машын, пайшоў наперад.

Усё было проста. Чалавек бег цераз шашу ў дом па другі бок дарогі. «Газік» вынырнуў з-за паварота, насустрач яму ішоў «МАЗ» з прычэпам, справа стаяў трактар. «Газік» мог ці ўрэзацца ў трактар, ці ў лоб «МАЗу», ці праскочыць у шчыліну паміж трактарам і «МАЗам». Ён так і пайшоў. І тут з-за трактара выскачыў гэты чалавек. Цяпер ён ляжаў распластаны, галавой на белай паласе асявой лініі. Ногі крыж накрыв, у ботах, у камбінезоне. Жоўтая, як разрэзаная бульбіна, рука, галава ў лужыне крыві. Другая лужына крыві — яркай, бурачнавай — далей на шашы.

— Што, усё? — спытаў, падыходзячы, Адам.

— Усё, — адказаў яму нехта. Адам прысеў, павінуўчыся незразумелай цікаўнасці, узяў вялую жоўтую руку — паслухаць пульс. Пульс не паслухоўваўся. Чалавек быў мёртвы. Ён ніколі не ўстане, не прыйдзе ў сям'ю, нікому не ўсміхнецца. Яго ўжо няма. Ён ляжыць тут, і яго няма. Ён таксама некуды спяшаўся, яго недзе нехта чакаў, ён пра нешта марыў, прыкідваў планы і вось...

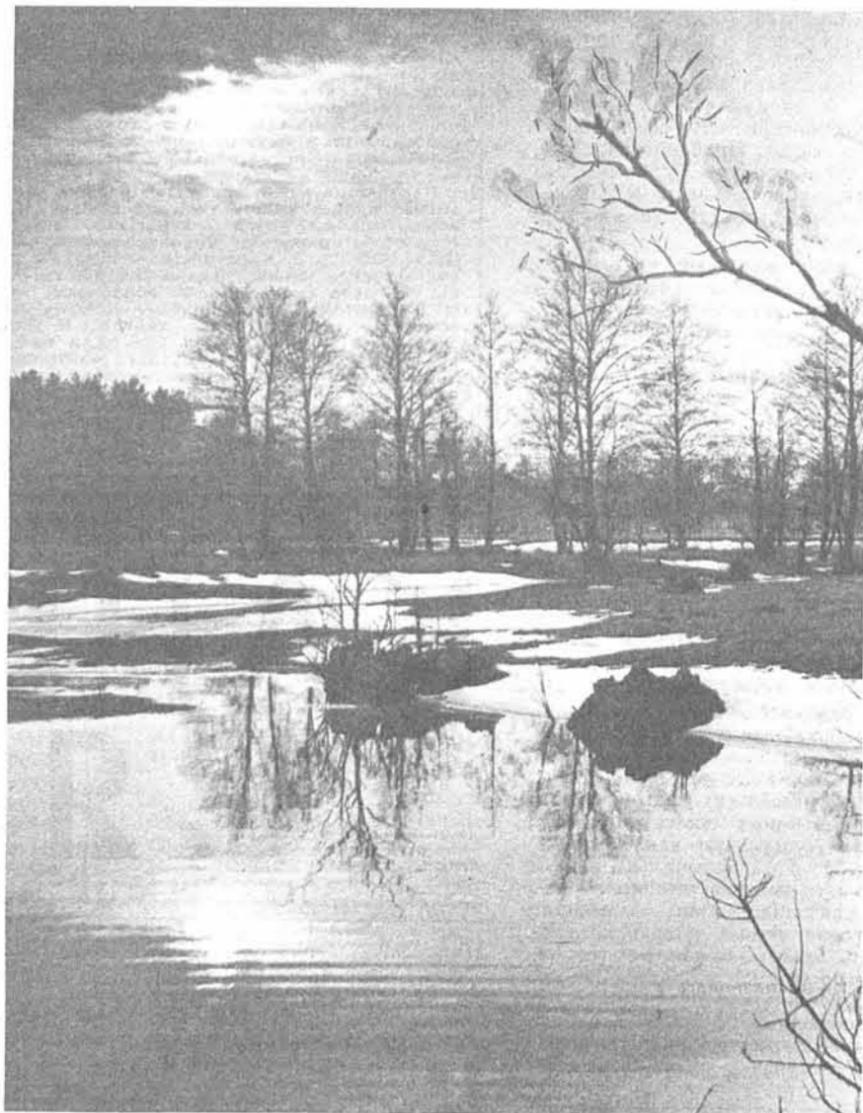
Адам асцярожна паклаў руку на асфальт, і раптам усім сваім целам, усёй істотай адчуў пустату кругом сябе. Адчуў, што кругом яго нікога няма. Падняў галаву: на шашы быў толькі забіты і ён. Нічога не разумеючы, кінуў позірк налева — голая ша-

Як сябра юнае пары,
Мне помніцца сцізорык змалку,
Якім з вярбовае кары
Я ўпарта выразаў пішчалку.
І сёння бачыцца ў былым
(Відовішча ярчэй не трэба!),
Як кроіць маці нам, малым,
Румянабокi бохан хлеба.
Ты толькі памяць патрывож —
Згадаеш:
У баі гвалтоўным
Быў у руках хірурга нож
На полі скальпелем ратоўным...
Мы назаўсёды зберажам
Той звонкі міг,
Што роўня спеву,
Калі, вядзьмарачы нажом,
Стварае чуд
Разьбяр па дрэву...
Але здараецца аднак,
Што і разбойны нож пірата
Скрыгоча,
Быццам ён сваяк
Свайго мастацкага сабрата.
Я ўсё ж па шчырасці скажу:
Пяю, як дыфірамб цвярдніні,
Хвалу працоўнаму нажу,
Што ў пальцах рупнай гаспадыні.
Сталёвым будзь ці залатым,
Не выгляд у разлік прымаюць...
А справа ў рэшце рэшт у тым,
Якія рукі нож трымаюць.

Вуліца Васілька

Пакажы,
нарэшце,
Гародня,
ты мне вуліцу Васілька,
дзе і горда ён, і гартна
сплялі спевы свайго радка.

...Неяк досвіткам выйдучы з дома,
ён ужо не вярнуўся назад.
А куды ён пайшоў,
невядома,—
да суседзяў,
да зор,
да прысад?
Ну, а можа,
на покліч вясковы
ён падаўся,
дастаўшы з нябёс
серп бліскучы маладзіковы,
дажынаць чалавечы свой лёс...
Адхінаючы ўсе нягоды,—
хтосьці зблізку,
а хтосьці здалёк,—
да лагоды прыходзім і згоды,
як прыходзіў Міхась Васілёк.
Гаварыў ён:
— Трэба мне хлеба,
без якога пражыць не магу,
хлеба жытняе праўды мне трэба,—
перад ёй мы заўсёды ў даўгу...
Не магу і цяпер не расчуліцца
я ад споведзі земляка.
Адкажыце,
а дзе ўсё-ткі вуліца
Васілька?
Яго вуліца ў росах ранніх,
дзе нырае кася ў муруг,
яго вуліца на скрыжаваннях
чалавечых надзей і трывог.
Яго вуліца —
там, дзе ходзяць,
дзе штодзённа і сеюць, і жнуць,
там, дзе грацяць і дзе знаходзяць,
там, дзе долі сваёй не мінуць...
Песняроў не шукайце ў нябыце —
тым, з якім у іх нелады,
Васілёк,
народжаны ў жыце,
у жыццё адышоў назаўжды.

Паводка.

Фотаэцюд А. ГЛІНСКАГА.

ша, павярнуў галаву ўправа і ўбачыў,
як на яго, засланяючы цёмнай тушай
увесь прагал дарогі, налятае рэфры-
жэратар. Непадудная сіла, як спру-
жына, распраміла Адамава цела і кі-
нула ўбок, з шашы. Падаючы на зям-
лю, ён пачуў тугую цёплую хвалю,
якая, як брызентам, ляснула па тва-
ры, па руках. Убачыў, што колы рэф-
рыжэратара мільганулі аб апал неру-
хома распасцёртага цела, і ўслед за
машынай, як кацёлка, пакацілася во-
стравугольная каляная шапка забіта-
га.

Рэфрыжэратар спыніўся метраў
праз пяцьдзесят, з кабіны выскачыў
шафэр з пабялым тварам, кінуўся
да месца аварыі. Падбягаў бліжэй —
запавольваў крок. Кроў прылівала да
шчок па меры таго, як ён пераконваў-
ся, што ўсе кругом стаяць жывыя і на-
ват забіты ляжыць на сваім месцы.
Вярнуўся назад, падняў шапку, пры-
нёс, паклаў ля галавы забітага, выцер
пот з ілба.

— Куды цябе гоніць? — спытаў у
яго нехта, кінуўшы на забітага; ша-
фэр рэфрыжэратара нічога не адка-
заў. Усе моўчкі глядзелі на Адама,
які збіваў са штаніны зямлю.

Адам сеў у машыну, доўга не мог
завесці — трэсліся рукі. Праехаў не-
калькі кіламетраў, звярнуў на леса-
вую дарогу. Ехаў, пакуль не стала
цёмна ад навесі галін, спыніўся, узлёт
на руль. Пазіраў перад сабой туды,
дзе ў шэрым паўзмку гублялася даро-
га. Сядзеў у нейкім здранцвенні, з
пустатой у галаве і на душы. Ніяк не
мог супакоіцца. Дзівіўся сам сабе: ча-
му так перапалохаўся? Спалохаўся
смерці? Смешна. Колькі разоў думаў
пра яе, як пра непазбежнасць, як пра
тое, што павінна прыйсці і прыйсці ў
самым недалёкім часе, а тут так пера-
палохаўся. Няўжо гэтак заўсёды: дум-
кі — адно, жыццё — другое? Як ён
сігануў з шашы! Калі б усё гэта за-
няць на кінаплёнку — унікальней-
шыя кадры былі б! Можна было б пас-
мяцца! І сам засмяўся — халодным
нуграным смехам.

І гэты чалавек... Яго і мёртвага не
хацелі пакідаць у спакоі. Быццам ха-
целі забіць другі раз. Дапусцім, ён
быў бы жывы і выскачыў з-за машы-
ны. Цяпер яго збіў бы рэфрыжэра-
тар. Выходзіць, ён павінен быў памер-

ці!.. Павінен. А можа, цяпер павінен
быў памерці ён, Адам? Гэта ж быў
той рэфрыжэратар, які не хацеў да-
ваць яму дарогу. Не хацеў даваць да-
рогу, а потым дзівам не збіў яго. Але
ж не збіў: Адам адскочыў убок. Зна-
чыць, ён павінен быў застацца жывым...
Навошта...

Адам не заўважыў, як задрамаў, і
не ведаў, колькі праспаў. Праспаў не
праспаў — прабыў у трывожным, на-
пружаным бяспамяцтве. Прачнуўся ад
таго, што нехта стукнуў каменем па
версе кабіны. Агледзеўся — кругом
нікога не было. Але ж ён чуў, як не-
хта стукнуў па версе кабіны. Выйшаў
з машыны — таксама нікога. Выра-
шыў, што, мусіць, пачынае вар'яцець.

Зрабіў некалькі крокаў па дарозе і
зноў пачуў, як нехта стукнуў па ма-
шыне. Абярнуўся назад — нікога.
Падняў галаву ўгору — распушыўшы
руды хвост, на галінцы сасны весела
гайдалася вавёрка. У лапках у яе бы-
ла шышка.

Адам засмяўся: вось так людзі і
запісваюцца ў ненармальныя.

Выехаў на шашу. Ехаў, як і трэба
ехаць: роўна, спакойна. Вочы заўва-
жалі ўсё, што траплялася па дарозе, і
заўважалі так, быццам хацелі запо-
ніць усё да драбніцы. Быццам бачылі
ўсё гэта ўпершыню ці бачылі ў апош-
ні раз.

Зусім распагодзілася, свяціла, доб-
ра прыграваючы, сонца.

Сустрэлася рэчка. Адам спыніўся,
спусціўся да вады. Рэчка была нешы-
рокая, можа, метры тры-чатыры, але
вада чыстая, празрыстая, і гнала яе
добра — матлялася, звываючыся змей-
кай, маладая асочка ля берага. Далей
на дне ляжалі камяні, блішчалі мас-
лянай чарнатою, быццам былі пакры-
ты лакам. Над імі цячэнне гнала лёг-
кія парушынікі. Цені ад хваляў стра-
кацелі на камянях, рабілі іх жывымі,
рухомымі.

У маладой асочцы Адам убачыў па-
ласата-злётнага пчупачка. Ён стаяў
нерухома, пільваючы сваю здабычу, і
Адам залюбаваўся ім. Ці то цень ад

воблачка, што на хвіліну схавала сон-
ца, ці так што спалохла прыгожага
разбойніка, і ён матлянуўся са сваёй
засады, дадаўшы новых хваляў на ва-
дзе.

Адам распрануўся, палез у ваду.
Знайшоў глыбейшае месца, і хоць бы-
ло там толькі па пояс, баўтануўся,
сцепануўшыся ад першага холаду. Ва-
да была мяккая, мыльная, і Адам ляжаў
у ёй, чуючы яе ласку. Хацелася ля-
жаць вольна, заплюшчыўшы вочы,
ні пра што не думаць, і каб мяккія
хвалі абдымалі тваё цела.

Але думкі былі. Не думкі, а цяжар,
што каменем сядзеў у грудзях, і нель-
га было яго зрушыць. І пустата, ця-
розая пустата. Быццам у Адаме сядзе-
лі два розныя чалавекі; адзін жывы,
думаў, перажываў, яму балела, а дру-
гі, як робот, з халоднай цікавасцю са-
чыў за тым, як той жывы.

Адам вылез з вады, абцёр цела руч-
ніком, кінуўся на дзяцеліну — яна
была маладая, пружыністая, і так
прыемна было ляжаць на ёй, заплюш-
чыўшы вочы. Стараўся ні пра што не
думаць.

Ён зноў праваліўся ў сон — раптоў-
ны, неспакойны. Ён не мог прынесці
ні збавення, ні адпачынку. І ўсё ж
гэта быў сон, забыццё, адключэнне ад
рэальнасці, і гэта была палёгка.

Прачнуўся, ляжаў не расплюшчваю-
чы вачэй, шкадуючы, што прачнуўся.
І раптам адчуў, што ўсё кругом яго
напоўнена гукамі, што ўсё кругом жы-
ве. І неба, і трава. Са шчымлівым
болем услухоўваўся ў гукі, якія жылі
кругом яго, уліваліся ў яго. Яны не-
сліся з неба, з вышыні, імі было пра-
нізана ўсё, яны пранізвалі яго, яны
жылі ў ім гэтак жа вольна і радасна,
як і ва ўсёй прыродзе. Спявалі жаў-
ранкі, спявалі высока над зямлёй, і іх
песні нябачнымі імпульсамі затаплялі
ўсю прастору, не пакідаючы незапоў-
неным ніводнага яе куточка. Радасць
жыцця і гімн жыццю. Але гэта ра-
дасць, гэты гімн жылі самі па сабе,
не кранаючы яго.

Ён успомніў — не успомніў, а прос-
та яна ажыла ў ім, нібы была пастаян-

на і толькі чакала нейкага моманту,
каб праявіцца зноў такой, якой увайш-
ла некалі. — Ён успомніў такую ж ра-
ніцу, калі ён, студэнт педвучлішча,
ехаў дамоў.

Была бяссонная дарожная ноч, было
кіламетраў восем летняй палывой да-
рогі, было такое ж высокае спелае не-
ба над галавой і жаўранкі са сваімі
шчымлівымі песнямі. І яму тады рап-
там захацелася спаць! І хоць да дому
заставалася не больш як два кіламет-
ры, ён кінуўся на затравелы пагорак
і імгненна заснуў. Ён не памятаў,
колькі праспаў, але прачнуўся шчаслі-
вы і радасны, быццам і не было нія-
кай стомы, не было дарожных клопа-
таў, не было бяссоннай ночы. Ён
прачнуўся, і ўсё спявала ў ім, як спа-
вала кругом у прыродзе.

Як гэта было даўно! А можа, і не
было ніколі. Можа, гэта яму толькі
здалося, можа, прытрызнілася — такая
вялікая розніца была паміж той
раніцай і гэтым днём. Колькі гадоў
ляжала між імі? І які ён стаў стары,
як пастарэў!

І зноў машына ішла па шашы, і
зноў Адам сядзеў за рулём, засяро-
джаны на сваёй глыбокай унутранай
думцы. На вуснах яго блукала ўсмеш-
ка. Была ў ёй мудрасць і сум, нешта
жорсткае, і безабароннае, і ўсё гэта
мянялася, быццам вяло барацьбу між
сабой.

Але вочы яго глядзелі так, быццам
ім адкрылася вялікая тайна, пра якую
ўсе здагадваюцца, але якой не ведае
ніхто.

Высока ў белым небе ледзь бачны
самалёт пацягнуў сваю нітку-павуцін-
ку. Цягнуў ён яе павольна, быццам
яна была страшэнна цяжкай. І Адам
падумаў пра тое, што вось так кожны
чалавек цягне за сабой сваю нітку-
жыццё. І чым болей чалавек жыве,
тым даўжэе гэта нітка і тым цяжэй яе
цягнуць. І зусім няшмат трэба, каб
перашчыкнуць гэту нітку, асабліва ка-
лі чалавек цягне яе з апошніх нама-
ганняў. І тады самалёт пойдзе сабе, а
нітка застаецца сабе. А пасля не ста-
не ні самалёта, ні ніткі. Яны раз-
мылоцца, як гэты дымны след. І ўсё?..
Прамільгнуў на чыстым небе — і
ўсё? І нічога не засталася?..

Коласаўскі тэатр... Першы мей тэатр і адзіны. Галоўны мой клопат, радасць, боль, надзея... Дванаццаць гадоў мінула, як працую я тут. Хочацца спадзявацца, што не прайшлі яны марна. Праблемы ж, пытанні няпростыя былі заўсёды. Ёсць і цяпер, не паменела іх. Магчма, нават больш востра паўсталі.

Праблемы гэтыя, як вынікае з абмеркавання на старонках «ЛіМа», не толькі мінскія ці гродзенскія, магільёўскія ці віцебскія. Мае калегі, па сутнасці, паміж сабой не спрачаюцца, дапаўняюць адзін аднаго, выказваючы незадаволенасць «прапанаванымі абставінамі», у якіх існуе наш тэатр. Мабыць, усе разам мы нарэшце зрушым справу з мёртвай кропкі — у апублікаваных выступленнях прагучала шмат слухнага, набалелага. Рэформа тэатральнай справы наспела, але як будзе яна спрыяць развіццю нацыянальнага беларускага тэатра, — вось што асабіста мяне хвалюе найперш.

Зразумейце мяне правільна, гаворка ідзе не так пра стварэнне рэжыму «найбольшага сцягнення» для вытворча-фінансавай дзейнасці нацыянальных драматычных калектываў, як пра ўсеагульную адказнасць за іх лёс. Гэта больш, чым пытанні матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння, хоць, думецца, справа гонару — зрабіць так, каб беларускія тэатры (іх жа ўсяго тры на дзесяцімільённую рэспубліку) мелі ўсе ўмовы для творчасці, а інтэр'ер Рэспубліканскага тэатра юнага гледача не саступаў у прыгажосці ста-

«ТЭАТР У ПРАПАНАВАНЫХ АБСТАВІНАХ» — пад такой назвай штотыднёвік вядзе абмеркаванне надзённых праблем тэатральнага жыцця рэспублікі.

Ці адпавядаюць арганізацыйныя і творчыя ўмовы, у якіх існуе тэатр, патрабаванням сённяшняга дня? Ці даюць яны сцэнічным калектывам пэўную самастойнасць у вырашэнні сваіх праблем? Ці ў поўнай меры спрыяюць вынананню пачаснай і адказнай місіі тэатральнага мастацтва ў сучасным грамадстве?

Падзяліцца думкамі з гэтай нагоды мы папрасілі прантыкаў сцэны, прадстаўнікоў творчых саюзаў, нашых чытачоў. У гаворцы прынялі ўдзел Э. Герасімовіч і В. Маслюк — дырэктар і галоўны рэжысёр Рускага тэатра БССР імя М. Горкага (29.XI.1985 г.); У. Караткевіч — галоўны рэжысёр Рэспубліканскага тэатра юнага гледача (3.I.1986 г.); І. Пятроўскі — галоўны рэжысёр Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра (17.I.1986 г.); А. Дольнікаў — галоўны рэжысёр Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра і Г. Няфагіна — выкладчык БДУ імя У. І. Леніна (24.I.1986 г.), а таксама К. Белавусаў — намеснік старшын Беларускага тэатральнага аб'яднання.

Сёння мы змяшчаем выступленне галоўнага рэжысёра Акадэмічнага тэатра імя Януба Коласа, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР В. Мазынскага.

Валерый МАЗЫНСКІ,
галоўны рэжысёр Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Януба Коласа.

КЛІЧАМ СЯБРОЎ!

лічным кінатэатрам.

Новы сезон Акадэмічны тэатр імя Януба Коласа распачаў у рэканструяваным будынку. Цудоўнае мы атрымалі памяшканне — утульнае, з выдатным гу-

стам аздобленае, па-сучаснаму абсталяванае. Здаецца, што і наш глядач папрыгажэў... Сёння, акрамя іншага, у нас ёсць першакласная студыя гуказапісу, дзе можна запісваць радыё-

спектаклі, мастацкае чытанне. Існуе таксама і дамоўленасць з Дзяржтэлерадыё БССР аб выхадзе такіх перадач у эфір, што будзе, дарчы, маральна і матэрыяльна стымуляваць працу актёраў.

Вось і атрымліваецца, што неяк няёмка скардзіцца нам на няўвагу. Падтрымку з боку партыйных і савецкіх органаў горада, вобласці, рэспублікі мы адчуваем пастаянна. «Чаго ж яшчэ вам не стае?» — запытаецца нехта з калег, і ў пэўным сэнсе будзе мець рацыю. Сапраўды, многія толькі мараш пра тое, што ёсць у нас.

Але ці многія актёры, рэжысёры адчуваюць, што працаваць

пачэсна займацца зберажэннем каштоўных скарбаў, ды тэатр здатны на большае — сваім мастацтвам, якое нараджаецца на вачах глядача «сёння, зараз, тут», прымусіць хвалявацца адным хваляваннем, радавацца адной радасцю каля тысячы чалавек адразу.

«Калі ласка, прымушайце, узрушайце, хто вам замінае», — чую рэпліку апанента. Але ж сёння гэта павінна быць клопатам не адных толькі купалаўцаў ці коласаўцаў. Тэатр, паводле А. Астроўскага, — «прыкмета сталення нацыі». Ці робімся мы больш мудрымі?

Час ужо дамагчыся ўзаема-разумення паміж творчай інтэлігенцыяй рэспублікі. Вельмі хочацца, каб менавіта вакол тэатра, як цэнтра беларускай нацыянальнай культуры, аб'ядналіся лепшыя мастацкія сілы: літаратары, мастакі, кампазітары... Толькі так мы здолеем зрабіць нешта сваё, адметнае, сур'эзнае, а наш уклад у савецкую шматнацыянальную культуру будзе больш яркі, важкі.

Драматургія — першааснова жыцця тэатра і... застарэлая падстава нашых спрэчак з беларускімі пісьменнікамі. Але, таварышы дарагія, я ўжо не ведаю, якімі словамі дазвацца вас у тэатр?! Як яшчэ растлумачыць, што ён варты любові і павагі, што ягоныя законы вымагаюць удумлівага і карпатлівага вывучэння?

Быццам бы і нямала цяпер пішацца п'ес, але праблема, узятая ў большасці драматургічных твораў, дробныя, патрабаваннем сучаснасці не адпавядаюць. Ёсць цудоўная проза,

У СВЯТЛЕ РАМПЫ

П'есу «Іван» напісаў Анатоль Кудраўцаў. Гэта ўжо другая за апошні час сустрэча Малога тэатра з беларускай драматургіяй. Да 40-годдзя Вялікай Перамогі тут, як вядома, была пастаўлена драматычная балада Аляксея Дударова «Радавія». Творы, якія ўпрыгожылі цяпер рэпертуар старэйшай рускай сцэны, звязвае штосьці большае, чым узрост аўтараў, якія належалі да аднаго пакалення,

Чарговы выпуск «У святле рампы» знаёміць чытачоў з думкамі спекалянтаў, выбранымі з тэатральнай афішы, прысвечанай XXVII з'езду КПСС. Гэта — дэбюты твораў беларускіх драматургаў. Першы з іх адбыўся на сцэне Малога тэатра Саюза ССР, другі — у Магілёўскім абласным драматычным тэатры.

су, акрэсленасці грамадзянскай пазіцыі, у асаблівай, пільнай увазе да рэалій народнага жыцця. Глыбокая духоўная роднасць яднае персанажаў «Рада-

ваяваў пад Ельняй, абараняў Маскву, вызваляў Варшаву, браў Берлін. І цяпер, праз дзесяцігоддзі, сныцца ветэрану франтавыя дарогі, твары бая-

Малым тэатры, пісьменнік Юрый Бондараў сказаў: «Дзіўна, як тонка і дакладна адчуў малады аўтар суровую праўду ваенных будняў. Ва ўспамінах героя ёсць такія падрабязнасці, дэталі, якія немагчыма выдумаць, калі не ведаеш іх сам. Многае гучыць нечакана і для нас, франтавікоў...»

Так, А. Кудраўцаў асабіста не зведаў вайны. Але ён спасцігнуў яе не толькі па кнігах і кінафільмах. Яго бацька, пяхотны старшыня, прайшоў ад Смаленшчыны да самага Берліна. Правобразы будучых герояў драматурга жылі побач з ім, акружалі яго вясковым дзяцінствам. Сельскі настаўнік, раённы камсамольскі работнік, потым газетчык, сцэнарыст дакументальнага кіно, ён на кожным кроку сустрэкаў людзей, ажыўшых цяпер у ягонай першай п'есе. Як водзіцца на сяле, іх больш ведаюць па мянушках — стары Жэньшэнь, які помніць яшчэ «германскую вайну», і непупцёвы Пецька Багамаць, паштальён Вася Фунцік і старшыня сельсавета Фёдар Палітык. А Івана Клімава па старой памяці завуць у вёсцы Акушэрам. Гэта мянушка — адтуль, з ваенных гадоў...

Два часавыя пласты спалучаюцца ў спектаклі Малога тэатра. Памяць мінулага ўрываецца ў дзеянне, вызначае яго хаду, існасць падзей і многіх характараў. І канфілікт Івана Клімава з суседам Грышкам Казловым бярэ пачатак у ледзь ці не паўвекавой далечыні. Пакуль Іван ваяваў, Грышка пахаджаў па родным сяле з павязкай паліца на рукаве. Потым знік надоўга — адбываецца пэўны тэрмін. А Іван, вярнуўшыся дадому, зноў узяўся за прывычную цялярскую работу і сорок гадоў не развітваўся з ёй, калі не лічыць нядоўгай працы калгасным старшынёй. У цяжкім сорок шостым даялося ўзваліць на сябе гэты цяжар: больш не было каму. Ён яшчэ на фронце прывык да слова «трэба». Ды і цяпер мала думае пра сябе. Вось людзям памагчы — справа іншая. Каму ганак паправіць, каму падлогу перацягнуць — Іван напагове. Дажыў да сівых валасоў, а, акрамя пяці франтавых медалёў, жонкі Мар'і ды ста-

рой, бацькоўскай яшчэ хаты, іншага багацця не нажыў. Грышка ж часу дарэмна не губляў. Цягнуў да сябе ў дом усё, што пад руку трапіла, не грабуючы калгасным дабром, пабадаваў харомы на зайздрасць аднавяскоўцам. І нават той-сёй ужо не саромецца папракаць Івана Грышкавым прыкладам: сапраўдны, маўляў, гаспадар, не тое што ты... Цяжка перанесці такое. Ад таго і ўспыхнула паміж імі тая злашчасная спрэчка, калі ўз'юшаны Іван са сваім былым салдацкім спрытам кінуўся на даўняга ворага, бурчы новенькую загарадку Грышкавай сядзібы...

Так пачынаецца гэтая кароткая гісторыя з доўгага і сумленнага жыцця Івана Клімава. Пад самы Дзень Перамогі сабраўся Іван у райцэнтр. Трэба, нарэшце, пенсію аформіць, у ваенкамат зайці па навестцы. Калі б вясковыя жыхары маглі ўбачыць, як уражаны, шчаслівы, акрылены Іван атрымліваў з рук самога сакратара райкома ордэн Чырвонага Сцяга, які знайшоў салдата праз сорок гадоў, пачуць, якія словы гаварыў яму баявы генерал Дуднік, нішто, напэўна, не рашыўся б больш пасмейвацца з «франтавых баек» суседа, да якіх ён, прызнацца, быў вялікі аматар. Не выдумкай, а чыстай праўдай аказаўся падзвіг, здзейснены ім на выхадзе вайны. Пад шквальным агнём, на нейтральнай паласе ён выратаваў незнаёмую нямецкую жанчыну і яе немаўля. Іван любіў расказваць аб гэтым і не крыўдзіўся на іранічныя заўвагі аднавяскоўцаў. Што скажучь яны цяпер, калі на ягоных грудзях зазяла ганаровая ўзнагарода? Іван вяртаўся ў сяло, не ведаючы, што над яго галавой збіраюцца хмары. Участковы міліцыянер па мянушцы Сугубы ўжо вёў следства па Грышкавай скарзе...

«Чалавек добрай і шчодрой душы, ён надзелены тым сапраўдным пачуццём патрыятызму, якое дазваляе яму без гучных слоў, па самой сутнасці сваёй быць гаспадаром роднай зямлі, — гаворыць пра героя п'есы мастак кіраўнік Малога тэатра, народны артыст СССР, Герой Сацыялістычнай Працы Міхаіл Цароў. — Яго характар

З ВЕРАЙ У ЧАЛАВЕКА

«ІВАН» А. Кудраўцава на сцэне Малога тэатра Саюза ССР

падобныя рысы іх біяграфій і тое, што абодва яны жывуць у сталіцы Беларусі. Еднасць бацьчца ў іх поглядзе на рэчаіснасць, успрыманні няпростых маральных праблем нашага ча-

вых» — працаўнікоў вайны, якія вынеслі на сваіх плячах яе неймаверны цяжар, з галоўным героем п'есы і спектакля «Іван». Гэты чалавек — плоць ад плочі, кроў ад крыві народнай. Ён

вых сяброў. І, як раней, гатовы ўзняцца ў атаку сівы салдат. Калі б не гады, не боль старых ран...

Пабываўшы на генеральнай рэпетыцыі спектакля «Іван» у

«Іван» А. Кудраўцава. В. Коршунаў (Іван), І. Любезнаў (Жэньшэнь) і В. Носік (Фунцік). Малы тэатр Саюза ССР. Фота І. ЯФІМАВА.

ВОСТРЫ ПОЗІРК

«Бягом!» Памятаеце, паўтара года назад мы пісалі пра гэты дасціпны дынамічны рэпартаж? Яго паказвалі ў Мінску на семінары маладых кінематаграфістаў нашы суседзі-рыжанае. Гэтую стужку, а ўслед за ёю і маляўнічае, па-жыццёваму назіральнае апавяданне пра традыцыйны Усеаюны фестываль мастацтваў у Рызе, і вясёлыя ігравыя сюжэты кінаканцэрта «Юрмала-84» глядачы віталі апладысмантамі. Дакладней, віталі іх стваральніка Юрыса Подніека. На той час яго ведалі як аўтара фільма пра латышскіх стралкоў, адзначанага першым прызам усеаюзнага фестывалю.

Высокі прафесіяналізм і ўпартае нежаданне Ю. Подніека паўтараць сябе нават у тым, што глядач, калегі, крытыка прызналі бясспрэчным поспехам, — было майм найбольш агульным уражаннем ад работ латышскага гасця. Яго прафесія — рэжысёр-дакументаліст і кінааператар. Здымаў і па ўласным сцэнарыі. Эршты, сама па сабе колькасць прафесій яшчэ не сведчанне таленту і дасканалы валодання гэтымі прафесіямі. У любой галіне мастацтва ёсць досыць амбіцыйныя людзі, якія бяруцца за ўсё, але...

Але Ю. Подніекс — прафесіянал сапраўды рознабаковы. Інакш не варта было б мне

брацца за пяро і паведамляць пра нядаўнюю сустрэчу з ім у Доме кіно. Сядзячы ў зале няцяжка было зразумець, што ці не большасць глядачоў пачула новае для сябе імя, адкрыла для сябе па-сапраўднаму вобразную і парадаксальную кінадакументалістыку. Не хаваці захоплення перад майстэрскай лёгкасцю аператарскага і рэжысёрскага почырку Ю. Подніека многія беларускія калегі.

Пра фільмы, над якімі працаваў і якія паказаў у Мінску Ю. Подніекс, гаварыць гэтак жа складана, як «пераказваць» праслуханы музычны твор. Бачыць трэба! Бачыць трэба, як поліфанічна разгортваецца на экране гісторыя партызанскага руху ў Латвіі, драматызм ваеннага лёсу латышскага народа. Бачыць і слухаць — як у дзіўным дыялогу пажылога жывішча і маладога кампазітара акрэсліваецца абагульнены, спрадвечны лёс мастака і мастацтва. Або — у палемічных рэпліках прызнаных скульптараў, якія рыхтуюць юбілейную супольную выстаўку, улоўліваць трэба штрыхі да партрэта пакалення...

Не баюся перабольшыць: усе стужкі, паказаныя ў той вечар, мелі поспех у глядачоў. А гэта зарука цікавасці да новых сустрэч з работамі Ю. Подніека. С. БЕРАСЦЕНЬ.

чыцца ў прыбалтыйскіх суседзяў...

З мэтай творчага стымулявання неабходна раз у 2—3 гады прымаць абласныя калектывы на сталічнай сцэне, што дапаможа тэатрам трымацца на пэўным мастацкім узроўні. Па сабе ведаю — гэта так. Вельмі многа для нас значылі гастролі 1976 і 1984 гадоў у Маскве. Не менш хвалюемся мы і цяпер, калі рыхтуемся да сёлетняй творчай справы аднаго ў беларускай сталіцы.

А хто застаецца сам-насам з нашым глядачом на час з мая па верасень? Гастролёры любяць Віцебск, ён лічыцца тэатральным горадам. Але ці дапамагаюць нам нашы гасці ў выхаванні аўдыторыі менавіта беларускага тэатра? Праблема гэтая, на маю думку, стаіць сёння таксама вельмі востра. Сёлета да нас збіраюцца адметныя творчыя калектывы: Рускі тэатр БССР імя М. Горкага, Рускі тэатр Літоўскай ССР і знакаміты Каўнаскі драматычны тэатр Літоўскай ССР. Такому гастрольнаму лету, напэўна, пазайздросціць і сталічны горад. А што далей? Думаецца, трэба планавана гастролі выдуць калектываў рэспублікі ў буйнейшыя культурныя цэнтры краіны і абавязкова наладзіць абмен з нацыянальнымі тэатрамі Грузіі, Арменіі, Малдавіі, Літвы, Латвіі, Эстоніі. Глядзельная зала коласаўцаў асіншана для сіхроннага перакладу.

Шмат гаварылася аб праблемах, звязаных з фарміраваннем творчага складу тэатраў. Фарміраванне ж нацыянальнай

драматычнай трупы — справа асабліва. Проста іграць ролі на коласаўскай сцэне — мала. Надзвычай важна ўсвядоміць высакародную місію актёра нацыянальнага тэатра, быць прапагандыстам беларускага мастацтва, дбаць пра яго развіццё. Нацыянальны калектыв — адметная творчая адзінка. Тут трэба быць вельмі асцярожнымі са скарачэннем колькасці творчых (тэхнічных — таксама) работнікаў. Згодзен з І. Пятроўскім, — значна цяжэй знайсці патрэбную актёрскую індывідуальнасць, чым развітацца з пасрэднасцю. А для нашага тэатра не знойдзеш актёраў на шляху «з Волагды ў Керч». Дзе ўзяць? Вядома, ў Беларускай дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце. Ён жа пакуль што рыхтуе кадры для тэатра ўвогуле, а не для беларускага.

Сур'ёзныя закіды можна зрабіць і ў бок крытыкі. Чамусьці многія прэм'еры нашага (і не толькі нашага) тэатра пакадаюцца без увагі. У лепшым выпадку з'яўляецца адна рэцэнзія, якая прэтэндуе на канчатковы «прысуд». А дзе розныя пункты гледжання, дзе аглядныя артыкулы? Нам патрэбны крытыкі, якія ведаюць тэатр з усімі клопатамі і радасцямі, імкнуцца дапамагчы актёрам, мастакам, рэжысёрам.

...Гэтыя нататкі мне хочацца звяршыць на аптымістычнай ноте. Не ператворыцца тэатр у музей! Зарукай — адвечная прыцягальнасць тэатральнага мастацтва для таленавітых людзей.

Віцебск.

НЕКАЛЬКІ ДЗЁН У ШПІТАЛІ

«СТАРАЯ МЕЛОДЫЯ» Я. Росцікава ў Магілёўскім абласным драматычным тэатры

Імя Яўгена Росцікава не тое ўжо і новае ў драматургіі. Ягонныя п'есы «Вір-ра», «Кацюша», «Шпіталь» адзначаліся на ўсеаюных і рэспубліканскіх конкурсах, але дагэтуль заставаліся па-за ўвагай тэатраў.

І вось — першая пастаноўка. Адрозна хочацца адзначыць — спектакль у магілёўчан (рэжысёр А. Дольнікаў, мастак М. Волахаў) атрымаўся. Пра гэта, у прыватнасці, сведчыць і стыхійны дыспут, які ўзнік у глядзельнай зале пасля аднаго з першых паказаў. Не з усім глядачам пагаджаліся, ды варта падкрэсліць галоўнае — яны паверылі тэатру, не засталіся абьякавамі да лёсу персанажаў.

...На сцэне — адна з палат шпітала інвалідаў Вялікай Айчыннай вайны, размешчанага ў старой царкве. Тумбачкі, ложка... На вешалцы — кавалерыйскі шынель. Сцены пафарбаваны ў шаравата-белы колер, дзе-нідзе пабелка сцёрлася, і скрозь яе відаць рэшткі фрэсак.

Іх пяцёра ў палатэ — былыя франтавікі і хлопцы-прызыўнікі («На медкамісіі ў ваенкамаце круцілі-вярцелі, усіх на прызыўны, а мяне — сюды, да вас, быццам псіха нейкага»). Хтосьці на тыдзень-другі ў шпіталь трапіў, а хтосьці ўжо і не выйдзе адсюль... Розныя людзі, у кожнага свой характар, лёс. Драматург, рэжысёр, актёры ў характарыстыцы ветэранаў акцэнтуюць увагу на іх прынышчывасці, высокай патрабавальнасці — найперш да саміх сябе. Аналізуючы пройдзены шлях, адзін з герояў, Воранаў, з болей прызнаецца: «Не ўсё мы зрабілі, не ўсё... І дзяцей не навучылі працаваць з поўнай аддачай...»

За тых некалькі дзён, пра якія расказваецца ў спектаклі,

яны праходзяць курс лячэння, але адначасова адбываецца і маральнае аднаўленне кожнага з герояў.

Калгасны вартаўнік Кукуруза ў выкананні В. Гусева — на першы погляд асоба амаль камічная. Ходзіць у кавалерыйскім шынелі, махае рукамі, як шашкай... Для характарыстыкі свайго персанажа актёр скарыстоўвае яркія фарбы, вострыя сродкі сцэнічнай выразнасці. У чаканні складанай аперацыі, якая не выключае нават смерці, Кукуруза ўсім расказвае, якім удалым баявым кавалерыстам ён быў у час вайны: «На танкі скакалі, і страху зусім не было!» А на самай справе, як высветлілася, «пратупаў» ён усю вайну ў абозе. Толькі ці лягчэй была гэта ратная праца, калі «і ў бруд, і ў снег, і ў пясок закопваліся. Бывала, пад брэмбы і пад кулі, куды пашлоў, туды еду з конікам сваім»? Сцэна развіцця Кукурузы з жонкай, ролю якой шыра, з душэўнай цеплынёй выконвае актрыса Н. Абрамава, а таксама сцэна адмаўлення ад легенды-мары ўзрушаюць глядачоў сапраўдным драматызмам.

Кранальны і роспач доктара матэматычных навук Старавойтава (А. Рудакоў). Цяжка хворы, ён думае пра тое, як паспець скончыць навуковую працу. Калісьці Старавойтаў не зразумеў свайго любімага вучня, нават перашкодзіў яму. Вось і пакуте цяпер...

Каларытны, неадназначны характар Воранава, дырэктара камбіната на пенсіі, стварыў В. Галкін. Гэта чалавек адначасова і моцны, і слабы, грубы, рэзкі і мяккі, здольны на глыбокае пачуццё. Ён востра адчувае хлусню, несправядлівасць, але ўмее і зразумець іншых.

Няпростыя адносіны паміж

«Старая мелодыя» Я. Росцікава. Н. Абрамава (Дармідонтаўна) і В. Гусев (Кукуруза). Магілёўскі абласны драматычны тэатр. Фота Э. ТУАЕВА.

Воранавым і яшчэ адным пацыентам шпітала — Ляхавым. Улетку 1941 года Воранаў з двума байцамі выходзіў з акружэння. Тады яны і сустрэліся ўпершыню. Праехаў міма Ляхаў, хоць была магчымасць узяць параненых у машыну. І вось — новая сустрэча, праз дзесяцігоддзі. І Воранаў... даруе, як даруе і глядач, таму што быў, аказваецца, у Ляхава загад: нідзе не спыняючыся, вывезці на палатныя архівы. Ад гэтага, магчыма, залежала жыццё многіх людзей, а, магчыма, был то нікому не патрэбныя паперы... Ды загад ёсць загад, Воранаў разумее. Але строга судзіць сябе Ляхаў (Л. Палонскі) — за той даўні эпізод на ваеннай дарозе, і за апошнія гады жыцця, што прайшлі пад знакам атрымання «кампенсацыі» за баявыя заслугі.

Гэтая роля — адна з самых складаных і цікавых у спектаклі. У душы героя адбываецца найбольш глыбокае пераасэнсаванне жыццёвых каштоўнасцей. Але актёру больш удаліся тая сцэна, дзе ягоны персанаж паказаны «змагаром» за выгоды жыцця, і ў меншай меры выяўлена маральнае адраджэнне Ляхава.

І яшчэ адзін пацыент праходзіць курс лячэння. Гэта прызыўнік Сяргей, які памылкова трапіў у шпіталь, але не супраць скарыстаць выпадак, каб атрымаць адтэрміноўку. Яго лёгка пазнаць, гэтага хлопца з ягоным амаль цынзізмам, амаль

што беспрынцыпнасцю, амаль што бездухоўнасцю. Выканаўца гэтай ролі В. Папкоў нідзе не парушае даволі небяспечную мяжу паміж «амаль» і проста цынзізмам, проста беспрынцыпнасцю, хоць п'еса, асабліва яе першая дзея, не выключае і такоў трэці. Свядома адмаўляецца актёр і ад «ігры на публіку». Глядач лёгка і ахвотна верыць Сяргею, калі ў фінале спектакля знікаюць ягоныя бравада і пазёрства. Мы бачым сучаснага хлопца, дасціпнага, самаіранічнага, з вялікім пачуццём адказнасці.

...Пытанні: «Для чаго ты жыеш на зямлі, чалавек? Як жыеш? Ці ўсё робіш, каб нашчадкі ўспомнілі цябе добрым словам?» — надзвычай настойліва гучаць у спектаклі, вострыя праблемы сучаснага жыцця ўрываюцца ў сцэнічны твор. Герой яго вызваляюцца ад усяго выпадковага, але тэатр не проста канстатуе гэты перамены, ён паказвае вытокі імкнення аднавіць жыццё, вярнуць у яго высокі маральныя законы. Шпіталь успрымаецца глядачамі і як лячэбная ўстанова, і як сімвал, як востраў, на якім дзейнічаюць менавіта такія законы. Тут не месца падману, крывадушнасці, эгаізму... Сурова атмасфера шпітала, як водгалас далёкага ваеннага часу, вымагае і ветэранаў, і хлопца-прызыўніка зірнуць на сябе інакш, адрозніць сапраўдныя чалавечыя каштоўнасці ад уяўных.

Віктар НАВУМЕНКА.

выяўляе народны, нацыянальны пачатак, які вядзе да вытокаў такога важнага і патрэбнага сёння паняцця, як маральны ідэал. Прычым, ідэал не абстрактны, а досыць канкрэтны, жывы, не пазбаўлены пэўных чалавечых слабасцей і разам з тым надзелены вялікай прыцягальнай сілай. Мы думалі аб гэтым, уключаючы п'есу «Іван» у перадаўскае праграму Малага тэатра».

У спектаклі заняты лепшыя актёрскія сілы праслаўленай трупы. Галоўную ролю выконвае народны артыст СССР Віктар Коршунаў. Гэта работа — своеасаблівае развіццё тэмы, узнятай ім у спектаклі «Радавыя», дзе ён стварыў вобраз Дзержаведа. Мар'ю, жонку Івана Клімава, іграе народная артыстка СССР Руфіна Ніфантава, Жэньшэня — народны артыст СССР Іван Любезнаў, генерала Дудніка — народны артыст РСФСР Яўгеній Веснік. Сярод удзельнікаў спектакля — заслужаныя артысты РСФСР В. Барцоў, В. Носік, Г. Абаленскі, В. Сафронаў і А. Смірноў. Аформіў «Івана» вядомы тэатральны мастак Валерый Фамін. Музыка народнага артыста РСФСР Валерыя Гаўрыліна.

Паставіў спектакль галоўны рэжысёр Малага тэатра, народны артыст СССР Уладзімір Андрэў. Расказваючы пра сваю задуму, ён падкрэсліў: «Тэатр павінен надаваць чалавеку веру, вяртаць яму надзею, разуменне ўласных магчымасцей. Рашаючы «Івана» ў складаным жанры трагікамедыі, мы хацелі б дасягнуць гранічнай шыраці. Шчырасць спектакля заўсёды выклікае ў глядача адпаведную рэакцыю. Тады ўзнікае нібыта магутная вольтава дуга — пачуццё ўзаемага пранікнення праўды мастацтва і праўды жыцця».

Гэта «вольтава дуга» яркім святлом асвятляе сцэну і глядзельную залу на кожным паказе спектакля, які выклікаў вялікую цікавасць маскічоў. У поспеху гэтай работы — зарука далейшага супрацоўніцтва маладога беларускага драматурга з Малым тэатрам і яго выдатнымі майстрамі.

А. ВАЛЧАНСКІ.

Масква.

ТАК МНОГА МОЖНА САБЕ УЯВІЦЬ!

У адным з нядаўніх філарманічных канцэртаў упершыню прагучаў новы твор Дзмітрыя Смольскага — Сімфонія № 3 для саліруючага фартэпіяна і сімфанічнага аркестра. Яе выканаў Акадэмічны сімфанічны аркестр БССР пад кіраўніцтвам Юрыя Яфімава; партыя фартэпіяна — Валерыя Мінянкоў.

Гэтая музыка мяне ўражала неардынарна, асабліва, цікава. І я паспрабую падзяліцца з вамі сваімі думкамі.

Усякі раз, калі слухаеш новы твор, прыкмятаеш тыя або іншыя знаходкі кампазітараў у выкарыстанні формы, ці ў інструментальнасці, ці ў інтанацыйнай выразнасці. Іншы гаворачы, у працэсе слухання музыкі нібы узнікае ўнутраны каментарый да пачутага, неадкладная ацэнка майстэрства аўтара твора і выканаўцы. У радкіх выпадках (асабліва, у адносінах да сучаснай музыкі) паглыбляешся ў музыку настолькі, што не заўважаеш, як яна зроблена, як яна выконваецца. Захоплены глыбокім, цікавым зместам яе, перажываеш хвіліны новых для сябе станаў і думак. (Урэшце, гэта, відавочна, і ёсць высокае майстэрства — калі яго не заўважаеш!). Так для мяне раскрывалася і Трэцяя сімфонія Д. Смольскага. З неаслабнай увагай я сачыў за дыялогамі, сутыкненнямі фартэпіяна і аркестра.

Фартэпіянная партыя выкарыстана тут зусім не для каларыстычнай разнастайнасці аркестравага гучання. Яна нясе ў сімфоніі глыбокую сэнсавую нагрукую, нібы ўвасабляе лірычную, інтымную, лінію, якой процістаяць вобразны свет, увазоблены сродкамі аркестра.

Дзіўныя і блізкія кожнаму з нас асацыяцыі нараджаюцца пры слуханні музыкі. Уявіце сабе плышчотную, ледзьве стылізаваную пад старадаўнасць (але гэта не «рэтра») партыю фартэпіяна. Яна спатчына нагадвае

клавірнага Моцарта, часам набывае бетховенскую ўрушанасць і страснасць, часам рамантычную дэкламацыйнасць і настойлівасць. Але, па сутнасці, гэта ўсё — розныя якасці аднаго героя, адной душы.

Аркестравая ж партыя ўспрымаецца нібы носьбіт процілеглага. Яна гучыць то моцна, то самаўпэўнена, то грубавата, часам нават здэкліва (сола іларнета). Сама па сабе ідэя «барэабы дзюво асноў» уласціва любому сімфанічнаму твору. Але ў музыцы Трэцяй сімфоніі Д. Смольскага гэта падаецца надзвычай сучасна. Тут і барацьба, і супастаўленне, і барацьба — сусінаванне. Адчуваецца тое, што хвалюе нас штодзённа.

У розных слухачоў, відаць, узнікаюць розныя асацыяцыі ад супастаўленняў фартэпіяна і аркестра. Магчыма — гэта рамантычны герой апынуўся ў рэальных умовах нашага «дэзлавітага» веку. Магчыма — гэта рэдкінася расліна, зацятая невыноснай урбанізацыяй, але якая ўсё-такі прабівае тоўшую асфальту ў сваім імкненні да жыватворнага сонца. А магчыма — гэта зусім не казаннае чалавечэ дабро і не казаннае зло (таксама народжаннае чалавечэ). І нават пошукі адказу на спрадвечнае пытанне: «Быць ці не быць?» — у нашым сённяшнім разуменні: ці будзем жыць, кахаць, гадаваць дзяцей, спасцігаць мудрасці жыцця, прыроды, ці на зямлі гэтай не будзе існаваць ні для каго?

Заклучныя фразы фартэпіянага выказвання такія выразныя ў сваім імкненні да мажору (і ў дасягненні яго!), што апошнія гукі раяля ўспрымаеш як шчаслівае стомленасць, прасветленасць і ачышчэнне палля барацьбы, дэпытлівых пошукаў і сутыкненняў. Успрымаеш як мудры вынік жыцця.

Аляксандр СЦЕПАНЦОУ.

тым пераважыла ў Ленінградскую, паслякова скончыўшы яе ў 1948 годзе. Займалася педагогічнай дзейнасцю ў Мінскім музычным вучылішчы, потым у Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. Нярэдка я сустракаў яе на філарманічных канцэртах у якасці лектара-музыкантаў. (У той час Вера ўжо змяніла сваё дзявочае прозвішча на прозвішча Сізно). Давялося нам працаваць разам і на Беларускім радыё.

Так, мы знаёмыя ўжо больш як паўстагоддзя, і таму я вельмі чакаў вечара ў Саюзе кампазітараў БССР, прысвечанага 70-годдзю Веры Аляксандраўны Сізно, аднаго са старэйшых беларускіх музыкантаў. Вядучым вечара, кандыдат мастацтвазнаўства Т. Варфаламеява, расказала пра педагогічную, грамадска-прапагандысцкую і

адміністрацыйную дзейнасць юбіляркі.

У коле шырокіх музыказнаўчых інтарэсаў В. Сізно асаблівае месца займае опера: яе пры належычых манаграфія «Беларуская савецкая опера», выдадзеная ў 1959 годзе, шэраг артыкулаў у перыядычным друку пра пастаноўкі нашых нацыянальных опер.

Нямала энергіі аддала Вера Аляксандраўна адміністрацыйнай працы. Прызначалася мастацкім кіраўніком і галоўным рэдактарам музычнага вярстання Беларускага радыё, загадвала навучальнай часткай кансерваторыі, была адказным сапрапаром Саюза кампазітараў БССР, узначальвала музыказнаўчую камісію саюза. Апошнім часам яна — у камісіі па шэфстве над сялом. Адзін з вынікаў яе працы — амаль дзевя-

цігадовая плённая дзейнасць музычнага ленторыя ў Навадворскай сярэдняй школе. А сёлета адкрыўся такі ж ленторыя і ў вёсцы Каралёў Стан. Многа добрага і карыснага зрабіла В. Сізно і для 150-ай мінскай сярэдняй школы з харавым сярэднім. Школа змагаецца за права насіць імя выдатнага беларускага музычнага дзеяча Рыгора Раманавіча Шырмы. І складальніца цудоўнай кнігі ўспамінаў пра Р. Шырму «Песня на ўсё жыццё», В. Сізно дапамагае вучням здзейсніць гэтую мару.

На вечары юбіляркі прагучала нямаля цёплым слоў. Адбыўся канцэрт з удзелам артыстаў оперы, дзіцячага хору «Ветрыны 150-ай школы».

Д. ЖУРАУЛЕУ,
заслужаны дзеяч культуры БССР.

НА СЦЭНЕ — СТУДЭНТЫ

Адбылося дваццаць пятае пасяджанне Клуба сяброў оперы. Яно было прысвечана знаёмству з музычным фарсам Д. Раціні «Шлюбны вельсель» — яго першым творам, які ўбачыў святло рампы. Гэты спектакль — курсавая работа студэнтаў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі па класе опернай падрыхтоўкі. Сёння выканаўца ролі С. Гладкова, І. Журко, М. Гулегін, В. Шабуня, Р. Палішчук, М. Качановіч вучацца на трэцім курсе, а працавалі яны над спектаклем яшчэ ў мінулым навучальным годзе. Музыч-

ны кіраўнік пастаноўкі дырыжор Л. Лях, рэжысёр-пастаноўшчык М. Ізворска-Елізар'ева, партыю «аркестра» ўзяла на сябе канцэртмайстар Т. Елісеева. (Трэба адзначыць, што на першых курсах звычайна абмяжоўваюцца опернымі фрагментамі, на пастаноўку цэлага твора адважваюцца рэдка). Паказу «Шлюбнага вельселя» папярэднічала ўступнае слова М. Ізворска-Елізар'евай.

Зацікаўленая, добразычлівая аўдыторыя па заслуга ацаніла свежасць маладых галасоў, не пасрэднасць, шчырую захопле-

насць, з якой студэнты разыгрывалі простую, але сімпатычную п'есу. Бадай, асабліва ўражліва свай артыстычнасцю, сцэнічнай раскананасцю В. Шабуня ў ролі сэра Тобі.

Большасць прысутных была лшчэ пад уражаннем ад нядаўняй прэм'еры «Севільскага цырульніка» ў Дзяржаўным тэатры оперы і балета БССР і магла адчуць імклівае творчае росту вялікага кампазітара за шэсць гадоў, што аддзялялі «Шлюбны вельсель» ад славутага «Цырульніка».

А. САЛАМАХА.

«МАСТАЦТВА БЕЛАРУСІ» № 3

«Датычыць кожнага» — перадава артыкул. Да Міжнароднага дня тэатра прымеркавана выступленне К. Белавусава «За ўзаемаразуменне і мір паміж народамі», 25-годдзя аб'яднання «Летапіс» — У. Мароза «Ствараючы вобраз часу».

Публікуюцца штрыхі да партрэта Л. Кальмаевай («Плакат-дыялог» А. Атраховіч), матэрыялы з выязнага пленума СК БССР («Увага: масавы жанры»), рэцэнзія на фільм «Ідзі і глядзі» («Ідзіце і глядзіце» В. Нячай), расказ пра работу службы кінапракату («Профіль» у перспектыве» А. Сільвановіч), роздум аб выстаўках у Заслаўі («Вернісаж у старых мурах» Т. Гаранскай) і на лепшыя сімвалы і эмблемы для тавараў («На мове сімвалаў» Л. Маленка).

Выступленнямі Т. Арловай і А. Ганчарова часопіс пачынае дыскусію пра праблемы сучаснага тэатра.

«Класік нацыянальнай сатыры» — пра твор-

часць К. Крапівы ў сувязі з 90-годдзем майстра гаворыць В. Вайтквіч.

Сярод іншых матэрыялаў — успаміны Ф. Лейтман «Мой бацька-мастан», артыкул Г. Сачанка «Эстафета духоўнасці» — пра творчасць народных умельцаў Віцебшчыны, нататкі П. Змітровіча «Пытанні да маўклівых апанентаў» з фестывалю джаза, развагі В. Савіна пра народны танец — «Зберажце адметнае», публікацыя Я. Сахуты «Жырандоль Паўлюка Багрыма», старонкі жыцця А. Бурбіса — «Стары змаганец» М. Біча, інтэрв'ю з вядомымі акцёрамі А. Міронавым, В. Васільевым, Ю. Васільевым — гасцямі Мінска, расказ А. Цітова пра адлюстраванне архітэктуры ў геральдыцы і сфрыгістыцы — «Ключы да пазнання мінулага».

Т. Габрусь і А. Дулеба рэцэнзуюць першыя тры тамы «Збору помнікаў гісторыі і культуры Беларусі», А. Саладхін — грамплацінкі «Шуміце, бярозы».

ВІНШУЮЧЫ ЮБІЛЯРКУ

Восенню 1934 года мне, студэнту Беларускага дзяржаўнага музычнага тэхнікума, даручылі арганізаваць пры нашым інтэрнаце гурток па вывучэнні тэорыі музыкі і гармоніі. Сярод тых, хто пачаў наведваць заняткі, вылучалася восемнаццаціга-

довая Сялывая дзяўчына — Вера Гадлеўская, уважлівая і на рэдкіх дэпытлівая. На пачатку Вялікай Айчыннай вайны яна, ужо студэнтка кансерваторыі, апынулася ў эвакуацыі. Прадоўжыла заняткі ў Сярдлоўскай кансерваторыі, а по-

Аляксандр СЦЕПАНЦОУ.

ВІНШУЕМ

Марыне БАРСТОК — 70

15 красавіка вядомай пісьменніцы Марыне Барсток спаўняецца 70 год. Саюз пісьменнікаў шчыра віншуе юбілярку.

«Дарагая Марыя Мікітаўна! Сардэчна віншваем Вас, вядомага крытыка і літаратуразнаўцу, з сямідзесяцігоддзем з дня нараджэння.

Свой працоўны шлях Вы пачалі адразу ж пасля заканчэння Полацкага педагогічнага вучылішча настаўніцай. Вучыліся ў педінстытуце, потым былі накіраваны ў брэсцкую абласную газету «Заря». У Вялікую Айчынную вайну Вы працавалі на заводзе ў Горнаўскай вобласці. У 1945 г. скончылі Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэц, потым аспірантуру пры Акадэміі навук БССР, паслякова абаранілі дысертацыю на званне кандыдата філалагічных навук. Выкладалі мастацкую літаратуру ў рэспубліканскай партыйнай школе пры ЦК КП Беларусі, загадалі сектарам мовы і літаратуры навукова-даследчага Інстытута педагогікі Міністэрства асветы

БССР. Ваш далейшы працоўны і творчы шлях звязаны з працай у Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР.

У друку Вы пачалі выступаць у 1938 годзе. Вамі напісаны кнігі «Вобраз станаўчага героя ў творчасці Якуба Коласа», «Пят-

ро Глебка», «Вывучэнне творчасці Кузьмы Чорнага ў школе», «Максім Багдановіч», «Адзінства і разнастайнасць сучаснай беларускай паэзіі», нарыс пра творчасць Генадзя Бураўніна «Руплівы поўдзень», а таксама брашуры «Пятрусь Броўка», «Віднейшы беларускі дзіцячы пісьменнік Янка Маўр», «Вялікі Кастрычнік і беларуская літаратура» і інш. Вы з'яўляецеся адным з аўтараў «Гісторыі беларускай савецкай літаратуры», «Історыі многонацыянальнай савецкай літаратуры», «Історыі беларускай савецкай літаратуры», дапаможніка для студэнтаў ВДУ «Беларуская дзіцячая літаратура».

Часта выступаеце Вы з артыкуламі і рэцэнзіямі, якія вызначаюцца патрабавальнасцю і навуковай грунтоўнасцю.

Шчыра жадаем Вам, дарагая Марыя Мікітаўна, добрага здароўя, шчасця, новых творчых поспехаў.

Супрацоўнікі «ЛіМа» далаучаюцца да віншавання.

сваю Музу. Добра зробленае не павінна прападаць. А зробленае ёй — на доўгі час. Бо галоўны, мастацкі аргумент яе бярэшаў — праўда, рэалізм, які паходзіць ад жыццёвага вопыту.

У сціплым, нялёгкім маўчанні Барсток бачыцца мне той чалавечы фактар, пра які сёння настойліва гавораць. Нельга спрыяць і верыць злоснай выдумцы, быццам няма незаменных. Кожны з нас па-свойму унікальны! Марына Барсток — паэт, таму што крытык. Яна — крытык, таму што паэт.

Гаварыць пра крытыку М. Барсток — усё адно, што зоркі лічыць на небе ў летнюю ноч. Ці варта называць тут яе далёкай працай? Іх досыць багата. Яны досыць вядомыя. Самае галоўнае, што крытычная здольнасць яе падужэла і развінулася, не ведаючы страусавай рэфлексіі хавача галаву ў пер'е. Дзейная гэта здольнасць і сёння, «калі нельга мірыцца з застоем, групавымі схільнасцямі і праявамі беспрынцыповай салідарнасці непатрабавальных рэдактараў з аўтарамі нізкапробных твораў» (С. Міхалкоў).

Смелае слова праўды часта каштуе Барсток і нерваў і здароўя. Але за таленавітае, перадаеце яна самаахварна змагаецца заўсёды. У адрозненне ад многіх калег (з тае ўстаноўкі, пра якую Якуб Колас казаў: «Там хіба старошка не мае ступені, ды яе, каб павялічыць зарплату, могуць іменаваць «кандыдат падмятальных навук»), М. Барсток не ўпадае ў псеўдавучонасць. Калі трэба, дык яна, кандыдат філалагічных навук, не пагрэбуе выканаць любую чарнавую работу на карысць літаратуры. З цікавасцю чытаю яе кнігі, артыкулы. Люблю яе рэцэнзіі. Стаўлюся да іх, як да дзяцей: усе люблю. Хоць адна зграбная, талкавая, а другая менш уда-

лая. Затое інфармацыя іх заўжды змястоўная, прайдзівавая, дае вобраз кнігі, «крытычны партрэт» аўтара. Запомніліся, напрыклад, рэцэнзіі-вобразы на кнігу вершаў Е. Лось «Валюшка на мяжы», на партычную кнігу Эдзі Агняцвет «Спадзванне калыханак», на кнігу С. Шушкевіча «Рэха малодасці».

Не ведаю, што б ужо сказаў спрактыкаваны хірамант, разглядаючы яе моцныя, працалюбныя рукі. Але, на маю думку, лінія яе жыцця шчаслівая. Барсток умее жыць з людзьмі і для людзей. Умее працаваць настойліва, без паказухі.

Каб дапэўніцца ў сказаным, паспрабуеце паставіць поруч з яе імем слова «юбілей», стасавання яны не будуць. Таму што мы прывыклі да Марыны Барсток, як да нечага самавітага, непараднага, па-маладому дзейснага. Так прывыклі, што падчас забываем. Навідавоку часцей іншыя літаратары: у прэзідыумах, у складзе розных там бюро і кіруючых органаў. Яно няхай бы і красаваліся. Але ж некаторыя ўлюбёныя лёсу толькі соладка ўпіваюцца пашанай і гонарам, а воль звычайнай дапамогі, канструктыўнай прапановы ад іх не дачакацца. Які ж прыварак для нацыянальнай культуры ад такіх воль ганаровых членаў?

Грамадскую справу Марына Барсток робіць сур'ёзна, пералавочы сваю энергію ў радкі, што ператвараюцца ў мастацкую каштоўнасць ці карыснае пачынанне. Гэта — сапраўднае донатства творцы!

Я даўно прыкнісла душою да гэтай светлай жанчыны. Я многім абавязана ёй. Бывае, у мяне пытаюцца: «Барсток табе радняя?» Я толькі загадкава ўсмяхаюся ў адказ, прыгадваючы радкі вядомага паэта: «...и пусть ее своей не назову, но никогда не назову чужою».

Святлана МАРЧАНКА.

САМА АДДАНАСЦЬ

Можа быць, таму, што сама ў пэўнай меры далучылася да нялёгкай службы мастацкаму слову, думваючы пра Марыну Барсток, я адчуваю злітнасць асобы і літаратуры. Бачу перш за ўсё простую і мудрую, як сама праўда, жанчыну. Яна ведае, здаецца, усё: пранізлівасць любові і страт, горкую долю адзіноцтва і гаючую ласку людской дабрыні. Але пра сваё жыццё-быццё, поўнае нягод, якія маглі б усхваляваць любое чалавечэ сэрца, яна мала каму расказвае. На троп міжвольнай самаацэсты яна не спакусылася нават тады, калі ў адной з трох кніг жыццяпісаў беларускіх пісьменнікаў было ўгатавана месца і для яе аўтабіяграфіі. Сціпласць? Так. Гэтага «сарамяжлівага зеля»,

здаралася, заварвалася аж загуста. У такім стане быў партрэны душнік. Магчыма сць выказанца. Пачуць адказ.

Помніцца (ці не з лёгкай рукі Міхася Стральцова?), у нашай перыёдыцы з'явіліся яе вершы. Мастацкі патэнцыял іх быў відзён адразу. У паэтычных радках угадвалася духоўная прасветленасць, пазнаваўшы мужны характар жанчыны. Адкрывалася перспектыва паслухаць самабытны голас — выказванне яшчэ адной беларускай паэтэсы. Але скончылася ўсё неяк недарэчна. Адзін літаратурны чыноўнік, не дабраўшы смаку ў новых вершах М. Барсток, забракаваў іх, палічыўшы чужыя яе душы за ўзроставы ўскліп. Заўсёды мужына і знаходлівая, яна нечака-

на сумелася і... надоўга загадала змоўкнуць сваёй Музе.

Шкада. Трэба было стаць паўзверх свае часовае слабасці. Ды і цяпер гэта не позна зрабіць. Таму, хто ў дарозе,—ніколі не позна. Паэзія — не конкурс «miss gratia». Паэзія — жанр для ўсіх узростаў, жанр сумленнага мастацкага слова.

Варта нагадаць, што лепшыя вершы М. Барсток друкаваліся ў нашых газетах і часопісах, а таксама ў анталогіі «Польшча ў савецкай паэзіі», дзе Барсток выступае ў кагорце ста дваццаці двух савецкіх аўтараў — у прыемным суседстве з Максімам Танкам і Пімеямам Панчанкам.

Я ўпарта настойваю, каб Барсток не адпрэчвала болей

Аляксей Мікалаевіч Кулакоўскі

ўсходу сонца», «Тут я жыву», «Зоркі салігорскія», «Першае чаканне», «Расце мята пад акном», «Твой шлях перад табою», «Родныя шыроты», «Белы сокол», раманы: «Расстаёмся ненадоўга», «Сустрэчы на ростанях», «Сцежкі зведання і нязведання», «Васількі». У 1970-71 гг. выйшаў збор твораў пісьменніка ў 4-х тамах, у 1984-м — выбраныя творы ў 2-х тамах.

У апошніх і раманах глыбока раскрыўся эпічны талент пісьменніка, прасякнута народ-

насцю, партыйнай прынцыповаасцю. Аляксей Кулакоўскі распрацоўваў тэму пасляваеннага аднаўлення народнай гаспадаркі, станаўлення рабочага класа рэспублікі. Ён шмат зрабіў па ўслаўленню працоўнага гераізму шахцёраў Салігорска, стварыў многа запамінальных народных характараў, вобразаў нашых сучаснікаў. Пяро пісьменніка-камуніста надзейна служыла партыі, народу.

А. М. Кулакоўскі актыўна ўдзельнічаў у грамадскім жыцці рэспублікі і пісьменніцкай арганізацыі, выбіраўся дэпутатам гарадскога Савета народных дэпутатаў, членам раённага камітэта партыі. На ўсіх участках работы ён праявіў сябе як творчы, удумлівы, ініцыятыўны арганізатар, прынцыповы камуніст.

Баявія і працоўныя заслугі А. М. Кулакоўскага перад Радзімай адзначаны ордэнамі Айчыннай вайны І ступені, Чырвонай Зоркі, Працоўнага Чырвонага Сцяга, Дружбы народаў, дзвюма ордэнамі «Знак Пашаны», медалямі.

Светлая памяць ад таленавітым мастаку слова, патрыяце-камуністу, чалавеку шчодрай душы Аляксею Мікалаевічу Кулакоўскім назаўсёды захавецца ў сэрцах чытачоў, усіх, хто ведаў яго.

А. Т. Кузьмін, Н. М. Мазай, І. І. Антановіч, С. Я. Паўлаў, А. І. Жыльскі, В. А. Пячэнікаў, У. І. Міхасёў, П. К. Краўчанка, А. Л. Брыцкі, Я. І. Скурко [Максім Танк], К. К. Атраховіч [Кандрат Крапіва], Г. М. Бураўкін, М. І. Дзялец, Ю. М. Міхневіч, Н. С. Гілевіч, І. А. Брыль, В. У. Быкаў, П. Е. Панчанка, І. П. Шамякін, А. Х. Асіпенка, А. М. Адамовіч, В. У. Адамчык, Р. І. Барадулін, С. І. Грахоўскі, А. С. Грачанікаў, А. А. Жук, С. І. Законнікаў, В. В. Зуёнак, В. А. Каваленка, В. А. Казько, В. Ф. Карамазыў, К. Ц. Кірзенка, Ц. В. Крысько [Васіль Вітка], А. П. Кудравец, А. А. Лужанік-Каратай [Максім Лужанін], І. Я. Навуменка, Б. І. Сачанка, І. А. Скрыган, І. Г. Чыгрынаў, П. С. Васілеўскі, А. А. Савіці.

ЯШЧЭ АДЗІН САЛДАЦКІ АБЕЛІСК

Калі з чалавекам праходзіш дарогу даўжынёю ў сорак гадоў, вельмі нялёгка, ухабістую, і праходзіш увсюле ў згодзе, узаемааруменні, — не зваротны адыход спадарожніка не толькі балюча раніць, але на не малы адрэзак часу стварае пустэчу, вакуум, туман, у якім губляеш арыенціры. Я перажыў гэта са смерцю Андрэя Макаўкі. Я перажываю гэтак жа страту Аляксея Мікалаевіча Кулакоўскага.

Нас было трое, літаратурных мужыцёбраў. Мы пасябравалі, як толькі пазнаёмліліся, — тады, калі былі яшчэ ў шынлях і рабілі першыя нялёзкія крокі на слізкай літаратурнай сцежцы. Што нас звяло? Безумоўна ж, нашы ваенныя біяграфіі. Розныя, адметныя. У старэйшага з нас старобінскага хлопца Аляксея Кулакоўскага франтавая дарога была самай доўгай і самай цяжкай. Баец, пехацінец, камандзір узвода, камандзір роты. Вайна нагадалася яму пра сябе самай глыбокай адметнай — фашысцкая куля рабіла грудзі, лёгкіе наскрозь. Большасць такіх паміраў і палыхавых умовах. Кулакоўскі выжыў, бо, казаў ён, «вельмі хачу жыць». Гэта прага жыцця дала яму сілы не толькі ачуныць, але і вярнуцца неўзабаве да даваеннай прафесіі журналіста. Ды допісы, інфармацыі і нават нарысы не маглі ўжо задаволіць. Адчуў, што можа большае, што мае што раска-

заць людзям у вышэйшай форме — у мастацкай творчасці.

Першае невялікая кніга апавяданняў «Сад», выдадзеная праз два гады пасля вайны, прыцігнула ўвагу крытыкаў і нас, пачатуюцаў. Перш за ўсё ўражвала сурова праўда аб самых простых людзях. Нямы пастух — а які характар! Гэтае умне пісаць праўду дорага абшлось Аляксею Мікалаевічу. Трыццаць гадоў назад прызнаны ўжо пісьменнік напісаў апавесць «Дабрасельцы», у якой праўдзіва паказваўся калгас таго часу. Як жа спалохаў чыноўнікаў калгас, у якім кукуруза вырасла кусцікамі — толькі там, дзе ляжалі кучкі гною. Пісьменніка збілі на горкі яблык. Сёння, з вышыні XXVII з'езда КПСС, з гэтага можна было б пасмяяцца, каб не было так сумна, каб мы не сталі каля труны нашага таварыша — воіна, змагара, праўдалюба, шчырага творцы. Ніжнія ярлыкі, наклейкі, ніякія арганізацыйныя вывады не выбілі загартыванага баіца з сядла. Не апусціліся яго рукі, не ступілася пяро. Аляксей трымаў яго да апошняга дня, на стала ў яго засталася трохі нясконачная апавесць.

Крытыка не была шчодрой да гэтага працаўніка. Рэдакцыі любяць прымадонн. А гэта быў араты і себіт. Але добрыя крытыкі добра разумеюць значэнне гэтага «сальякопа» для беларускай літаратуры.

Аляксей Мікалаевіч быў адзін з тых, хто, як і Крапіва, Глеба, Пестрак, Гурскі, умеў ствараць творчую атмасферу, якой Саюз пісьменнікаў Беларусі мог ганарыцца. Разумная, менавіта разумная дабрыва Аляксея Мікалаевіча ніколі не прыходзіла ў супярэчнасць з яго высокай, часам па-старэчы бурклівай прынцыповаасцю. Ён не мяняў сваіх поглядаў, не парушаў слова, якое даваў. З ім спрачаліся, але яго любілі. Дзесяць гадоў падряд камуністы пісьменніцкай арганізацыі выбіралі яго сакратаром партбюро. Любы свой абавязак, партыйны, літаратурны, рэдакцыйны, сямейны, таварыскі Аляксей Мікалаевіч выконваў з педантычнай (у добрым сэнсе) сумленнасцю. І гэта падцягвала ўсіх, хто працаваў з ім. Восем гадоў кіраваў Аляксей Кулакоўскі Музеям Янкі Купалы — і як прыкметна пераўтварылася гэтая важнейшая ідэалагічная навуковая ўстанова!

Пішу гэтыя апошнія словы і лаўлю сябе, што пішу пра сябра жывога, адчуваю віну перад ім — абцяў напісаць пра яго апошнюю кнігу «Белы сокол». Але, вельмі цяжка звыкнуцца з думкай, што няма сярод нас такога непаўторнага чалавека. Вельмі сумна стаяць перад яго труной.

Жыві ж, дарогі наш сябра, вечна паміж нас, з народам сваім жыві — кнігамі сваімі.

Іван ШАМЯКІН.

Таму не хочацца мне думаць, што ты пайшоў туды, адуць, на вялікі жал, не вяртаюцца, не з балнічнага ложка, а лёг як салдат, ідучы ў сваю апошнюю атаку.

Засталася твая зброя — твае выдатныя кнігі, якія будуць жыць пасля цябе доўга, працягваючы тваю нястомную барацьбу за разумнага і гарманічнага чалавека нашага часу. Якім быў ты сам.

Пятро ВАСІЛЕЎСКІ.

Не, не, паважаныя чытачы, не падумаць, калі ласка, што зараз пойдзе гаворка пра поспехі селекцыянераў. Зусім не пра кветкі мы будзем гаварыць. «Эдэльвейс» — назва маладзёжнай сінтэз-групы з казахскага горада Талды-Кургана, якая яшчэ ў лютым пачала гастролі па Беларусі. Вось як тлумачыць выбар назвы ансамбля яго ма-

насцей казахскага народа.

Маладая абаяльная спявачка Кулжанат Тустукбаева выконвае пераважна песні казахскія, якія мы ўжо чулі ў выкананні Розы Рымбаевай. Кулжанат музычная, артыстычная, яна шукае свае фарбы, сваё аблічча. Хочацца пажадаць ёй і адметныя песень, якія будуць напісаны для яе, адпаведна яе індывідуальнасці

«ЭДЭЛЬВЕЙС» НА БЕЛАРУСКАЙ ЗЯМЛІ

стацкі кіраўнік Валеры Сцяпану:

— Паводле падання, хто ўбачыць эдэльвейс, кветку радкую, якая расце ў цяжкадасупных месцах, чалавек той будзе шчаслівы. Вось і мы хочам, каб кожная сустрэча глядачоў з нашай групай дарыла людзям радасць. Але ў адрозненне ад кветкі-недатыкі, якая хаваецца высокая ў гарах, мы імкнёмся трапіць у самыя аддаленыя куткі нашай Радзімы. Хоць наш калектыў малады — ён створаны паўтара гады назад — мы пабывалі ўжо на гастроліх ва Уладзіслаўску і ў Паўднёва-Сахалінску, у Тбілісі і Уфе... А цяпер з радасцю знаёмімся з Беларуссю, з яе чудаўнымі людзьмі. У нас ёсць нават так званая кніга «скарбаў і прапаноў». Хочацца больш ведаць пра густы людзей, з якімі сустракаемся. На шчасце, пакуль наша кніга запоўнена толькі прапаноўмі і падзякамі, хоць мы, у адрозненне ад многіх прадпрыемстваў па абслугоўванню насельніцтва, не хаваем яе пад сямю замкамі.

Пагартайшы кнігу (будзем называць яе кнігай водгукі), пераконваешся ў тым, што «Эдэльвейс» сапраўды прыносіць людзям радасць. Водгукі напісаны ў розным стылі: і строга афіцыйным, і простымі цёплымі словамі ўдзячнага гледача.

Цяжка сказаць, ці дзевяццацца калі-небудзь беларускаму калгасніку, рабочаму пабываць у маляўнічай даліне Сямірзэча — Талды-Кургана, дый увсюле на казахскай зямлі. І сустрэча з казахскім мастацтвам тут, у сябе на радзіме, у Беларусі, пагадзіцца, — не проста радасць, гэта яшчэ і вельмі цікава.

Падумаць толькі, адзінаццаць герояў з дваццаці васьмі панфілаўцаў нарадзіліся ў Талды-Кургана, яны — землякі артыстаў «Эдэльвейса». Пра гэта з гордасцю раскажае праграма канцэрта, прасякнутая пашанай і любоўю да духоўных каштоў-

і памогучы артысты больш поўна паказаць свае магчымасці, развіццё майстэрства.

Усе ўдзельнікі ансамбля маладыя. Нядаўня выпускніца зстрадна-цыркавай студыі пры «Казахконтэце» і Гульбаршын Артыкбаева. На аснове нацыянальнага абраду створаны яе танец «Балдыс» (музыка Курмангазы). У другім танцы дзяўчына прадстаўляе ткачыку. Рабочы працэс стварэння дывана яна ўвасабляе ў мастацтва, у танец, які знаёміць гледача з нацыянальнай казахскай пластыкай.

Танец «Сувенір» у выкананні рытм-балета спалучае сучасную пластыку з элементамі танца нацыянальнага. Гэта ж зразумела: заўжды моладзь танцуе павою. Галоўнае, каб у танцах прысутнічаў дух народа, яго традыцыі, тады гэта сапраўды цікава і варта таго, каб з гэтым пазнаёмліліся гледачы братніх рэспублік.

Свежыя апрацоўкі казахскіх песень, танцаў надаюць праграме «Эдэльвейса» нацыянальны каларыт, арыгінальнасць. І, вядома ж, у праграме маладых ёсць песні пра каханне, пра дружбу, пра мір. У канцэрте нашых гасцей у адно зліваюцца музыка, песня, танец, цёплыя словы прывітання. Усё гэта аб'яднана агульнай ідэяй: пазнаёміць гледачоў з нацыянальнай культурай свайго народа, пагаварыць пра дружбу, пра тое, што ўсе мы браты, землякі, жывём у краіне п'ятнаццаці рэспублік, цесна звязаных у дні міру і непарушна злітых у час бяды.

Няхай жа кветка эдэльвейс стане сімвалам радасці, братэрства, адзінства нашых народаў.

Ірына НЕДАБЕЛЬСКАЯ.

ВЫНІКІ «КНІЖЧЫНЫХ ІМЯНІН»

Тыдзень дзіцячай кнігі, які паводле традыцыі праводзіцца штогод у час веснавых школьных канікулаў, нездарма называецца «кніжчынымі імянінамі». Гэтае званкагалосяе свята даўно стала жаданым і для пісьменнікаў, і для соцен тысяч юных чытачоў, якія маюць магчымасць сустрэцца і пагутарыць з аўтарамі, займаецца ў ўспамін кніжку з аўтаграфам. І натуральна, што самы актыўны ўдзел у арганізацыі і правядзенні Тыдня прымае бюро прапаганды мастацкай літаратуры СП БССР. Сёлет на шэфскіх пунцёўнах бюро на сустрэчах з юнымі чытачамі ў палацах піянераў, дамах культуры, клубах, кінатэатрах, дзіцячых бібліятэках і школах рэспублікі выступіла больш як пяцьдзесят нашых паэтаў і празаікаў.

Урачыстае адкрыццё гарадскога свята дзіцячай кнігі ў сталіцы адбылося, як і летась, у ДOME літаратара. У ім прынялі ўдзел Э. Агняцэў, В. Вітка, Л. Прокша, Р. Барадулін, У. Ліпскі. На свяце Ленінскага раёна ў Палацы культуры камвольнага камбіната выступіў сакратар праўлення СП БССР В. Зуёнак, у рэспубліканскім Палацы піянераў — У. Ліпскі, М. Чарняўскі, Г. Колас, у кінатэатры «Электрон» — С. Гаўрусёў, у Палацы культуры чыгуначнікаў — П. Рунец. Гасцямі юных чытачоў на шматлікіх сустрэчах у школах, бібліятэках, кінатэатрах былі Г. Шыловіч, А. Махнач, М. Кругавыч, У. Шыцін, Э. Валасевіч, І. Васілеўскі, А. Пруднікаў, К. Цвірка, Г. Пашноў, М. Федзюковіч, У. Карызна, В. Гілевіч, А. Рыбак і многія іншыя паэты і празаікі.

Шмат цікавых, запамінальных сустрэч на «кніжчыных імянінах» адбылося таксама ва ўсіх абласных цэнтрах, буйных гарадах рэспублікі, у раёнах, сельскай мясцовасці. Так, на ўрачыстае адкрыццё Тыдня ў Баранавічы выяздзілі сакратар праўлення СП БССР І. Чыгрынаў, П. Макаль і В. Нікіфаровіч.

Дзесяць шэфскіх сустрэч у праграме Тыдня адбылося ў бібліятэках і школах Полацка і Наваполацка з удзелам П. Місько і С. Панізніка. Для вучняў 6—9-х класаў у полацкай СШ № 1 пісьменнікі правялі ўрокі роднай літаратуры.

Магілёўскія школьнікі сустракаліся з П. Прыходзькам і А. Шапковым, гомельскія — з А. Махначом і А. Гардзіцін, барысаўскія — з Д. Слаўковічам і М. Чарняўскім, маладзечанскія і вілейскія — В. Жуковічам, уздзенскія — П. Сушо, калінкавіцкія — з У. Федасеенкам і В. Якавенкам... На Тыдні дзіцячай кнігі ў Нясвіжы і школах раёна выступілі П. Прануза і У. Ліпскі, у Салігорску — У. Паўлаў, у Валкавыску — А. Руцкая і Г. Шутэнка, Зэльве — Ю. Голуб і Я. Радкевіч, у Краснаполлі — А. Дзеружынскі і Р. Яўсееў.

Адметна тое, што юныя чытачы былі самымі актыўнымі ўдзельнікамі гэтых сустрэч і святаў. Рыхтуючы да іх тэатралізаваныя літаратурныя праграмы, завучваючы і потым чытаючы на памяць вершы, яны сэрцам далучаліся да роднага слова. І ў сэрцах іх застаецца светлая радасць ад гэтых сустрэч.

П. ЛПАЙ.

БЫВАЙ, ДАРАГІ ДРУЖА

Алёша! Як жа гэта разумець — мы ж дамовіліся 9 мая паехаць да цябе на радзіму, у вёску Кулакі, пасядзець за святочным сталом у тваёй сціплай хаце, з тваімі родзічамі і землякамі...

Такая ў нас была традыцыя, мабыць, з таго часу, калі мы проста з поля бою і шматлікіх

шпіталью прыехалі ў разбураны Мінск, разам зайшлі ў рэдакцыю «Сталінскай моладзкі» і ўладкаваліся на працу — пачынаўшы мірны перыяд нашага жыцця.

Мірнае жыццё... Нялёгкае было ў цябе. Мабыць таму, што ты на ўвесь адпушчаны табе час быў салдатам.

Саюз пісьменнікаў БССР глыбока смуткуе з прычыны смерці вядомага беларускага пісьменніка, члена КПСС, удзельніка Вялікай Айчыннай вайны, заслужанага работніка культуры БССР, члена праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, дырэктара Літаратурнага музея Янкі Купалы КУЛАКОЎСКАГА Аляксея Мікалаевіча і выказвае спачуванне родным і блізкім нябожчыка.

Калектыў супрацоўнікаў Літаратурнага музея Янкі Купалы глыбока смуткуе з прычыны смерці дырэктара Аляксея Мікалаевіча КУЛАКОЎСКАГА і выказвае спачуванне сям'і і блізкім.

Калектыў Літаратурнага музея Януба Коласа

глыбока смуткуе з прычыны смерці пісьменніка, дырэктара Літаратурнага музея Янкі Купалы Аляксея Мікалаевіча КУЛАКОЎСКАГА і выказвае спачуванне родным і блізкім нябожчыка.

Рэдакцыя часопіса «Польмя» выказвае глыбокае спачуванне Ніне Ульянаўне Кулакоўскай з выпадку смерці яе мужа — пісьменніка Аляксея КУЛАКОЎСКАГА.

Калектыў Літаратурнага музея Максіма Багдановіча смуткуе ў сувязі са смерцю пісьменніка, заслужанага дзеяча культуры БССР, дырэктара Літаратурнага музея Янкі Купалы Аляксея Мікалаевіча КУЛАКОЎСКАГА і выказвае спачуванне сям'і нябожчыка.

Гэтак мог толькі ён
Дзень і ноч працаваць,
Усё ведаць і знаць
Аб Радзіме ў чужыне.
Час прайшоў.
Ён у Смольным:
—Хутчэй трэба браць
Тэлеграфы, масты,
Не губляць ні хвіліны!
З'езд Саветаў.
У Смольным атрады байцоў.
— Дзе ён родны!
—Які ён!
— Цішэй, грамадзяне!
Правадыр
На трыбуну імкліва ўзышоў.
Удаль рука—
Над людскім акіянам.
Тут не кожны у твар яго бачыў
раней,
Але кожны пачуў Ільчына
дыханне,
Бо на свеце за ўсіх ён бліжэй
і радней
Для людзей
Самых простых і самых
звычайных.

I. Пасля халоднай і марознай зімы з асаблівай ласкай прыграе веснавое сонца. Вясна была ўжо ва ўсёй поўні. Для працоўнага люду Заходняй Беларусі несла яна свае трывогі і выпрабаванні.

II. Прачніся досвіткам,
таварыш дарэгі,—
калісьці ў ноч такую мы
не спалі...
Паглянь, як нашы
першамайскія сцягі
палашча золак залацістай
хвалляй!

Цяпер яны, як дужыя арлы,
на ветры буйным распасцёрлі
крыллі,
а некалі ж мы іх, як арлянят
малых,
тулілі к сэрцу і ўзятаць
вучылі.

За пазухаю неслі ў тую ноч
да абступіўшых шлях
бязроз высокіх
і узнімалі ўверх на знойдзенай
даўно
вяршыні стромкай—мачце
адзінокай.

Мы ведалі: варожая рука
яго за крылле сцягне ў злосці
дзікай,
але не спыніць ўзмаху,
што склікаў
з прасялачных дарог на шлях
вялікі.

I нас тапталі часта капыты,—
скажы, таварыш, хто палічыць
паўшых?
А боль, павер, не меншы
быў па тых
правадырах чырванакрылых
нашых.

I ў верасах дайшлі дні тугі,
мы, як зару, свабоды сцяг
узнялі.
З палону выйшлі хлопцы
і сцягі,
якіх даўно вятры не цалавалі.

I сёння бачу, распасцёртыя
пльывуць—
увесь збялелы свет яны
абняць ахвочы.
Трымай жа вострым штык
і ўзнятай галаву,
калі сцягам палёту шчыра
хочаш!

I. Вялікая Кастрычніцкая рэвалюцыя павярнула стрэлкі гадзіннікаў на новы час, на час шчаслівага і вольнага жыцця, на лад братэрства, узаемапавагі і росквіту.

II. Крочыць па зямлі вясна, радасна крочыць Першамай.
(На экране праплываюць кадры з абліччам Масквы, можна слайды выкарыстаць).
Потым гучыць песня «Масква Майская» сл. Лебедзева-Кумача, муз. Дунаеўскага.

Мая краіна узняла сцягі.
Чырвоны колер, сэрцу дарэгі,
над вуліцамі, плошчамі лунае,
пачуцці нашы, думы ўсе яднае.
Вясну святкуюць гарады
і сёлы—

Май крочыць, малады, вясёлы,
і перад ім, вясёлым, маладым,
ад зайздрасці нямеюць халады.
Цяплее на зямлі, сябры,
цяплее,
глядзіш, і свет вачам твоім
мілее:
пакнуліся навыверадкі ўвышкі
сцягі лісточкаў з кожнае
пупышкі
і першых кветак зоркі расцвілі.

Што ні кажы, цяплее на зямлі.
Май—свята дэмакратыі і працы.
Дзяды, бацькі нам волю
здабылі
і далі права—узнімаць палаты
і адпраўляць у космас
караблі...
Гляджу ўгару, там колер
дарэгі—
калыша вецер вольныя сцягі.
Сцягі напамнілі мне крылы,
у іх даўно адчуў я сілу.
I я падушмаў, што планеце
імкнуць у велічным Сусвеце
на гэтых крылах трапяткіх,
магутных, вечна маладых.

III. Першамай выводзіць на вуліцы і плошчы гарадоў калоны дэманстрантаў, вялікае і магутнае рэха нашых будняў, нашых здзяйсненняў, нашага прагрэсу.

IV. Калі б хто-небудзь з тых, хто ішоў у калонах маніфэстантаў далёкага 1917-га змог уявіць Мінск сённяшняга дня і гэту святочную людскую раку дэманстрантаў, што ўрачыста выліваецца на галоўную плошчу горада — плошчу Уладзіміра Ільча Леніна, дзе вогненнае зарыва сцягоў і на трыбуне — бессмяротны Ільч! А вакол, як акінуць вокам, гераічны і працоўны горад-герой Мінск, з вышыннымі гмахамі дамоў, з размахам заводаў і фабрык, з жураўлінымі постацамі пад'ёмных кранаў і рыштаваннямі.

(Гучыць маршавая музыка, на экране — панарама Мінска).
Люблю я вас, мінскія святы,—
чырвоныя рэкі сцягоў.
Выходзяць на вуліцы песні,
і радасць, і наша любоў.

З'язджаюцца госці з паўсвета,
найбольш—партызанскай
радні...

У першых шарэнгах героі,
іх зоркі зіхцяць, як агні.
Гучыць у іх гонар ваенны,
аваяны славаю марш.
Сівыя мае камсамольцы,
я з вашага племя, я ваш!

I ўсё ж я заўсёды смуткую,
як новае свята ідзе,
бо падаюць воіны моўчкі,
рады партызанаў радзей.

Усім абавязаны вам мы.
Мы кожную помнім з ахвар.
На дужых плячах свайго бацькі
сядзіць наш мільённы жыхар...

Усюды так светла і ярка,
што з космасу Мінск наш
відзён.
З вянкамі і кветкамі ціха
да мёртвых герояў ідзём.

Здаецца, я чую іх голас
з апошніх прыстанкаў зялёных:
«А як там гадуюцца ўнукі,
ці помняць хоць нашы імёны?»

Стаяць у страі дом ля дома,
нібыта баяц ля байца,
на вуліцы Варвашэні,
на вуліцы Казінца.

На вуліцы светлай Казлова,
на вуліцы Веры Харужай
па ваших святых запаветах
жывуць працавіта і дружна.
(Урачыстая музыка.)

Магутныя «МАЗы» і трактары «Беларусь», тэлевізары, халадзільнікі, электронна-вылічальныя машыны. Не пералічыць усё тое, што стварае сённяшні Мінск. Горад навукі, горад тэхнікі, працы і культуры. Вось што такое сённяшні Мінск.

Гіганцкія маштабы яго росту, вынікі яго стваральнай працы здзіўляюць нават чалавека сучаснага. А як бы здзівіла ўсё гэта яго, удзельніка дэманстрацыі з далёкага 1917-га. Калі б ён змог уявіць Мінск Першага мая 1986 года. На жаль, уяўленне ледзь не заўсёды бездапаможнае перад будучыняй. Але ёсць іншая рэч, якую кіруецца чалавек. Гэта вера. З верай у сённяшні дзень ішлі яны, людзі 1917-га, на штурм Зімянага, закладвалі той магутны падмурак, на якім мы ўзводзілі велічны гмах нашай будучыні.

Вясна прамяністая сцягі
палашча
У першых струменях
празрыстых дажджоў.
Убраліся ў чырван
праспекты і плошчы

I ў квецень вясную—
дрэвы садоў.
Куды ні пайду—усё вясну
нагадае:
I першая пруткая зелень
травы,
Здалёку туманаў смуга
залатая,
I ціш палявая, і шум баравы.

Як іней срабрысты,
халодныя росы
Ад сонца знікаюць і ў небе
пльвучы.
А вецер-хлалчына, гарэзлівы,
босы,
Гайсае, іх хоча назад
павярнуць.

А поўдзень шырока на дол
прамяніцца,
I цёплая дрэмле ў зацішку
ралля,
I ў трубку бяруцца жыты
і пшаніца—
Ляжыць парадзіхаю
маці-зямля.

Дзень добры, наш май,
малады, яснавокі!
Шумі ў пераліве чырвоных
сцягоў
Хадой міліённых упэўненых
крокаў
I радасцю шчырых надзейных
сяброў.

Ляцяць галубы ледзь
прыкметнаю стайкай
У сініх паўдзённых
прасторах святла.
Вясна камунізму ідзе
першамайкай
I ў косы чырвоныя ружы
ўпляля.

(Зноў, як і ў пачатку,
на экране слова
«Першамай» і лічбы
1886—1986.
Урачыстая музыка).

I. У Першамай ёсць многа сінонімаў. Але самыя найгалоўныя з іх — гэта Мір і Праца.

II. Праца — найвялікшае права, якое гарантуе чалавеку родная Канстытуцыя. Яна — крыніца нацыянальнага багацця.

III. I сённяшняму і будучаму грамадзяніну краіны патрэбна чыстае мірнае неба. Мірная будучыня патрэбна ўсяму чалавечтву.

IV. Савецкі Саюз, верны ланіскай палітыцы міру, робіць усё для таго, каб ліквідаваць пагрозу ядзернай вайны.

I. Сто гадоў Першамаю. Сто мужных крокаў пад сцягам міжнароднай салідарнасці.

II. ...Мір, праца, май — тры дарэгія словы напісаны сёння на чырвоных транспарантах святла. Гэтыя словы чуюцца ў хадзе Радзімы, у лёгкім павеце майскага ветру, іх выстужае ўсхваляванае сэрца.

(На фоне верша ідуць кадры з любога дакументальнага фільма пра сённяшні дзень рэспублікі).

Беларусь—мая маці і мова,
паветра і хлеб!
Гэта ўважаю сэрцам
на нервах расстайных дарог,
дзе не раз пад агнём
задыхаўся
ад дыму і слеп,
даставаўся здалёку, слязою
абмыўшы парог.

Я не помню, якою парою
навек палюбіў:
калі верасам сінім гарэлі
тывожна ласы,
калі першы кляновік
з ільдзінкамі вострымі піў,
калі скублі заснежаны стог
у зарэччы ласі,
ці тады, як бухматы пад чорнаю
хмараю воз
асцярожна і дрогк ішоў
па старому мастку,
і чаплялася сена
на голле самлелых бяроз,
і малакан святло апаліла
душу хлалчуку?..

Першы след... Ён дагэтуль
за сёненскай вёскай відзён,
дзе прымусяў падпаса
ў рамонаквых росах папар.
Я ад першай радоўкі чытаю
да сённяшніх дзён
родных ніў і святаняў
хвалюючы мудры буквар.
Ды не ўявіш сённяшняе
без гранітных абноў,
і пывучых турбін, і вядомых
у свеце машын,
без лясных генералаў і трох
Беларускіх франтоў,
што ішлі на Берлін і пакінулі

ў тыле Берлін.
Шчасце—маці такую любіць,
гонар—гэткую мець.
Падарожнік ці госць,
па нязнанай хаджу старане,
а скажу: «Беларусь...»—
пачынае
ўся зала грывець:
акрыленага славай тваёй,
сустрэкаюць мяне.
Маеш верных сяцёр.

Ты шануеш іх дружбу, любоў,
абняла іх рукамі галін
зарунелых і рэк.
Залатымі вузламі карэнне
аршанскіх дубоў
так глыбока з карэннем
смаленскіх сплялося навек.
Азірніся: ў далёкай тывожнай
смузе бальскага
на крывавы пясок не адзін
пахіліўся твой сын...
Сёння з доміка Першага з'езда
да гмаху ЦК
дойдзеш пешкі па новаму
Мінску за восем хвілін,
а не хопіць жыцця змераць
просты і праведны шлях
ад падпольных сцяжын,

забастовак, пушчанскіх
блакад.
Чуеш, праца грывіць?..
Камуністы твае на пастах:
перад часам і светам—
упэўнены часны пагляд.
Маладая ў грывотах вясны,
ў сівізне завірух—
не стаміла работа цябе,
не зламала вайна.
Вечна будзеш такой. I тады,
як самкнецца мой круг:
з салаўінае пушчы калыска,
з дрымотнага бору труна...
Толькі зноў я ўзімуся,
стамлэны паходам трубач,
каб уславіць твой сцяг і тваю
маладую хаду.
Можа, словы не тыя?.. Прабач
мяне, Радзіма прабач,
для цябе, дарагая,
сапраўдныя словы знайду.
Музыка паволі заціхае.
Двое вядучых аб'яўляюць
імёны і прозвішчы
ўдзельнікаў мерапрыемства.
Аўтар кампазіцыі
па творах беларускіх
паэтаў
Казімір КАМЕЙША.

РАДЗІМА

Музыка В. ІВАНОВА.

Словы У. НЯКЛЯЕВА.

Задумшліва Павольна. *tr.*

Ві-сно-вы пер-шы гром ста-
ці-ся як зга-ры, і рэ-ха ля крыніц ду-бы хі-ста-е. Бу-
слі-на-я зям-ля. А-зе-ры ды ба-ры. А-ко-пы ды па-лын. Зям-
ля св-та-я. Тут не за-бы-ты плач. I не за-бы-ты смех. Не
за-ці-ха-е спеў ча-род пту-шы-ных. Тут дождж про-ста дождж, і
снег не про-ста снег пад не-бам ве-сна-вым над род-на-ю Ай-
чы-най.
Тут чы-най.

Вясновы першы гром скаціўся,
як з гары,
I рэха ля крыніц дубы хістае.
Бусліная зямля. Азёры ды
бары.
Акопы ды палын. Зямля
святая.

Тут не забыты плач
I не забыты смех.
Не заціхае спеў чарод
птушых.
Тут дождж не проста дождж,
I снег не проста снег
пад небам веснавым
над роднаю Айчынай.

З РУКАПІСАЎ, ЯКІЯ НЕ ГАРАЦЬ

Пётр Якаўлевіч Сяўрук. 1905—1929. Яшчэ адно імя, дзве даты заўчасна абарва- нага жыцця, яшчэ адзін талент, якому не давялося па- сапраўднаму расквіцця. Пачатак Сяўруковай бія- графіі вельмі падобны да пачатку жыццяпісу другога заходнебеларускага паэта — Міхася Васілька. Аднагодкі, землякі, потым сябры, яны ў пачатку першай сусвет- най вайны з роднай Скі- дзельшчыны выехалі ў бе- жанства на ўсход. У Там- боўскай губерні, Васільк у Казлове, Сяўрук у Ліпецку, яны хлапчукамі сустрэлі

Кастрычнік, вучыліся ў шко- ле, многа чыталі, пачыналі пісаць, а ў 1921 годзе, пры- везеныя бацькамі на радзі- му, апынуліся ў іншай са- праўдасці, — у беднасці і цемры паднявольнага жыц- ця. Міхась у сваёй лясной Баброўні, паблізу ад Скідзель, а Пятрусь у самым гара- ды. Падабенства юнацкіх лё- саў, іх паэтычных душ пра- цягвалася. Разбуджаная са- вецкай школай, скарбамі рускай і сусветнай класікі прага святла, пакутлівы не- спакон, пошукі вернага шля- ху — з гэтым яны ўваходзілі

ў сваю нялёгкую маладосць. Сяўрук — захоплены Львом Талстым, сарамлівы, схіль- ны да ціхага роздуму; Васи- лёк — таварыскі, дасціпны, зязяны з рэвалюцыйным падполлем. Такімі яны па- знаёміліся, пасябравалі ў гады стотысячнай Грамады і ТБШ, разам прымалі антыў- ны ўдзел у справах народ- нага адраджэння.

У 1929 годзе выйшла пер- шая кніга Міхася Васілька «Шум баравы», неўзабаве канфіскаваная санацыйнымі ўладамі. У тым жа годзе Пётр Сяўрук памёр, пакі- нушы ў беднай, мнагадзет- най бацькавай хаце нямала сшыткаў, запоўненых дроб- ным пісьмом — спробамі вер- шаў і прозы.

Доўга яны праліжалі. Малодшая сястра паэта, Ма- рыя Якаўлеўна Мазалеўская, што захавала іх у Скідзель, дала нам магчымасць пра- панаваць чытачам «Літара- туры і мастацтва» гэтыя некалькі вершаў са спадчы- ны яшчэ аднаго горна, ба- люча няздзейснага та- ленту. Янка БРЫЛЬ.

Ды сонца купае праменні
У блакітнай яго глыбіне,
І тайну грудзей яго лсных
Для зорных вачэй дастае.
А зоры марютна і пільна
На край гэты сумны
Глядзяць...

Яны да сябе яго клічуць,
Аб долі яму гаманяць...

30 кастрычніка 1926 г.

Агарнуліся родныя далі
туманамі,
Захавалася сонца за
хмарнаю слотаю,
Спахмурнелі пейзажы,
імглою убраныя,
І раскіслі дарогі пад ліпкай
плюхотаю.
Узіраецца поле счарнелымі
пожнямі,
Іншы шнур захвалое
раллєю узнятаю.
Толькі жыта рунее істужкай
прыгожаю.

Ды ўцякае хавацца
за вёскай, за хатамі.
Гэта рута зллёнае руні
лагоднае
Нешта дзіўна-таёмнае сэрцу
вяшчуе...
Хто згадае? Той гэтай парой
непагоднаю
Самоты і болю ў душы
не пачуе.

8 лістапада 1926 г.

(Наследаванне Някрасаву).

Чаго сэрца маё засмуцілася?
Мо чакаеш нядолі ліхой?
Дык пакінь... Хіба ж мы
не вучыліся
Здабываці спакой барацьбой?
Не сумуй. Няхай ліха
ўгледзецца
Нам у вочы. Хай кліча
на бой,
Мы яму адказаць
не служаемся
Незламаную воляй сваёй.
Не сумуй. Хай яно
уздымаецца
Над бяздольным, гаротным
жыццём.
Дабрабыт мы спрабуем
стварыці
Незламаным бядой
пачуццём.

Лістапад 1926 г.

У грудзях маіх бо́ль маладая
Не дае адчуць шчасце
жыцця...

Мне не цяжкая доля ліхая,
Але шчырасць майго
пачуцця.
Не магу гэтай бо́лі пазбыцца,
І пазбыцца яе не хачу.
Бо таму, к чаму сэрца
імчыцца,
Усе сілы аддаць лятучу.

5 лютага 1927 г.

Запалілася сэрца наханнем
Да бяздольнай краіны мае.
Дык няхай гэта любасць
світнаннем
Беларускі прастор абайме!

11 лютага 1927 г.

Публікацыя
М. МАЗАЛЕЎСКАЯ.

Пётр СЯЎРУК

Не хачу...

Не хачу быць я
Ні царом, ні героем,
ні панам,
Ні ідыётам, пыхай
напханым,—
А разумнай істотай.
Не хачу меці я
Ні багачца, ні гучнае славы,
Ні магчымасці правіць
дзяржавай,—
А душу свабодную.
Не хачу змагаць я
Ні гора, ні голад, ні здзекі,
А нізкую рысу ў чалавеку —
Подласць нягодную.
Не хачу шунаць я
Ні несвядомага шчасця
і долі,
Ні несвядомае дзікае волі,—
А праўду свабодную.
Не хачу любіць я
Светлыя вобразы з будучых
дзён,
А лепшую рысу натуры
людскай —
Шчырасць лагодную.
5 мая 1926 г.

Песня ратая-беларуса

Як засею я лубінам поле,
Загару яго, жыта пасею,—
Дачакаю я лепшае долі,
Як уродзіць на лубіне жыта.
Узйдзе жыта, як шчотна,
густое,
Дасць бог дожджык і ніву
прамочыць,
Дык пайдзе расці жыта
ўгору
І на лета мне жыта уродзіць.
Загару я свой лубін,
засяю

Жыта буйнае шчодрой
руною,
Узышло жыта на ніве, аж
міла,
Вясной дождж паліваў яго
шчыра.
Урадзіла мне жыта густое,
Колас важкі на землею
валіўся,—
У прадбачанні лепшае долі
Я зусім-такі ўжо памыліўся:
Прадаў жыта сваё
за бясцэнак,
Аздаў грошы на розныя
рэчы —
На падаткі, на соль
і на газу,
Ды сам голы й галодны
застаўся.
29 мая 1926 г.

Маё

Мой прастор —
не бязмежка палёў,
Дзе хвалююцца нівы
прыгожа,
Мой прастор — гэта думкі
палёт,
Што не знае нідзе
бездарожжа.
Дзе я з думкаю смелай
пайду,
Хоць там будзе і цемра,
і холад,
Я свой шлях, сваё шчасце
знайду —
Розум вольны усё
ператворыць.
Мая хата — не сцены муроў,
Не палацы на горах
высокіх,—
Я жыву ў душы, ў раю,
Між пачуццяў сваіх
светлавоніх.
Мая сцэжка не йдзе
да дарог,
Разначынным народам
стаптаных,—
Я іду паміж зла і трывог
Да сваіх ідэалаў наханых.
Маё царства — унутраны
свет,
Дзе сумленне дынтуе загады,
У сваім царстве я вольны,
як свет,
І не знаю ні зла,
ні прынады.
22 чэрвеня 1926 г.

Мне не страшна...

Мне не страшная тая часіна,
Калі сэрца ірвецца
ў грудзях,
Калі хочацца жыцце
пакінуць,

Каб не бачыці зла ў людзях.
У гэты момант я чую, што
сэрца
Агнём жыцця і праўды
гарыць,
І ніякая сіла на свеце
Не здолее яго патушыць.
Я баюся маркотнай гадзіны,
Калі сэрца не можа любіць,
Калі жыцце не можаш
адкінуць
І не можаш, як трэ было б,
жыць.
Бо ў той час у душы
замірае
Выбух жыцця ў ахвярным
агні,
І на месца яго выплываюць
Без пачуццяў пражытыя
дні.
12 ліпеня 1926 г.

Адказ на пытанне Максіма Багдановіча

Упалі з грудзей пана бога.
Парваўшыся, пацеркі зор.
Яны раскаціліся ў небе,
Усыпалі сіні прастор
І гэтак маркотна і пільна
На край наш нядолыны
глядзяць...
Што ж нуюць яны там, што
бачаць?
Чаго ўсё дрыжаць
і дрыжаць?..
М. БАГДАНОВІЧ.

Там чуюцца стрыманы гоман
Шырона разлётных лясоў,
Спакойна там коціцца Нёман
Між пушчаў, балотаў, палёў.
І пушчы схіляюцца ціха
Да вольных люстраных
грудзей
Спакойнага Нёмна, каб ліха
Яму растлумачыць свае.
Ен стрымвае бег сваіх
хвалюў,
Каб чуць, што гамоняць
лясы,
Каб угледзецца уважна
у далі
Раскошнай, хоць сумнай
красы.

Каб помніць убогія вёскі,
Якія навокал стаяць,
І ціхія тыя бярозкі,
Што іхні спакой старажаць.
Каб ведалі долю ліхую,
Якую народ тут цярыць.
Ды каб у люстраных,
магутных
Грудзях сваіх усё затаіць.
А потым, як дойдзе да мора
Яго таямнічы разліў,—
Паведаці нашае гора,
Каб свет ўвесь аб ім гаманіў.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і праваўлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Індэкс 63856 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
АТ 05660 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП. Мінск, вул. Заха-
рава, 19.
ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі—33-24-61, намес-
ніка галоўнага рэдактара—33-25-25, адказнага са-
ратара—33-19-85, аддзела публіцыстыкі—33-19-65,
аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела
крытыкі і бібліяграфіі — 33-22-04, аддзела тэатра
і выяўленчага мастацтва — 33-21-53, аддзела му-
зыкі і кіно—33-21-53, аддзела культуры—33-24-62,
аддзела інфармацыі—33-24-62, аддзела мастацкага
афармлення і машынапіснага бюро — 33-44-04,
фоталабараторыі—33-24-62, выдавецтва—23-52-85,
бухгалтэрыі — 23-77-65, карэктарнай — 32-20-64.

Рэдакцыя прымае і разглядае апавяданні, на-
рысы, артыкулы — да 12 старонак, рэцэнзіі, ін-
тэрв'ю, карэспандэнцыі, нататкі — да 6 старонак,
вершаваныя творы — не больш як 150 радкоў.
Матэрыялы прымаюцца надрукаванымі на машы-
цы ў двух экзэмплярах.
Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

3 14 ПО 20 КРАСАВІКА
14 красавіка, 1950

ДРУГІ УСЕСАЮЗНЫ ФЕСТИВАЛЬ
НАРОДНАЙ ТВОРЧАСЦІ.

Выступае народны хор Палаца
культуры Мінскага аўтазавода.

19 красавіка, 13.10

«З ЛЕНИНЫМ У СЭРЦЫ».

Вобраз прадаўра ў беларускім вы-
яўленчым мастацтве.

19 красавіка, 15.30

ФЕСТИВАЛЬ МАСТАЦТВАУ
«МІНСКАЯ ВЯСНА».

Канцэрт хору Беларускага тэлеба-
чання і радыё і хору Белдзяржкансер-
ваторыі.

У праграме творы А. Нопасава,
А. Кошыцы, А. Грачанінава, М. Алада-
ва, М. Байваронскага, К. Галкоўскага,
Р. Пунста, Фляркоўскага, Рымскага-
Корсакава, Юлія, Рахманінава, Эрнесак-
са.

Мастацкі кіраўнік — народны ар-
тыст БССР, прафесар В. Роўда.

19 красавіка, 22.55

«СУСТРЭНЕМЯ
ПАСЛЯ АДЗІНАЦЦАЦІ».

Эстрадная музычная праграма з
удзелам Я. Еўдакімава, А. Вескі,
М. Байрсака, С. Ратару, Т. Мягі,
В. Лявонцьева, А. Пугачовай, акаль-
на-інструментальных ансамбляў «Ве-
расы», «Зямляне», «Смярычна».

20 красавіка, 14.25

ЗАКРЫЦЦЕ ФЕСТИВАЛЮ
МАСТАЦТВАУ «МІНСКАЯ ВЯСНА».

Вы пачуеце творы Д. Смольскага,
В. Дамарацкага, Г. Вагнера, У. Даро-
хіна.

Выконвае Дзяржаўны акадэмічны
сімфанічны аркестр БССР.
Дырыжор — заслужаны дзеяч ма-
стацтваў БССР Ю. Яфімаў.

20 красавіка, 17.05

«ПРА МУЗЫКУ АД «А» ДА «Я».

Перадача пачынаецца лірычнай на-
велаю, прысвечанай вялікаму чэшска-
му кампазітару, аднаму з заснавальні-
каў чэшскай музычнай класікі, ства-
ральніку нацыянальнай сімфанічнай
школы Антаніну Дворжану. Сярод
твораў, якія прагучаць у праграме,
тэлеглядчы пачуець і адзін з пра-
слаўленых Славянскіх танцаў кампа-
зітара.

Адна са старонак перадачы пры-
свячаецца памяці выдатных дзеячаў
беларускай музычнай сцэны — Соф'і
Юр'евне Друкер і Міхаілу Іванавічу
Дзянісаву. Прагучаць фрагменты фон-
давых запісаў спевакоў. Чакае тэле-
глядачоў і знаёмства з гісторыяй шы-
рона выдомага рускага народнага ін-
струмента — домры. Яе расказа вы-
кладчык Беларускай дзяржаўнай кан-
серваторыі, лаўрэат Усеаюзнага кон-
курсу М. Марэці.

У перадачы прагучаць пытанні му-
зычнай віктарыны, а на заканчэнне
праграмы тэлеглядчы сустрануцца з
дуэтам.

У «КНИГАРНИ ПИСЬМЕННИКА»

Л. ГАУРЫЛКІН. Матчына хата. Ра-
ман-хроніка. Пераклад з беларускай.
М., «Советский писатель», 1985. —
1 р. 40 к.

Л. ДАЙНЕКА. Футбол на замініраван-
ным полі. Роман. Пераклад з белару-
скай. М., «Советский писатель»,
1986. — 1 р. 30 к.

І. КАПЫЛОВІЧ. Над Прыпяццю-ра-
кой. Апавяданні. Пераклад з белару-
скай. М., «Молодая гвардия», 1985. —
75 к.

А. КАШТАНАУ. Эпідэмія шчасця.
Аповесці і апавяданні. На рускай мо-
ве. Мн., «Мастацкая літаратура», 1986.
— 1 р. 20 к.

В. ЛУКША. Мая крынічка. Вершы.
Пераклад з беларускай. М., «Совет-
ский писатель», 1986. — 45 к.

Калектыў Літаратурнага музея
Якуба Коласа выказвае глыбокае
спакуванне навуковаму супрацоў-
ніку Дунаеўскай Акадэміі Барысаў-
на з прычыны напаткаўшага яе
вялікага гора — смерці БАЦЬКІ.

Галоўны рэдактар Аляксей ЖУК.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Аляксей АСПЕНКА, Уладзімір ГІЛЕП,
Мікола ГІЛЬ [намеснік галоўнага рэдактара],
Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ,
Міхась ДРЫНЕЎСКІ, Уладзімір НЯФЕД, Нічypар
ПАШКЕВІЧ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМЯЖОН,
Юрый СЕМЯНЯКА, Віктар ТУРАУ, Паўла
УКРАЌНЕЦ, Леанід ШЧАМЯЛЕУ.
Адказны рэдактар Пятро СУШКО.